

AASTARAAMAT 2022

EESTI

RAHVUSVAHELINE KONKURENTSIVÕIME

Eesti konkurentsivõime 63 riigi võrdluses ning olulised
konkurentsivõimeindikaatorid Euroopa Liidu
ja Läänemere riikidega võrreldes

EAS
Enterprise Estonia

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime 2022 AASTARAAMAT

Eesti konkurentsivõime 63 riigi võrdluses
ning olulised konkurentsivõimeindikaatorid
Euroopa Liidu ja Läänemere riikidega võrreldes

Tallinn 2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. RIIKIDE RAHVUSVAHELISE KONKURENTSIVÕIME HINDAMISE TULEMUSED.....	4
2. EESTI MAJANDUSE KONKURENTSIVÕIME EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE VÕRDLUSES	9
2.1. Majanduse seisund.....	10
2.2. Valitsuse töö tõhusus	12
2.3. Äritegevuse efektiivsus.....	13
2.4. Infrastruktuur	15
3. EESTI KONKURENTSIVÕIME INDIKAATORID LÄÄNEMERE RIIKIDE VÕRDLUSES	17
3.1. Majanduse seisund.....	17
3.2. Valitsuse töö tõhusus	27
3.3. Äritegevuse efektiivsus.....	37
3.4. Infrastruktuur	47
4. EESTI MAJANDUSARENGUT TAKISTAVAD TEGURID	57
5. EESTI POSITSIOON RAHVUSVAHELISTES REITINGUTES	61

Väljaande koostasid: Leev Kuum, Marje Josing, Kiira Martens, Bruno Pulver, Maris Viileberg,
Aet Vanamölder, Ülo Mattheus, Kelly Tänav, Elmar Orro, Albert Hansa

Andmetöötlus: Ingrid Niklus, Viivika Savina

Kujundus: Mati Reiman

Informatsioon: Marje Josing (EKI direktor)
tel: 646 6439, e-post: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel tuleb viidata allikale.

SISSEJUHATUS

Käesolev aastaraamat on järjekorras kahekümne teine ja tugineb nagu varasemadki Lausanne'i Rahvusvahelise Juhtimise Arendamise Instituudi (IMD) väljaandele „World Competitiveness Yearbook”. Väljaanne kannab aastanumbrit 2022 ning IMD jaoks on see järjekorras kolmekümne neljas. Eesti Konjunkturiinstituut osaleb aastaraamatu väljaandmisel alates 2001. aastast.

Aastaraamat annab Eesti lugejatele ülevaate IMD projektis osalevate riikide (2022. a 63 riiki) konkurentsivõimest, tuues ära nende kohad edetabelis ja konkurentsivõime indeksid esikohal oleva riigi suhtes. Aastaraamatus tutvustatakse osalevate riikide paremusjärjestust konkurentsivõime faktorite lõikes (I ptk). II peatükk on pühendatud Eesti ja teiste Euroopa Liidu (EL) liikmesriikide konkurentsivõime iseloomustamisele. Kaaluka osa aastaraamatust moodustab III peatükk, kus tuuakse ära Eesti majandust ja selle konkurentsivõimet iseloomustavaid näitajaid võrdluses teiste Läänemere riikidega. IV peatükis analüüsitakse Eesti majandusarengut takistavaid probleeme.

Kõik seni ilmunud aastaraamatud on rõhutanud riigi kõrge konkurentsivõime olulisust tänapäeva avatud maailmas ja näidatud, et riikide käsutuses on palju erinevaid võimalusi edu saavutamiseks tihedas rahvusvahelises konkurentsivõimes. Kõige vahetum tee edule on kaupade ja teenuste ekspordi suurendamine. Ettevõtted peavad tegema kõik nendest oleneva, et muuta oma tooted nõutavamaks rahvusvahelistel turgudel. Riigil tuleks aga ettevõtete tegevust ekspordi arendamisel igakülgselt toetada, seda nii teadusuuringute rahastamise, riigi arenguprogrammide väljatöötamise kui ka riikidevaheliste raamlepete sõlmimisega. Riigi panuseks on ka kõrgemat lisandväärtust loovate majandusharude eelisarendamine ning uutele turgudele sisenemisel ettevõtete koondamine ühiseks eksporditegevuseks. Olulist kohta riigi ja ettevõtete konkurentsivõime tõstmisel omab samuti innovatsioon ja digitaliseerumine. Et sellealastest kulutustest maksimaalselt kasu oleks, peab silmas pidama, et need poleks ühekülgsest teadus- ja tehnoloogiapõhised, vaid oleksid kindlasti orienteeritud ka ettevõtlusele ja rahvusvaheliste turgude nõudlusele.

IMD poolt arendatud metoodika riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamiseks on leidnud laialdast rahvusvahelist tunnustust. Metoodika tugevuseks on riikide konkurentsivõime **laiapõhjaline** hindamine. 2022. aastal võeti konkurentsivõime reitingu arvutamisel arvesse 255 kriteeriumit, millest 163 olid statistilised (kvantitatiivsed) näitajad ja 92 ettevõtetejuhtidelt küsitluse teel kogutud (hinnangulised) andmed. Kogu informatsioon töödeldi, kasutades variatsioonianalüüsi võimalusi.

Reitingu arvutamisel on kasutatud kõige enam 2021. a statistikat. Tuleb arvestada, et see oli Covid-19 pandeemia teine aasta ja pandeemia mõjutas veel väga mitmeid majandusnäitajaid: aeglustus majanduskasv, tekkisid tarneahelate tõrked ja hakkasid tõusma sisendite hinnad, tõusid riigieelarve kulud (pandeemia tõrjumine ja raskustes ettevõtjate toetused), suurenes suremus ning vähenes nõudlus ja tootmise/teenuste mahud. Ka 2022. aastal läbi viidud ettevõtjate küsitlus toimus pandeemia tingimustes ja see kindlasti mõjutas ettevõtjate hinnanguid. Samas on pandeemia näidanud hästi, kui oluline on keerukates olukordades riigivalitsemise ja ettevõtjate paindlikkus ja innovaatus ning kui tähtis on hea digiareng riigis.

Antud aastaraamatu rahastajaks on EAS-i ja KredExi ühisasutus, kes soovib sellega kaasa aidata Eesti ettevõtete arengule.

1. RIIKIDE RAHVUSVAHELISE KONKURENTSIVÕIME HINDAMISE TULEMUSED

Juunis avaldas Lausanne'i Juhtimise Arendamise Instituut (IMD) järjekordse¹ riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise tulemused. Raportist nähtub, et sel aastal osales projektis 63 riiki ehk 1 riik vähem kui aasta varem (puudusid Venemaa ja Ukraina, lisandus Bahrein). Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamine tugines peamiselt 2021. a statistilistele andmetele ja 2022. a alguses läbi viidud ettevõtetejuhtide küsitluse tulemustele. Eesti osas on IMD partneriks Eesti Konjunktuuriinstituut.

Alljärgnevalt toome ära projektis osalenud 63 riigi kohad üldedetabelis ning neljas alamedetabelis.

Tabel 1.1. IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime edetabel 2022. a

Riik	Koht üldjärjestuses	Koht konkurentsivõime faktorite lõikes			
		Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infra struktuur
Taani	1	13	6	1	2
Šveits	2	30	1	4	1
Singapur	3	2	4	9	12
Rootsi	4	21	9	2	3
Hongkong	5	15	2	7	14
Holland	6	19	12	3	5
Taiwan	7	11	8	6	13
Soome	8	44	10	5	4
Norra	9	25	5	10	6
USA	10	3	27	12	7
Iirimaa	11	7	11	11	23
AÜE	12	6	3	17	26
Luksemburg	13	1	13	20	24
Kanada	14	10	18	13	11
Saksamaa	15	5	21	21	9
Island	16	56	14	6	8
Hiina	17	4	29	15	21
Katar	18	9	7	14	38
Austraalia	19	16	16	26	19
Austria	20	24	34	18	10
Belgia	21	14	33	19	20
Eesti	22	33	15	22	27
Suurbritannia	23	23	26	28	18
Saudi Araabia	24	31	19	16	34
Israael	25	36	32	27	17

¹ IMD viib riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamist läbi 1984. aastast. Eesti Konjunktuuriinstituut on IMD partneriinstituut alates 2002. aastast.

Riik	Koht üldjärjestuses	Koht konkurentsivõime faktorite lõikes			
		Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infra struktuur
Tšehhi	26	18	22	29	28
Korea Vabariik	27	22	36	33	16
Prantsusmaa	28	17	40	35	15
Leedu	29	43	23	25	32
Bahrein	30	39	20	24	39
Uus-Meremaa	31	47	17	36	29
Malaisia	32	12	38	38	37
Tai	33	34	31	30	44
Jaapan	34	20	39	51	22
Läti	35	54	28	37	35
Hispaania	36	35	50	40	25
India	37	28	45	23	49
Sloveenia	38	26	42	43	33
Ungari	39	8	37	48	36
Küpros	40	38	24	44	40
Itaalia	41	41	54	34	31
Portugal	42	46	43	42	30
Kasahstan	43	58	25	32	46
Indoneesia	44	42	35	31	52
Tšiili	45	50	30	41	47
Horvaatia	46	32	46	49	45
Kreeka	47	51	55	46	41
Filipiinid	48	53	48	39	57
Slovakkia	49	52	51	54	42
Poola	50	29	56	58	43
Rumeenia	51	55	47	50	48
Türgi	52	37	58	55	50
Bulgaaria	53	49	49	59	51
Peruu Ukraina	54	40	52	53	59
Mehhiko	55	27	60	47	58
Jordaania	56	62	44	45	55
Kolumbia	57	45	59	60	56
Botswana	58	60	41	57	61
Brasiilia	59	48	61	52	53
LAV	60	59	53	56	60
Mongoolia	61	61	57	61	62
Argentiina	62	57	63	63	54
Venetsueela	63	63	62	62	63

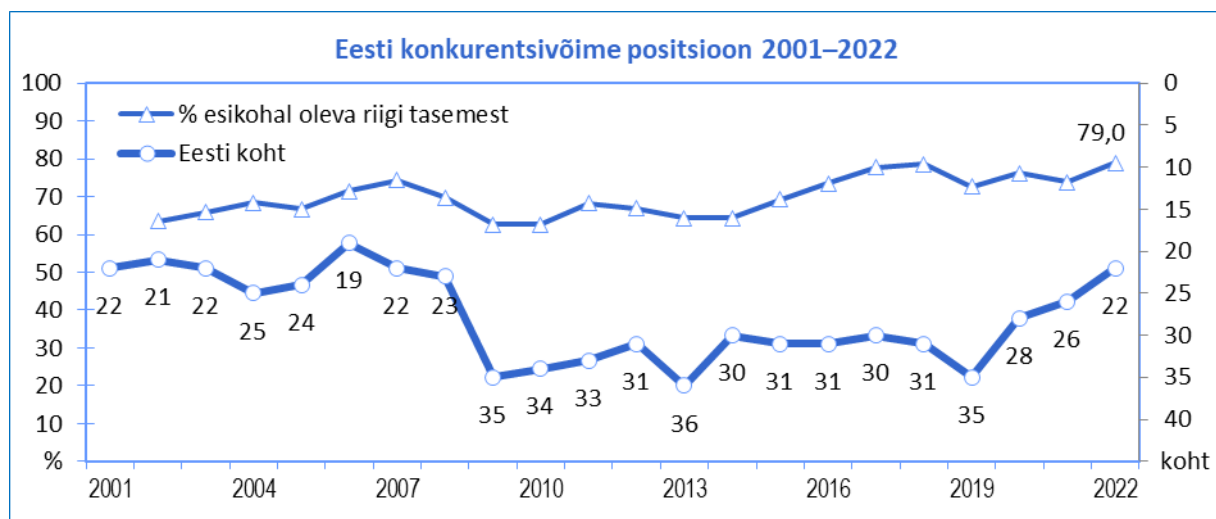
Tabelist nähtub, et 2022. aastal on kõige konkurentsivõimelisemateks riikideks (TOP 10) tunnistatud:

1. Taani (eelmisel aastal 3. koht)	6. Holland (4. koht)
2. Šveits (1. koht)	7. Taiwan (8. koht)
3. Singapur (5. koht)	8. Soome (11. koht)
4. Rootsi (2. koht)	9. Norra (6. koht)
5. Hongkong (7. koht)	10. USA (10. koht)

Toodust nähtub, et TOP 10-s on vaid 1 uustulnuk – Soome, kes tõrjus sealt välja Araabia Ühendemiraadid (AÜE). Loetelust nähtub ka, et TOP 10-s on pigem väiksed kui suured riigid (välja arvatud USA) ning pooled nendest on Euroopa riigid.

Kui vaadata riikide konkurentsivõime muutumist viimasel majandusaastal, siis suuremad **tõusjad edetabelis** on: Saudi Araabia (8 kohta), India (6 kohta) ja Island (5 kohta). Suuremad **kukkujad** on Horvaatia (13 kohta), Kasahstan (8 kohta) ja Indoneesia (7 kohta).

Eesti saavutas riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamisel IMD edetabelis 63 riigi võrdluses 22. koha ja parandas aastaga oma positsiooni 4 koha võrra.

Eesti olulisematest **kaubanduspartneritest** on Rootsi 4. kohal, Soome 8. kohal, Saksamaa 15. kohal, Leedu 29. kohal ja Läti 35. kohal.

Tabelis toodud andmed **alamedetabelite** ehk faktorite (4) lõikes näitavad, et **majanduse seisundi** järgi on 6 edukamat riiki: Luksemburg, Singapur, USA, Hiina, Saksamaa ja Araabia Ühendemiraadid.

Valitsuse tõhususe arvestuses: Šveits, Hongkong, Araabia Ühendemiraadid, Singapur, Norra ja Taani.

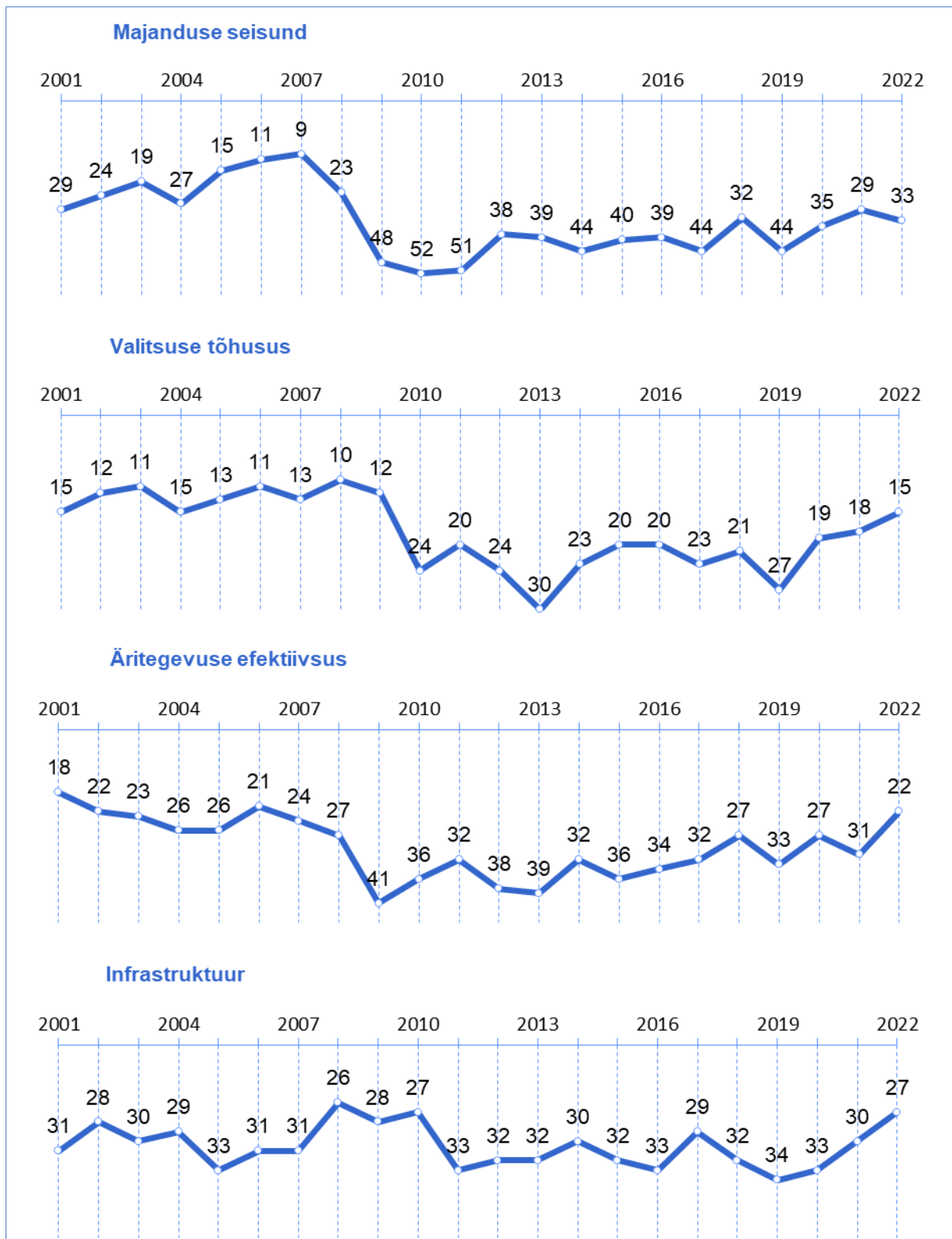
Äritegevuse efektiivsuse arvestuses on teistest edukamad: Taani, Rootsi, Holland, Šveits, Soome ja Taiwan.

Infrastruktuuri arengutasemelt on teistest ees: Šveits, Taani, Rootsi, Soome, Holland ja Norra.

Eesti parandas oma positsiooni edetabelis valitsuse tõhususe arvestuses 3 kohta (18. kohalt 15. kohale), äritegevuse efektiivsuse arvestuses 9 kohta (31. kohalt 22. kohale) ja infrastruktuuri arvestuses 3 kohta (30. kohalt 27. kohale).

Majanduse seisundi arvestuses oleme 33. kohal, langesime 4 kohta.

Eesti konkurentsipositsioon faktorite lõikes 2001–2022

Eesti on **Euroopa Liidu** liikmesriikide arvestuses tänavu 10. kohal, eelmisel aastal olime 11. kohal.

Tabel 1.2. EL liikmesriikide kohad IMD riikide konkurentsivõime edetabelis 2022. a

Koht EL arvestuses	Riik	Koht üldedetabelis	Koht EL arvestuses	Riik	Koht üldedetabelis
1	Taani	1	14	Läti	35
2	Rootsi	4	15	Hispaania	36
3	Holland	6	16	Sloveenia	38
4	Soome	8	17	Ungari	39
5	Iirimaa	11	18	Küpros	40
6	Luksemburg	13	19	Itaalia	41
7	Saksamaa	15	20	Portugal	42
8	Austria	20	21	Horvaatia	46
9	Belgia	21	22	Kreeka	47
10	Eesti	22	23	Slovakkia	49
11	Tšehhi	26	24	Poola	50
12	Prantsusmaa	28	25	Rumeenia	51
13	Leedu	29	26	Bulgaaria	53

2. EESTI MAJANDUSE KONKURENTSIVÕIME EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE VÕRDLUSES

Rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise IMD projektis osalevate 63 riigi hulgas oli 2022. aastal 26 Euroopa Liidu liikmesriiki. Alljärgneva analüüsi eesmärk on eelkõige hinnata Eesti majanduse konkurentsivõimet teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega võrreldes.

Tabel 2.1. EL liikmesriikide positsioonid IMD konkurentsivõime üld- ja faktoripõhistes edetabelites 2022. a

Koht EL arvestuses	Riik	Koht üldjärjestuses		Koht faktoripõhistes edetabelites			
		Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infrastruktuur
1	Taani	1	100,0	13	1	1	2
2	Rootsi	4	97,7	21	9	2	3
3	Holland	6	94,3	19	12	3	5
4	Soome	8	93,0	44	10	5	4
5	Iirimaa	11	89,5	7	11	11	23
6	Luksemburg	13	87,8	1	13	20	24
7	Saksamaa	15	85,7	5	21	21	9
8	Austria	20	80,4	24	34	18	10
9	Belgia	21	79,9	14	33	19	20
10	Eesti*	22	79,0	33(15)	15(7)	22(10)	27(12)
11	Tšehhi	26	75,8	18	22	29	28
12	Prantsusmaa	28	74,3	17	40	35	15
13	Leedu	29	73,5	43	23	25	32
14	Läti	35	66,4	54	28	37	35
15	Hispaania	36	66,2	35	50	40	25
16	Sloveenia	38	66,0	26	42	43	33
17	Ungari	39	65,9	8	37	48	36
18	Küpros	40	65,3	38	24	44	40
19	Itaalia	41	65,0	41	54	34	31
20	Portugal	42	64,5	46	43	42	30
21	Horvaatia	46	57,3	32	46	49	45
22	Kreeka	47	57,2	51	55	46	41
23	Slovakkia	49	53,5	52	51	54	42
24	Poola	50	53,4	29	56	58	43
25	Rumeenia	51	53,2	55	47	50	48
26	Bulgaaria	53	51,4	49	49	59	51
Keskmine		30	72,9	30	32	31	27

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Tabelis toodud andmetest saab teha mitmeid olulisi järeldusi IMD projektis osalevate Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime kohta.

- **Üldjärjestusest** nähtub et EL liikmesriigid paigutuvad IMD 2022 a. edetabelis 1. kohast kuni 53. kohani. Kõige kõrgem koht on Taanil (1. koht) ja kõige madalam koht Bulgaarial (53. koht). Euroopa Liidu riikide TOP 6-s on peale Taani veel Rootsi, Holland, Soome, Iirimaa ja Luksemburg. Eesti asub EL riikide arvestuses 10. kohal (eelmisel aastal 11. kohal) ning vahetult meie ees on Saksamaa, Austria ja Belgia ning vahetult meie taga on sellised riigid nagu Tšehhi, Prantsusmaa ja Leedu.
- **Faktoripõhistest** alamedetabelitest nähtub, et **majanduse seisundi** järgi kuulub EL liikmesriikidele tänavu 1. koht (Luksemburg), 5. koht (Saksamaa) ja 7. koht (Iirimaa). Eesti asub majanduse seisundi poolest tänavu 33. kohal (63 riigi arvestuses) ja EL riikide arvestuses 15. kohal ning vahetult meie ees on Belgia (14. koht). **Valitsuse tõhususe** arvestuses on edukaim EL riik tänavu Taani (1. koht). Talle järgnevad Rootsi (9. koht), Soome (10. koht) ja Iirimaa (11. koht). Eesti on valitsuse tõhususe poolest IMD edetabelis 15. kohal ja EL riikide arvestuses 7. kohal. Viimases võrdluses järgnevad Eestile Saksamaa ja Tšehhi. **Äritegevuse efektiivsuse** alamedetabelit juhib tänavu EL liikmesriikidest Taani, järgnevad Rootsi (2. koht), Holland (3. koht) ja Soome (5. koht). Eestile kuulub üldarvestuses 22. koht ja EL arvestuses 10. koht. EL riikidest on vahetult meie ees Luksemburg (20. koht) ja Saksamaa (21. koht). **Infrastruktuur** on EL liikmesriikidel kõige tugevam valdkond ning Taanile kuulub üldarvestuses 2. koht, Rootsile 3. koht, Soomele 4. koht ja Hollandile 5. koht. Eesti on infrastruktuuri arvestuses üldedetabelis 27. kohal ja EL riikide hulgas 12. kohal.

Järgnevalt iseloomustame lähemalt EL liikmesriikide positsioone konkurentsivõime **komponentide lõikes**. Teeme seda faktorite lõikes (majanduse seisund, valitsuse tõhusus, äritegevuse efektiivsus ja infrastruktuur).

2.1. Majanduse seisund

IMD metoodika kohaselt on riigi majandusseisundit iseloomustavad näitajad grupeeritud viide komponenti. Nendeks on majandus, väliskaubandus, välisinvesteeringud, tööhõive ja hinnad. Alljärgnevalt toome ära EL liikmesriikide positsioonid komponendipõhistes alamedetabelites.

Tabel 2.2. EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites majanduse seisundi komponentide lõikes 2022. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Siseriiklik majandus	Välis-kaubandus	Välisinvesteeringud	Töö-hõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
1	Luksemburg	6	6	2	9	51	1
2	Saksamaa	11	8	7	12	46	5
3	Iirimaa	5	16	10	8	42	7
4	Ungari	29	15	4	26	23	8
5	Taani	18	13	17	25	41	13
6	Belgia	16	7	18	37	34	14
7	Prantsusmaa	8	26	11	30	57	17
8	Tšehhi	32	26	26	13	24	18
9	Holland	25	3	46	7	52	19

Koht EL arvestuses	Riik	Siseriiklik majandus	Välis-kaubandus	Välisinves-teeringud	Töö-hõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
10	Rootsi	15	27	14	42	39	21
11	Austria	22	22	30	31	25	24
12	Sloveenia	35	11	51	36	10	26
13	Poola	43	18	50	21	16	29
14	Horvaatia	34	5	56	43	15	32
15	Eesti*	37(16)	9(6)	35(15)	45(19)	26(12)	33
16	Hispaania	39	20	15	52	32	35
17	Küpros	59	43	16	32	12	38
18	Itaalia	13	24	24	57	47	41
19	Leedu	49	14	53	41	20	43
20	Soome	36	40	32	40	40	44
21	Portugal	52	31	36	34	29	46
22	Bulgaaria	60	19	60	46	7	49
23	Kreeka	47	17	43	59	27	51
24	Slovakkia	54	35	55	48	22	52
25	Läti	53	36	59	49	21	54
26	Rumeenia	46	44	57	47	33	55
	Keskmine	32	21	32	34	30	30

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Toodud tabelist nähtub:

- EL liikmesriikide suhteliseks tugevuseks komponentide arvestuses IMD 63 riigi võrdluses on väliskaubandus ja suhteliseks nõrkuseks tööhõive (riikide keskmised kohad vastavalt 21. ja 34.). Võrreldes 2021. aastaga on olukord EL-s kõige enam paranenud hindade komponendi osas, kus riikide keskmine näitaja on tõusnud 32. kohalt 30. kohale. Kõige suurem keskmise koha langus on aset leidnud tööhõive osas, kus keskmine näitaja oli 29. koht ja nüüd on 34. koht.
- EL riikide omavaheline võrdlus komponentide lõikes näitab, et **siseriiklik majandus** on kõige konkurentsivõimelisem Irimaal (5. koht), kellele järgnevad Luksemburg (6. koht) ja Prantsusmaa (8. koht). **Väliskaubandus** on teistest enam arenenud Hollandis (3. koht), Horvaatias (5. koht) ja Luksemburgis (6. koht). **Välisinvesteeringute** arvestuses on edetabeli eesotsas Luksemburg (2. koht), Ungari (4. koht) ja Saksamaa (7. koht). **Tööhõive** probleemid on teistest paremini lahendatud Hollandis (7. koht), Irimaal (8. koht) ja Luksemburgis (9. koht) ning **hinnad** on kõige konkurentsivõimelisemad Bulgaarias (7. koht), Sloveenias (10. koht) ja Küprosel (12. koht).
- Eesti** majanduse kõige tugevamaks komponendiks IMD 63 riigi arvestuses on väliskaubandus (9. koht), järgnevad hinnad (26. koht), välisinvesteeringud (35. koht), siseriiklik majandus (37. koht) ja viimasena tööhõive (45. koht). EL riikide omavahelises arvestuses on Eesti tugevusteks (TOP 3) väliskaubandus (6. koht), hinnad (12. koht) ja välisinvesteeringud (15. koht).

2.2. Valitsuse töö tõhusus

Ettevõtluskeskkond riigis sõltub paljuski riigiaparaadi tegevusest, mistõttu IMD käsitleb valitsuse tööd ka ühe olulise konkurentsivõime faktorina. Positiivselt hinnatakse valitsuse sellist tegevust (majanduspoliitikat), mis on paindlik ja võtab arvesse rahvusvahelises majanduskeskkonnas toimuvaid muutusi. Valitsus ei pea otseselt sekkuma ettevõtete tegevusse, kuid peab hea seisma ettevõtete konkurentsitingimuste edendamise eest vastavate riiklike programmide ja seadusloome kaudu. IMD hindab valitsuse töö tõhusust järgmistes valdkondades: riigi rahandus, maksupoliitika, institutsionaalne raamistik, äriseadustik ja sotsiaalne raamistik.

Tabel 2.3. EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites valitsuse töö tõhususe komponentide lõikes 2022. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Riigi rahandus	Maksu- poliitika	Institutsio- naalne raamistik	Äri- seadustik	Sotsiaalne raamistik	Kokku valitsuse töö tõhusus
1	Taani	4	54	2	3	2	1
2	Rootsi	9	55	4	4	5	9
3	Soome	15	52	3	6	1	10
4	Iirimaa	13	17	16	12	12	11
5	Holland	12	59	7	5	7	12
6	Luksemburg	8	41	9	13	8	13
7	Eesti*	14(6)	37(7)	11(6)	8(5)	24(14)	15
8	Saksamaa	21	54	12	18	11	21
9	Tšehhi	30	42	19	29	18	22
10	Leedu	16	32	29	33	27	23
11	Küpros	34	16	43	28	21	24
12	Läti	18	40	32	26	29	28
13	Belgia	47	62	21	22	10	33
14	Austria	36	58	24	32	13	34
15	Ungari	44	33	33	31	36	37
16	Prantsusmaa	56	63	20	25	16	40
17	Sloveenia	41	50	34	44	25	42
18	Portugal	50	56	39	30	20	43
19	Horvaatia	40	48	45	49	30	46
20	Rumeenia	55	29	51	41	47	47
21	Bulgaaria	38	20	50	56	54	49
22	Hispaania	59	53	40	46	28	50
23	Slovakkia	46	47	44	54	38	51
24	Itaalia	61	61	38	39	39	54
25	Kreeka	60	51	46	40	42	55
26	Poola	45	49	54	59	46	56
Keskmine		34	45	28	29	23	32

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Tabelis toodust saab teha järgmised järeldused:

- Valitsuse töö tõhususe poolest on EL liikmesriigid IMD 2022. a. edetabelis keskmiselt 32. kohal, mis on 1 koha võrra parem kui aasta varem (33. koht). EL liikmesriikide valitsuse töö tugevusteks 63 riigi võrdluses on sotsiaalne raamistik (riikide keskmine näitaja 23. koht), järgnevad institutsionaalne raamistik (28. koht) ja äriseadustik (29. koht). Kõige nõrgem valdkond on maksupoliitika, mille konkurentsivõimet iseloomustab 45. koht. Enamvähem nii on see olnud ka mitmel eelneval aastal.
- Liikmesriigiti on valitsuse töö tõhusust hinnatud aga vägagi erinevaks – alates Taanist ja Rootsist, kes on edetabeli esimese 10 riigi hulgas kuni Kreeka ja Poolani, kes tänavu on vastavalt 55. ja 56. kohal.
- Komponentide lõikes on EL riikide TOP 3 IMD 2022. a. edetabelis järgmine: riigi rahandus – Taani, Rootsi ja Soome; maksupoliitika – Küpros, Iirimaa ja Bulgaaria; institutsionaalne raamistik – Taani, Soome ja Rootsi; äriseadustik – Taani, Rootsi ja Holland ning sotsiaalne raamistik – Soome, Taani ja Rootsi.
- **Eestile** kuulub valitsuse töö tõhususe poolest IMD 2022. a. edetabelis EL riikide arvestuses 15. koht (eelmisel aastal 18. koht) ja EL riikide hulgas 7. koht (sama koht ka eelmisel aastal). Üksikute komponentide lõikes on Eesti tugevusteks EL riikide hulgas: äriseadustik – 5. koht, institutsionaalne areng – 6. koht ja maksupoliitika – 7. koht.

2.3. Äritegevuse efektiivsus

Majanduslikult arenenud riigid peavad oluliseks, et nende ettevõtted saaksid efektiivselt tegutseda ning selleks on neil ka mitmesuguseid võimalusi. Üheks olulisemaks peetakse tööjõu kvalifikatsiooni tõstmist ja tööturu igakülgset arendamist. Oluline on ka panganduse arendamine, et kindlustada finantsturgude kõrge tase.

IMD riikide konkurentsivõime hindamise metoodika näeb ette äritegevuse efektiivsuse hindamist riigis 5 valdkonnas: tootlikkus, tööjõuturg, finantsurud, ettevõtete juhtimine ja väärtushinnangud. Alljärgnevalt tabelist nähtub, milline on EL liikmesriikide äritegevuse efektiivsus 2022. aastal.

Tabel 2.4. EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites äritegevuse efektiivsuse komponentide lõikes 2022. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Tootlikkus	Tööjõuturg	Finantsurud	Ettevõtete juhtimine	Väärtushinnangud	Kokku äritegevuse efektiivsus
1	Taani	1	11	7	1	3	1
2	Rootsi	4	4	3	3	2	2
3	Holland	5	1	2	9	4	3
4	Soome	7	18	4	6	5	5
5	Iirimaa	13	8	22	13	7	11
6	Austria	14	25	20	14	40	18
7	Belgia	10	26	15	23	39	19
8	Luksemburg	11	24	14	39	30	20

Koht EL arvestuses	Riik	Tootlikkus	Tööjõu- turg	Finants- turud	Ettevõtete juhtimine	Väärtus- hinnangud	Kokku äritegevuse efektiivsus
9	Saksamaa	15	21	13	27	37	21
10	Eesti*	24(13)	37(14)	29(11)	16(8)	22(7)	22
11	Leedu	27	33	40	11	20	25
12	Tšehhi	19	34	33	26	29	29
13	Itaalia	21	47	34	40	34	34
14	Prantsusmaa	17	39	16	32	59	35
15	Läti	34	31	50	34	35	37
16	Hispaania	26	43	32	47	45	40
17	Portugal	45	48	39	56	31	42
18	Sloveenia	31	54	42	37	50	43
19	Küpros	39	36	43	52	48	44
20	Kreeka	38	52	53	51	41	46
21	Ungari	41	53	46	50	60	48
22	Horvaatia	37	56	47	58	56	49
23	Rumeenia	33	60	59	61	44	50
24	Slovakkia	32	58	56	48	62	54
25	Poola	40	59	49	62	61	58
26	Bulgaaria	54	63	51	59	49	59
	Keskmine	25	36	32	34	35	31

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Tabeli kokkuvõtte real toodud andmetest nähtub, et EL liikmesriikide tugevusteks IMD 63 riigi võrdluses on tootlikkus (keskmiselt 25. koht) ja finantsturud (32. koht). Tabelist saab teha veel mitmeid olulisi järeldusi:

- Äritegevuse efektiivsuse komponentide põhisest edetabelist nähtub, et EL liikmesriigid on väga erinevad, riike on nii edetabelite tipus kui ka lõpus. Kõige edukamad on 2022. a. tulemuste põhjal Taani, Rootsi ja Holland. Edetabeli lõpus on Bulgaaria, Poola ja Slovakkia. EL liikmesriikide keskmine koht alamedetabelites on järgmine: tootlikkus – 25. koht, tööjõuturg – 36. koht, finantsturud – 32. koht, ettevõtete juhtimine – 34. koht ning väärtushinnangud – 35. koht.
- Äritegevuse efektiivsuse komponendipõhistes edetabelites on **tootlikkuse** poolest EL riikide eesotsas (TOP 3) Taani, Rootsi ja Holland; tööjõuturu osas Holland, Rootsi ja Iirimaa; **finantsturgude** arvestuses Holland, Rootsi ja Soome, **ettevõtete juhtimise** osas Taani, Rootsi ja Soome ning **väärtushinnangute** osas Rootsi, Taani ja Holland.
- **Eesti** on äritegevuse efektiivsuse poolest IMD 63 riigi arvestuses 22. kohal ja EL riikide hulgas 10. kohal. Eesti tugevusteks EL riikide arvestuses on väärtushinnangud (7. koht), ettevõtete juhtimine (8. koht) ja finantsturud (11. koht).

2.4. Infrastruktuur

Infrastruktuur on konkurentsivõime oluline faktor, mis toetab majanduslikku aktiivsust riigis ja soodustab ettevõtete arengut. Majanduslikult edukad riigid pööravad suurt tähelepanu infrastruktuuri arendamisele ja eraldavad selleks ka suuri summasid. Riikides, kus baasinfrastruktuur (teedevõrk, raudteed, sadamad, lennuväljad) on suures osas juba rajatud, on võimalik nüüd rohkem finantse suunata teadusliku ja tehnoloogilise infrastruktuuri arendamiseks, millela teaduspõhise riigi rajamine pole võimalik.

IMD metoodika näeb ette infrastruktuuri hindamist 5 komponendi lõikes: baasinfrastruktuur, tehnoloogiline infrastruktuur, teaduslik infrastruktuur, tervishoid ja keskkond ning haridus.

Tabel 2.5. EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelites infrastruktuuri komponentide lõikes 2022. aastal

Koht EL arvestuses	Riik	Baasinfrastruktuur	Tehnoloogiline infrastruktuur	Teaduslik infrastruktuur	Tervishoid, keskkond	Haridus	Kokku infrastruktuur
1	Taani	4	3	10	4	4	2
2	Rootsi	9	5	7	2	5	3
3	Soome	6	2	12	3	3	4
4	Holland	10	4	11	15	11	5
5	Saksamaa	24	33	2	6	23	9
6	Austria	8	26	13	8	18	10
7	Prantsusmaa	15	15	15	11	30	15
8	Belgia	33	23	17	17	8	20
9	Iirimaa	41	27	21	14	19	23
10	Luksemburg	13	40	31	21	12	24
11	Hispaania	23	17	25	19	34	25
12	Eesti*	29(13)	31(12)	40(19)	24(14)	15(7)	27
13	Tšehhi	28	32	24	27	33	28
14	Portugal	34	37	28	23	26	30
15	Itaalia	53	41	20	20	32	31
16	Leedu	34	40	35	40	43	37
17	Sloveenia	42	36	33	30	20	33
18	Läti	36	25	53	32	24	35
19	Ungari	25	35	29	41	43	36
20	Küpros	48	48	56	29	17	40
21	Kreeka	39	50	39	34	36	41
22	Slovakkia	46	43	45	38	45	42
23	Poola	50	52	36	48	40	43
24	Horvaatia	57	44	48	37	42	45
25	Rumeenia	51	39	43	45	51	48
26	Bulgaaria	49	47	49	46	52	51
Keskmine		31	30	29	24	26	27

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses.

Tabeli kokkuvõttereal toodud andmetest nähtub, et EL liikmesriikide tugevuseks IMD 63 riigi võrdluses infrastruktuuri komponentide lõikes (TOP 3) on: tervishoid ja keskkond, haridus ja teaduslik infrastruktuur.

- EL arvestuses kuulub infrastruktuuri arengutasemelt esikoht Taanile, kellele järgnevad Rootsi, Soome ja Holland. Infrastruktuuri komponentide lõikes on 3 edukamat EL riiki:

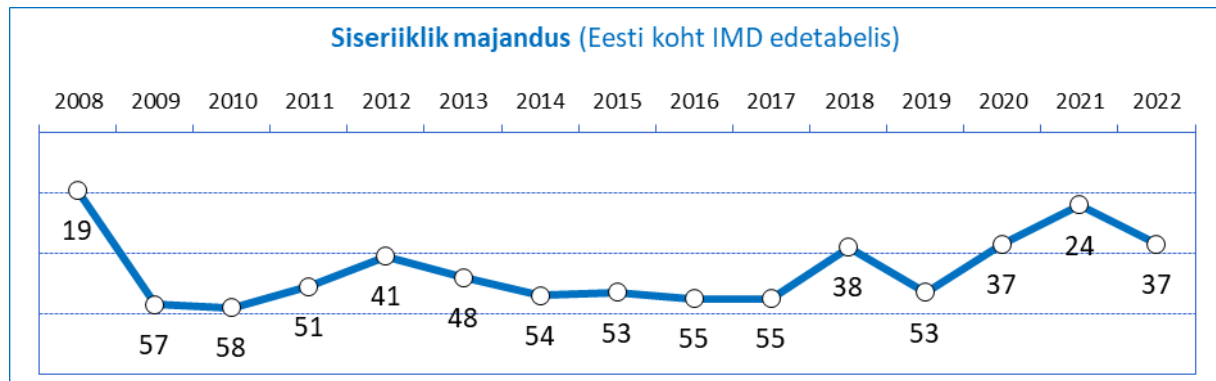
Baasinfrastruktuur	Taani, Soome, Rootsi
Tehnoloogiline infrastruktuur	Soome, Taani, Holland
Teaduslik infrastruktuur	Saksamaa, Rootsi, Taani
Tervishoid ja keskkond	Rootsi, Soome, Taani
Haridus	Soome, Taani, Rootsi
- **Eesti** on infrastruktuuri arengutasemelt IMD 63 riigi arvestuses 27. kohal ja EL liikmesriikide hulgas 12. kohal. Eesti suhtelisteks tugevusteks on (EL arvestuses) haridus (7. koht), tehnoloogiline infrastruktuur (12. koht) ning baasinfrastruktuur (13. koht).

3. EESTI KONKURENTSIVÕIME INDIKAATORID LÄÄNEMERE RIIKIDE VÕRDLUSES

3.1. Majanduse seisund

3.1.1. Siseriiklik majandus

Eesti langes IMD edetabelis siseriikliku majanduse konkurentsivõimelt uuesti 37. kohale. 2021. aasta oli majanduses koroonakriisist taastumise aasta, kuid konkurentsivõimet nõrgendas kiirenev inflatsioon ja seeläbi majanduskasvu väljavaadete halvenemine.

Riikide majandusarengu võrdlemisel kasutatakse peamise näitajana sisemajanduse koguprodukti (SKP), mis tarbimise alusel jaguneb eratarbimiskulutusteks, kapitalimahutusteks ja valitsemissektori kulutusteks.

Eesti siseriikliku majanduse tugevad ja nõrgad küljed:

Tugevused

- Majanduse võrdlemisi kiire kasv teisel koroonakriisi aastal (SKP reaalkasv 8%, 11. koht, tõus 7 kohta)
- Kapitalimahutuste osakaal SKP-s on endiselt kõrge (28%, 2020. a 31%; 8. koht, langus 3 kohta)
- Valitsussektori kulutused (20% SKP-st) tagavad hea 20. koha pingereas (langus 3 kohta)
- Eratarbimise reaalkasv kiirenes 6,5%-le (21.)
- Eesti majanduse kohanemisvõime paranes (hinnangud, 6,6 p, 23. koht, tõus 4 kohta)
- Kogumajanduse sääst on suhteliselt heal tasemel (33% SKP-st; 19. koht pingereas)
- SKP väärtuselt elaniku kohta (28 tuhat USD on Eesti endiselt pingerea keskel, 31. kohal)

Nõrkused

- Eesti majanduse väiksus annab 59. koha 63 riigi seas. Eesti SKP moodustab maailmamajandusest vaid 0,04%. 2021. aastal oli Eesti SKP 31,4 mld eurot ehk 37,2 mld USD.
- Majanduskasvu prognoosid 2022. aastaks (+1%) olid tagasihoidlikud, kuid osutusid tõelähedaseks (I–III kv 2022 keskmiselt +1,2%; 61. koht, langus 10 kohta)
- Madal, kuid suhteliselt realistlik inflatsiooni prognoos 2022. aastaks (+9%; langus 53. kohale)
- Eratarbimiskulutuste osakaal SKP-s on madalam paljudest teistest riikidest ja vähenes 2021. aastal veidi (48%-lt 47%-le; tõus 5 kohta 46.-ks)
- SKP väärtuselt elaniku kohta võrreldava ostujõu pariteedi alusel (42,1 tuh USD) püsis Eesti samal, 34. kohal.

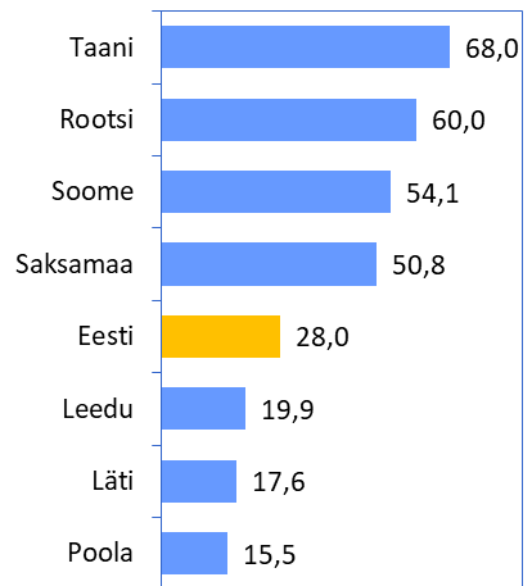
2021. aastal oli majandus koroonakriisist taastumas nii Eestis kui teistes riikides, SKP oli kõikjal pöördunud langusest kasvule. Eestis mõõdeti SKP kasvuks 8% püsivhindades võrreldes eelmise, 2020. aastaga, mis jäi Euroopas alla vaid Horvaatia ja Iirimaa kasvule ja oli Läänemere riikidest kiireim. Ka Itaalias, Prantsusmaal ja Ühendkuningriigis taastus SKP kiiresti (7%). Läänemere riikidest järgnesid Eestile Poola (6%), Läti, Leedu, Taani ja Rootsi (5%), Soome ja Saksamaa (3–4%). 8%-lisest majanduskasvust

ei piisanud aga mulluse 24. koha säilitamiseks edetabelis ja järgmise aasta majandusarengu väljavaadete halvenemise tõttu langes Eesti jälle 37.-ks. Majanduskasvu prognoosid langesid teisel poolaastal kiirenenud inflatsiooni ja sisendhindade, sh energia hinna tõusu tõttu, mis hakkas piirama Eesti ettevõtete konkurentsivõimet. 2021. aastal tehtud SKP kasvu prognoos (+1%) vastabki 2022. aasta I–III kvartali tegelikule keskmisele. Aeglast majanduskasvu prognoosisid 2022. aastaks ka Soome, Saksamaa ja Läti (2%), veidi kiiremat Leedu, Rootsi ja Taani (3%) ning Poola 4%). Inflatsioon osutus prognoosist kiiremaks nii meil kui teistes riikides. Inflatsiooni kiirenemist nägid ette ka Läti, Leedu ja Poola (prognoos 10–11%).

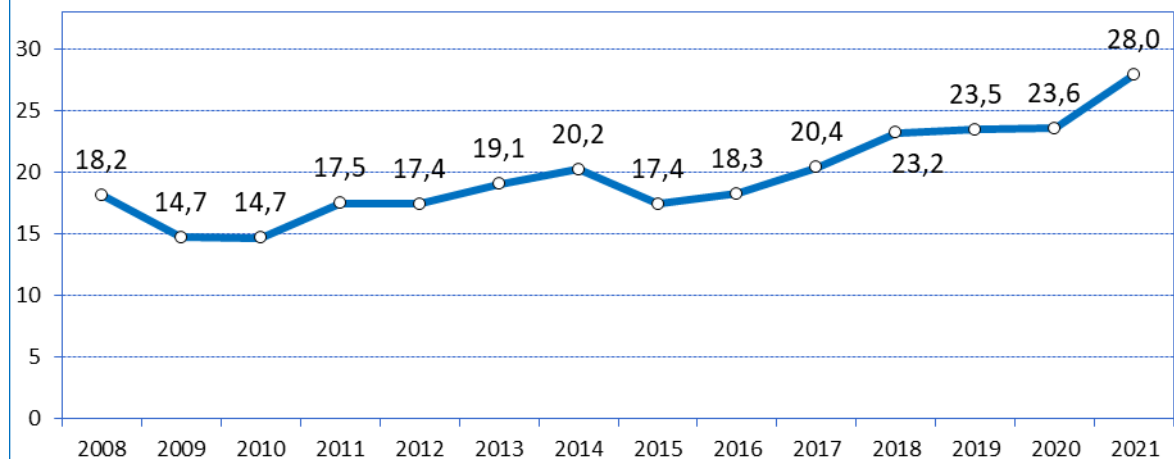
Eesti SKP-s on eratarbimiskulutuste osakaal madalam paljudest teistest riikidest. 2021. aastal eratarbimise kasv küll kiirenes 6,5%-le (21. koht), kuid sellegipoolest jäi eratarbimise osakaal SKP-s (47%) madalamaks enamikust Läänemere riikidest, v.a Taani ja Rootsi (44–46%). Valitsemissektori kulutusi kasvatas koroonakriis, kulutuste kasv (4%) oli muude riikidega võrreldes üsna keskmisel tasemel (31. koht). Soomes, Rootsis ja Saksamaal suurendati riigi kulutusi vähem (3%), kuid valitusssektori kulutuste osakaal SKP-s on Põhjamaades ja Saksamaal juba püsivalt kõrgem (22–26%) kui Balti riikides ja Poolas (18–20%). Eestis jäi valitsemissektori kulutuste osakaal (20%, 23. koht) veidi väiksemaks kui 2020. aastal (21%). Kapitalimahutuste ehk investeeringute mullune kiire kasv taandus 3%-le (41. koht), kuid investeeringute osakaal SKP-s (29%, 8. koht) on Eestis jätkuvalt kõrgeim Läänemere riikide seas, madalaim oli see Poolas (17%).

Siseriikliku kogutoodangu poolest elaniku kohta (30,6 mld eurot ehk 36 mld USD) asub Eesti 63 riigi pingereas teist aastat 31. kohal, sama näitaja poolest hinnataseme erinevusi ehk ostujõu pariteeti arvesse võttes aga veidi madalamal 34. kohal, sest hinnad ei ole Eestis kuigi odavad. Hinnatase erinevusi arvesse võttes moodustab Eesti SKP elaniku kohta (42,1 tuhat USD 2021. a) nüüd 66% Taani tasemest, 71% Rootsi ja 72% Saksamaa, 78% Soome ja 98% Leedu tasemest.

SKP elaniku kohta (2021, tuh USD)

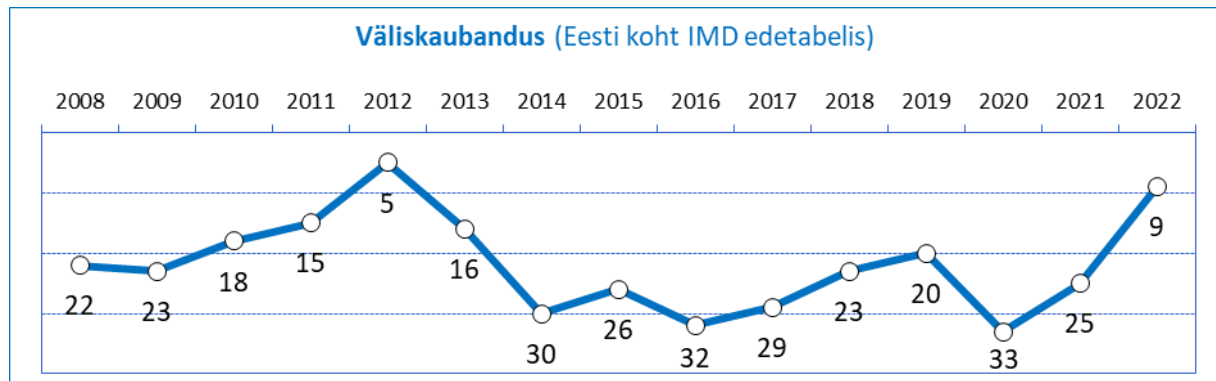

Eesti SKP elaniku kohta (tuh USD)

3.1.2. Väliskaubandus

IMD konkurentsivõime edetabelis tõusis Eesti ekspordiväärtuste kiire kasvu mõjul väliskaubanduse näitajaid koondava komponendi osas 63 riigi võrdluses 9. kohale.

Väliskaubandus mõjutab väikeriikide majanduse edukust ning heaolu kasvu suurriikidest enam, kuna väike siseturg pakub piiratud arenguvõimalusi. Eesti saab riikide pingereas oma väiksusest tulenevalt madalamaid kohti absoluutsummates mõõdetavate näitajate osas (ekspordimahud on väikesed), samas on Eesti kohad ekspordi suhteliste näitajate poolest head.

Väliskaubanduse tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Teenuste ekspordi suur osakaal (SKP suhtes, 6. koht, tõus 3 kohta)
- Eksporditoodete vähene kontsentratsioon (7. koht, tõus 1 koht)
- Teenuste bilansi ülejääk (SKP suhtes, 13. koht, tõus 19 kohta)
- Kaupade ekspordi kasv (16. koht, langus 7 kohta)
- Turismitulude suur osakaal (SKP suhtes, 19. koht, langus 5 kohta)

Nõrkused

- Riigi väliskaubanduse väike maht (kaupade osas 55. koht (tõus 1 koht), teenuste osas 49. koht (tõus 5 kohta) ning panus maailma ekspordi 57. koht (tõus 1 koht))
- Kaupade ja teenuste impordi suur osakaal (SKP suhtes, 54. koht, langus 1 koht)
- Kaubandusbilansi puudujääk (SKP suhtes, 46. koht, langus 3 kohta)

Eesti on riikide väliskaubanduse näitajate võrdluses jätkuvalt kõrgel positsioonil nii kaupade kui teenuste ekspordi suure osakaalu poolest SKP suhtes (kaupadel 59% ja 14. koht, teenustel 27% ja 6. koht).

Rahalistes näitajates on Eesti väliskaubanduse maht väike, mistõttu jääme riikide edetabeli lõppu. Ka Eesti panus maailma ekspordis on seetõttu minimaalne. Rahvusvahelise konkurentsivõime aspektist lähtudes on siinkohal positiivne vaid impordi väike maht. Kaupade ja teenuste impordi osakaal SKP suhtes andis Eestile 54. koha ning kaubabilansi puudujääk 46. koha.

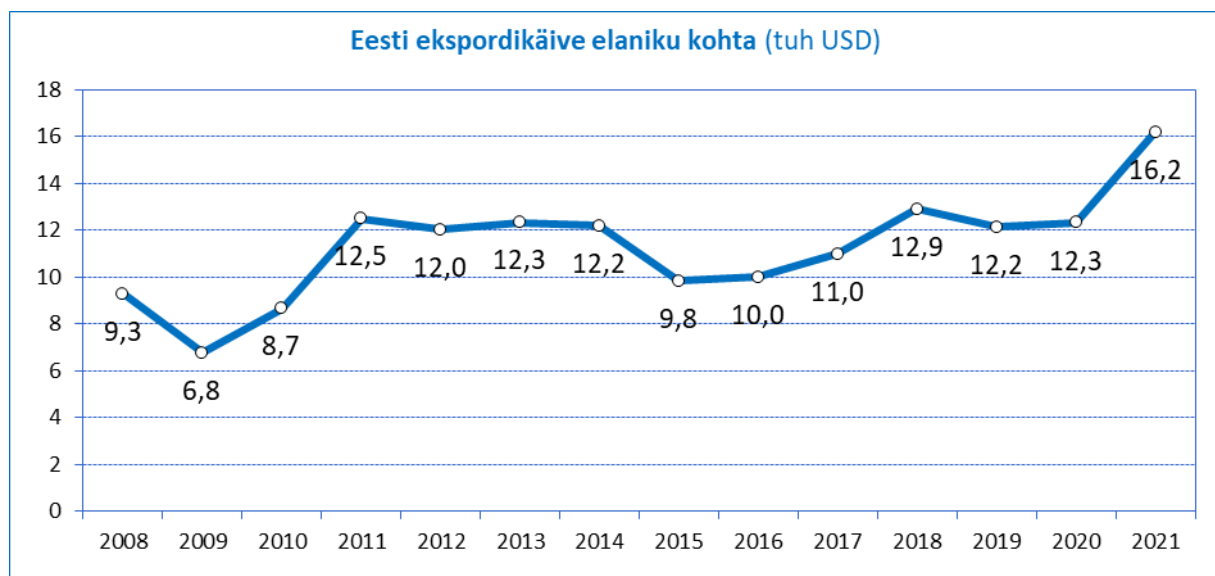
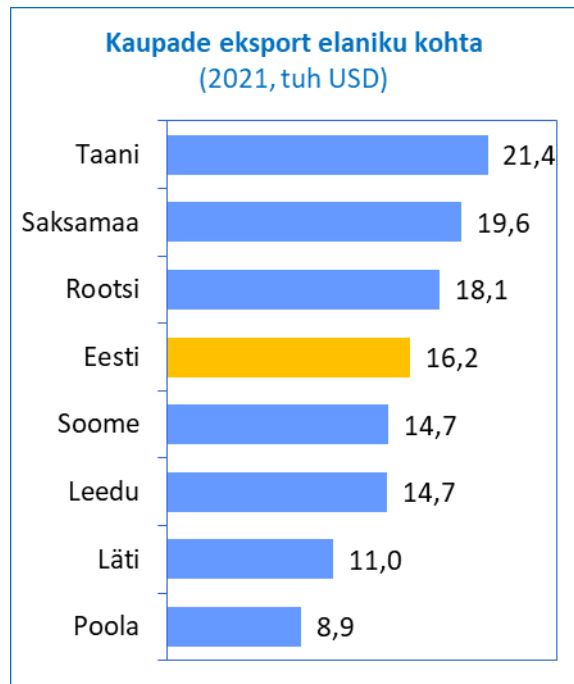
Eesti tugeva küljena saab täiendavalt nimetada turismitulude suhteliselt kõrget osakaalu SKP suhtes (1,93%² ja 19. koht), mis Läänemere riikide hulgas andis selge eelise. Taani jääb maha ligi kaks korda väiksema osakaaluga (1,11% ja 27. koht) ning ülejäänud lähiriigid veelgi rohkem (näiteks Läti 0,79% ja 38. koht). Samas said tervikuna need riigid, mis sõltusid enam turismi tuludest, rohkem kahju Covid-19 kriisi tingimustes, mis kohati halvas turismisektori.

² Pandeemia aastatel kukkus turismitulude osakaal Eesti SKP-s järsult ja pole veel taastunud.

Riikide väliskaubanduse omavahelist võrdlust saab teostada ka *per capita* näitajate alusel. Kui võtta vaatluse alla Eesti ja teised Läänemere riigid, siis elaniku kohta ekspordime kaupa enam kui lõuna-naabrid ja teist aastat järjest edestame ka Soomet, kuid Taanist, Rootsist ja Saksamaast jääme veel maha. Möödunud aasta maailmamajanduse hea seis ja Eesti kaubanduspartnerite tugev nõudlus võimaldasid Eestil ekspordi suurendada 31,4%. Läänemere riikidest on see parim tulemus, Eestile järgneb Läti (30,2%). Kaupade eksport suurenes 2021. aastal kõigil nimetatud riikidel. 2021. aasta oli rekordiline Eesti ekspordile: Eesti ekspordikäive moodustas 16,2 tuhat USD *per capita*. Sellele aitas kaasa nii välisnõudluse kui ka ekspordihindade tugev kasv.

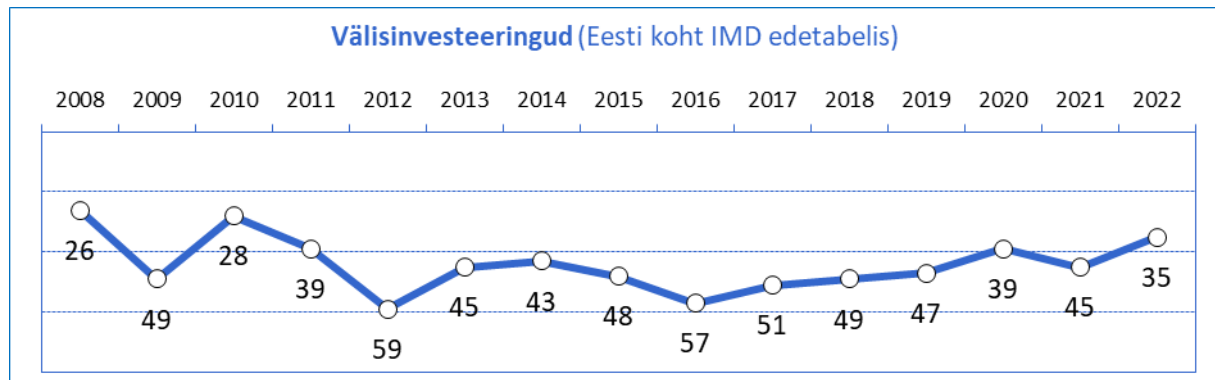
Heaks väliskaubanduse riskinäitajaks on ekspordiriikide kontsentratsioon: kui riigil on vähe ekspordipartnereid, on kontsentratsioon kõrge ning riskid samuti kõrged. Mida paremini on eksport riikide lõikes hajutatud, seda väiksemad on riskid. Eesti TOP 5 ekspordiriiki annavad veidi üle poole meie koguekspordist (50,8%), mis jätab Eesti Läänemere riikide võrdluses viimaseks (25. koht, ei muutunud). Eesti peamised eksporditurud on Soome, Läti ja Ameerika Ühendriigid, kellele järgnevad Rootsi, Saksamaa ja Leedu. Ameerika Ühendriigid jõudsid esmakordselt Eesti TOP 3 ekspordipartnerite hulka.

Ekspordiriikide kontsentratsiooni kõrval saab vaadelda ka eksporditoodete kontsentratsiooni ning siinkohal on Eestil oluliselt soodsam positsioon (7. koht), tooteportfell on piisavalt diferentseeritud ning seeläbi on kasvanud riskide hajutus (tõus 1 koht). Eesti TOP 5 eksporditoodet moodustavad koguekspordist 43% (võrdluseks Leedul 40%, Lätil 41%, Soomel 46% ja Taanil 46%, Rootsil 47% ning Poolal 49%).

3.1.3. Välisinvesteeringud

IMD konkurentsivõime edetabelis tõusis Eesti välisinvesteeringute komponendi osas aastaga kümme kohta, paigutudes 63 riigi hulgas 35. kohale. Välisinvesteeringud Eestisse suurenesid, Eesti otseinvesteeringud välismaale kahanesid.

Välisinvesteeringute tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Otseinvesteeringud Eestisse kasvasid 2020. aastal 11,5% (suhtes SKP-sse 6. koht, koht ei muutunud)
- Eestisse on tehtud suhteliselt palju otseinvesteeringuid, nende maht SKP suhtes oli 2020. aastal 112,4% (10. koht, tõusis 1 koha võrra)
- Oluliselt on vähenenud ettevõtjate kartused, et ettevõtete lahkumine riigist võiks tulevikus olla majandusele ohuks (23. koht, tõus 26 kohta)

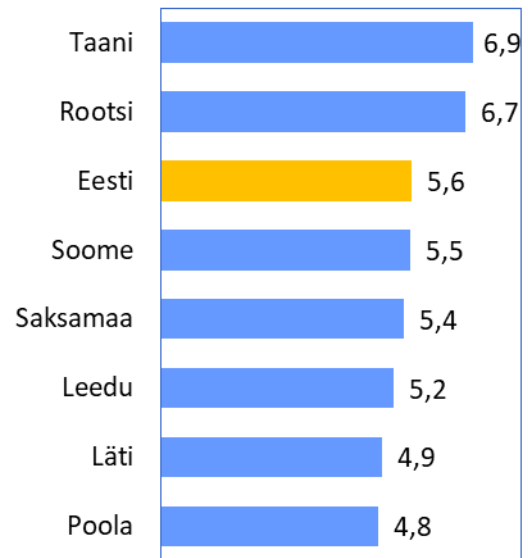
Nõrkused

- Eesti ettevõtete otseinvesteeringud välismaale vähenesid 2020. aastal paari eelneva aastaga võrreldes mitmekordselt ja sellega langes ka otseinvesteeringute osakaal SKP-st (26. koht, langus 19 kohta)
- Erinevused Eestisse tehtud otseinvesteeringute ja Eestist välismaale tehtud investeeringute vahel suurenesid, mistõttu kasvas otseinvesteeringute voogude negatiivse saldo osakaal SKP suhtes
- Suurenes Eesti otseinvesteeringute portfelli negatiivne netopositsioon SKP suhtes

Suurem välisinvesteeringute sissevool näitab riigi majanduse avatust ja ettevõtluskeskkonna atraktiivsust. Välisinvesteeringute kaasamine aitab luua kõrgema lisandväärtusega töökohti ja teostada kapitalimahukaid tehnoloogiaarendusi, mille tulemusel kasvab riigi konkurentsivõime. Eesti on välisinvesteeringute ligimeelitamisel olnud seni suhteliselt edukas ja välisosaluselise ettevõtte omavad tähelepanuväärset rolli Eesti majanduses. Senise positiivse olukorra jätkamiseks ja ka uute investorite Eestisse ligimeelitamiseks tuleb Valitsusel tagada, et sobivate seaduste ja õiglase maksupoliitikaga säiliks jätkusuutlik ja stabiilne keskkond. Sellises majanduskeskkonnas tunneksid ettevõtjad end hästi ja arendaksid oma ettevõtmisi just Eestis, mitte ei kaaluks nende mujale viimist. Eesti ettevõtjate hinnangul on äride riigist väljaviimise oht langenud ja 10-pallisel skaalal antud 5,6 punkti näitab, et rohkem kui pooled vastanutest ei pea ettevõtete lahkumine riigist probleemiks ega ka ohuks majanduse tulevikule. Riikide võrdluses asetub 2022. aastal Eesti sellega 26. kohale, mis on oluliselt parem positsioon kui veel aasta varem (2021. aasta küsitluse järgi oli Eesti alles 49. kohal 4,9 punktiga). Olulist rolli mängib siin ka ülemaailmsest pandeemiast tingitud tarneahelate häired ja globaliseerumise trendide nõrgenemine. Eestisse investeerimisel võivad samas takistuseks osutuda kvalifitseeritud tööjõu vähesus, samuti tööjõu kiire kallinemine.

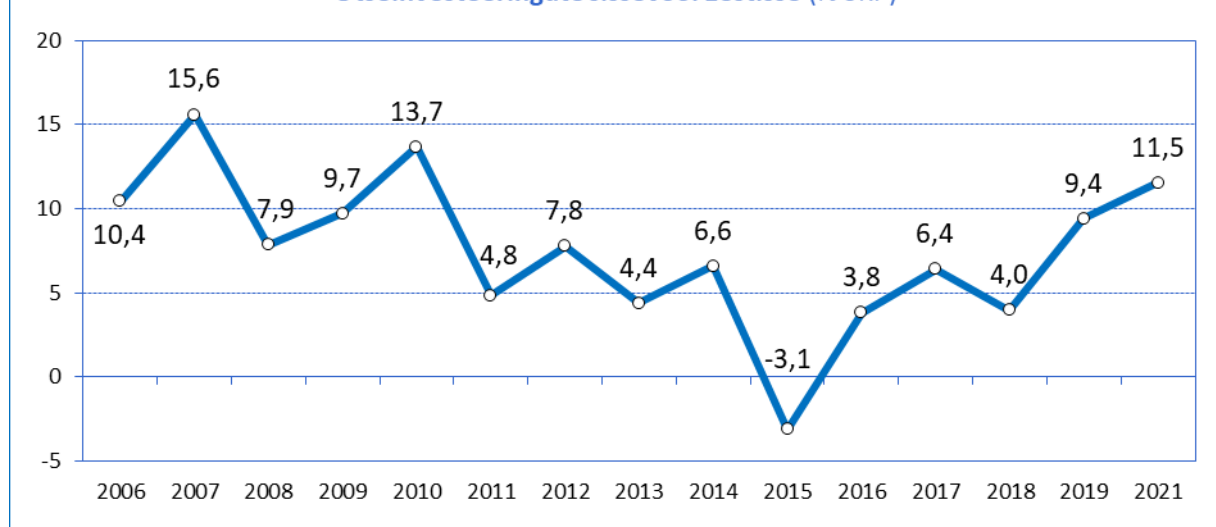
Eestisse tehtud otseinvesteeringud olid 2020. aastal kogu vaatlusajaloo suurimad ja Eesti tõusis IMD edetabelis 7 koha võrra 38. kohale. Otseinvesteeringute suhtarvu järgi SKP suhtes oli Eesti üldarvestuses kuues, Euroopa riikide hulgas 3. ja Läänemere riikide seas 1. riik. Eesti Panga statistika järgi suurenesid Eestisse tehtud otseinvesteeringud 2020. aastal 13,3% ja 2021. aastal 10,3%. Suurim välismaine investorriik oli 2021. aastal Eesti Panga andmetel Soome, kellele järgnesid Luksemburg ja Rootsi. 2021. aastal tõusis suuruselt neljandaks Eestisse investeerijaks Läti, kelle otseinvesteeringud suurenesid aastaga üle 3 korra. Soome otseinvesteeringud moodustasid 2021. aasta lõpus kõigist välismaisest otseinvesteeringutest pisut enam kui viiendiku. Tegevusalade lõikes olid Eesti Panga andmetel suurimad välismaised otseinvesteeringud tehtud finants- ja kindlustusvaldkonda, hulgi- ja jaekaubandusse ning kinnisvara alasesse tegevusse. Hulgi- ja jaekaubandusse kasvasid otseinvesteeringud 2021. aastal üle 2 korra, tõstes selle otseinvesteeringute mahu poolest kinnisvaraalasest tegevusest ettepoole ja varasemalt 3. kohalt 2.

Äride riigist väljaviimine ohustab/ei ohusta riigi majandust (2022, punktid 0...10)

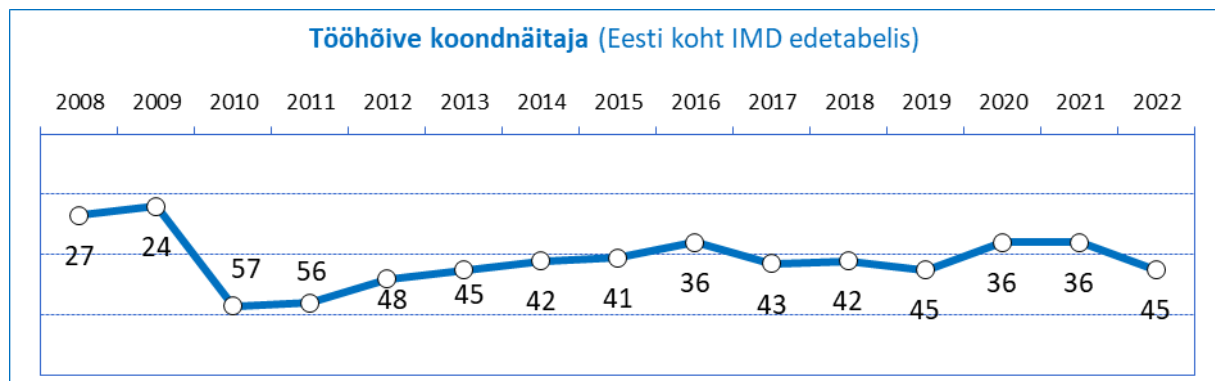
Ka otseinvesteeringute käibed iseloomustavad riigi konkurentsivõimet, näidates ettevõtete võimekust luua uusi ärisid või tütarfirmasid teistes riikides. Eestist tehti 2020. aastal otseinvesteeringuid teistesse riikidesse märgatavalt vähem kui aasta varem ja seda näitab ka Eesti langemine 19 koha võrra IMD edetabelis – kui 2019. aastal paiknes Eesti otseinvesteeringute osakaalu järgi SKP suhtes riikide võrdluses veel 7. kohal, siis 2020. aastal alles 26. kohal. Läänemere riikidest oli Eesti nimetatud suhtarvude järgi eespool vaid Poolast ja Lätist. Kõige enam kasvasid otseinvesteeringud 2020. aastal Eesti Panga andmetel Ameerika Ühendriikidesse, 2021. aastal tõusis 1. Suurbritannia. Kokku on Eesti riik kõige enam teinud otseinvesteeringuid Leetu ja Läti, mis moodustasid kõigist otseinvesteeringutest 2021. aastal 47%.

Otseinvesteeringute sissevool Eestisse (% SKP)

3.1.4. Tööhõive

Eesti IMD konkurentsivõime edetabelis tööhõive komponendi osas langes Eesti, võrreldes eelneva aastaga, 63 riigi arvestuses 36. kohalt 45. kohale ja enamik tööhõive näitajaid halvenesid.

IMD konkurentsivõime edetabeli tööjõuturu teema alla kuuluvad sellised näitajaid nagu tööhõive miljoni elaniku kohta, tööga hõivatuse määr elanikkonnast, viimaste aastate vastavad muutused, töötuse ja pikaajalise töötuse määr ning noorte hõivatus.

Tööhõive tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Noorte tõrjutuse suhteliselt madala tase (17. koht, langus 5 kohta)
- Suhteliselt kõrge tööhõive, suur osa rahvastikust töötab (24. koht, langus 7 kohta)
- Pikaajalise töötuse suhteliselt madal tase (30. koht, langus 3 kohta)
- Keskmine töötuse määr (34. koht, langus 1. koht)

Nõrkused

- Riigi tööturu väiksus (693,6 tuh in; 60. koht, tõus 1 koht)
- Tööhõive keskmisest aeglasem kasv (47. koht, langus 5 kohta)
- Avaliku sektori töötajate liiga suur osakaal tööjõuturul (47. koht, langus 1 koht)
- Kõrge noorte töötus (39. koht, koht ei muutunud)

Statistikaameti andmetel oli 2021. aasta seisuga Eesti 1,33 miljonist inimesest tööealisi 693, 6 tuhat, neist hõivatuid 650,5 tuhat ja töötuid 43,1 tuhat.³ 15–74-aastaste Eesti elanike tööjõus osalemise määr moodustas 2021. aastal 71,1%, tööhõive määr 66,7% ja töötuse määr 6,2%. Võrreldes koroonaeepideemia eelse ajaga 2018. aastal on need näitajad mõnevõrra (0,8–1,4%-punkti võrra) halvenenud, mis kajastub ka koha langustes IMD edetabelis. Tööhõivet on samuti mõjutanud kasvanud energiahinnad, mis on pannud ettevõtteid otsima kärpekohti ja uksi sulgema.

Eesti tööjõuturu väiksus on teiselt poolt taganud selle, et tööga hõivatuid on ligi pool (49%) elanikkonnast, millega ta asetub 63 riigi arvestuses 24. kohale. Kõige rohkem on tööga hõivatuid Luksemburgis (76,7%), AÜEs (73,8%) ja Kataris (73,5%) ning kõige vähem Jordaanias (12,4%) ja Lõuna-Aafrikas (24,2%). Läänemere riikide arvestuses jääb tööjõu osakaal 40–50% piiridesse, kõige suurem on see Saksamaal (49,9%) ja kõige väiksem Poolas (43,7%).

Tööhõive kasv Eestis on samas jäänud aeglaseks (47. koht). Noorte töötuse osas on Eesti 63 riigi seas 39. kohal, kuid noorte tõrjutuse osas (ei õpi, tööta ega osale koolitusel) on olukord parem (17. koht).

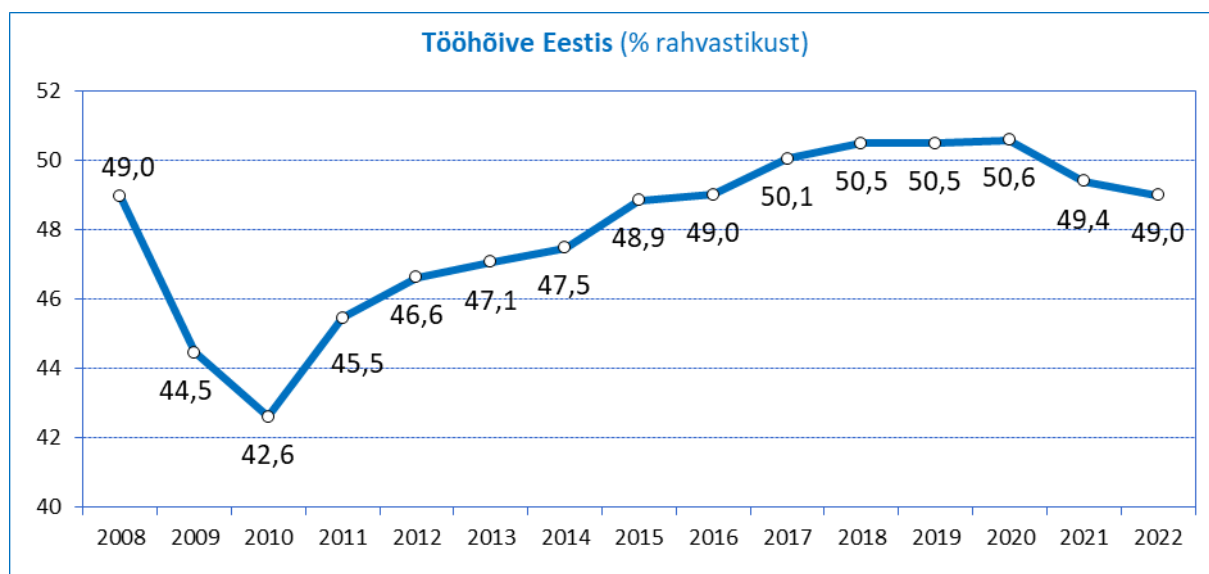
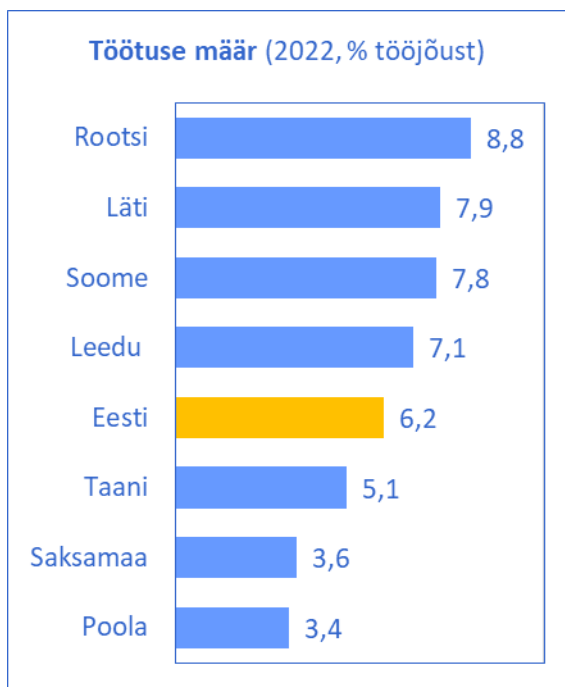
Töötuse määr Läänemere riikides oli kõrgem Rootsis (8,8%), Lätis (7,9%) ja Soomes (7,8%) ning madalam Poolas (3,4%) ja Saksamaal (3,6%). Eestis oli see 6,2%. Pikaajalisi töötuid oli kõige rohkem Leedus (2,8%) ja kõige vähem Poolas (0,9%). Eestis oli pikaajalisi töötuid 1,7%.

³ Statistikaamet, <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/tooelu/tooturg>

Noorte hulgas oli töötus kõige väiksem Saksamaal (7,0%) ja Taanis (10,8%) ning kõige suurem Rootsis (24,5%) ja Soomes (17,1%). Eestis moodustas noorte töötus 16,8%, mis on veidi suurem kui Leedus (14,3%) ja Lätis (14,8%). Neist madalam oli noorte töötus Taanis (10,8%) ja Poolas (13,4%). Tööjõu pikaajalise kasvuga (mõõdetuna 4-aastases perioodis) paistavad silma kõige enam Soome (2,6%) ja Poola (2,6%), samas kui Rootsis, Eestis ja Saksamaal on see näitaja negatiivne (vastavalt -0,97%, -0,86% ja -0,30%) ja pikaajalises perspektiivis mõõdetuna tööjõu hulk väheneb.

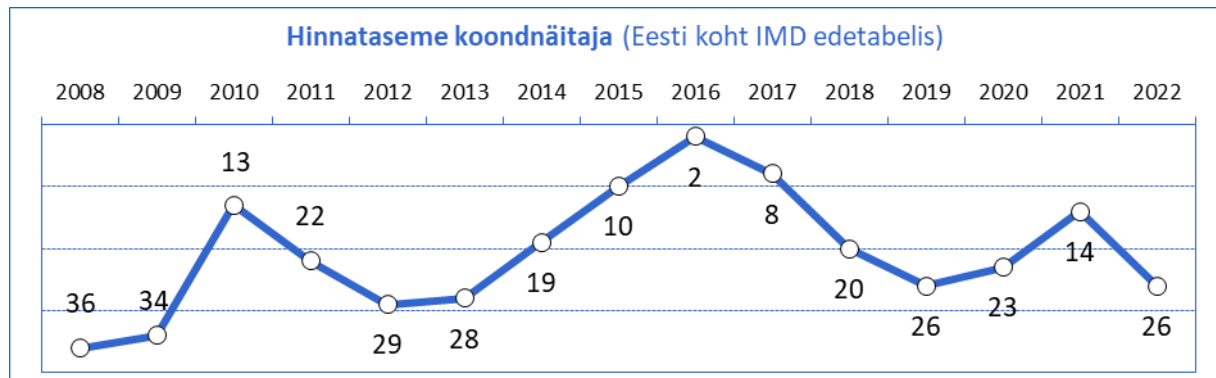
Noorte tõrjutuselt (*youth exclusion*), mis puudutab 15–24 aasta vanuseid noori, kes ei tööta, õpi ega osale koolitustel, oli Eesti 63 riigi seas 8,9%ga 17. kohal. Läänemere riikidest oli noorte tõrjutus Eestist väiksem Rootsis (6,5%), Lätis (7,1%), Taanis (7,4%) ja Poolas (8,6%) ning suurem Soomes (9,2%) ja Leedus (10,8%). Euroopa riikides oli tõrjutud noori kõige rohkem Itaalias (18,9%), Rumeenias (14,8%) ja Hispaanias (13,9%) ning kõige vähem Hollandis (4,5%), Norras (4,9%) ja Islandil (6%). Maailma riikidest olid noored kõige tõrjutumad Botswanas (39,3%), Jordaanias (35,4%) ja Lõuna-Aafrikas (32,4%) ning kõige vähem tõrjutud Jaapanis (3,1%) ja Singapuris (4,5%).

IMD võrdlustabelid toovad välja ka vaadeldud riikide avaliku sektori töötajate osakaalu tööhõivest. Kui tööhõive avalikus sektoris on suur, on seda nähtud probleemina, mis seob erasektorile vajalikke spetsialiste ja võib toimida palgakasvu mootorina. Läänemere riikides oli avaliku sektori osakaal tööhõives kõige väiksem Saksamaal (16,3%) ja kõige suurem Rootsis (29,3%). Eestis oli see 24,7%, Soomes 24,9%, Leedus 27,8%, Taanis 28,0% ja Lätis 29,0%. Kõigi välja toodud 60 riigi arvestuses oli avaliku sektori osakaal tööhõivest kõige väiksem Indoneesias (4,0%), Kolumbias (4,2%) ja Singapuris (4,2%) ning suurim Jordaanias (40,2%), Iisraelis (35,0%) ja Norras 32,2%).

3.1.5. Hinnad

Inflatsiooni ja hinnataseme näitajaid koondava komponendi poolest on Eesti IMD konkurentsivõime edetabelis langenud 63 riigi seas 26. kohale (eelkõige tarbijahindade kiire tõusu tõttu).

Hinnapõhises konkurentsivõimes on soodsam positsioon riikidel, kelle hinnatase ja inflatsioon on madalad. Eesti reastus riikide võrdluses IMD hinnataseme koondnäitaja osas, mis võtab arvesse nii hindu kui ka nende dünaamikat, 2021 aastal 26. kohale, langedes aastaga 12 koha võrra.

Hinnakriteeriumi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Büroopindade soodsad rendihinnad (12. koht, langus 2 kohta)
- Elamispinna soodsad rendihinnad (2018. aastal 59 riigi seas 17 koht)

Nõrkused

- Tarbijahindade inflatsioon (47. koht, langus 39 kohta)
- Kütuse (bensiini) hinnatase (43. koht, tõus 1 koht)
- Toidukulude suur osakaal tarbijakuludes (40. koht, koht ei muutunud)

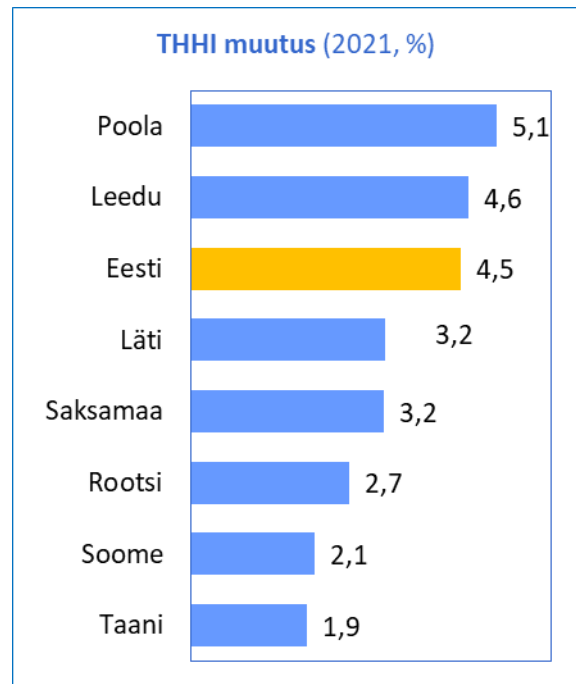
Hinnakriteeriumi alusel on Eestil jätkuvalt hea positsioon nii kontori- kui elamispindade rendihindade osas (vastavalt 12. ja 17. koht). Riikide edetabelis on kontorirent saanud 63 riigi seas kõrge 12. koha. Aastaga on Eesti positsioon halvenenud küll 2 koha võrra, ent Läänemere riikide hulgas on Eestist soodsamate äripindade rendihindadega vaid Leedu ja Läti. Aastaga on Eesti asetus elamispindade rendihindade edetabelis paranenud 1 koha võrra. Läänemere riikide seas on elamispinna rent madalam vaid Leedus. Riikide pingereas on kõrge bensiinihind asetanud Eesti 43. positsioonile. Läänemere riikide seas on Eestist kõrgem bensiinihind Soomes, Taanis ja Saksamaal.

Väikeriikide hinnamuutused, sõltudes enam maailmaturu hindadest, on sageli suurriikide hinnamuutustest volatiilsemad. Eestis on viimastel aastakümnetel olnud madalam hinnatase, mis on aga kiiresti konvergeerunud Euroopa Liidu (EL) riikide keskmise hinnatasemega. Eurostati andmetel moodustasid 2021. aastal Eesti hinnad 86,6% EL-i keskmisest hinnatasemest. Seejuures on Eestis riided 7%, jalatsid 7,7% kallimad, toit ja alkoholivabad joogid 2,6% odavamad kui EL-s keskmiselt. Alkoholi ja tubaka hinnad jäävad aga EL-i keskmisele tasemele (+0,1%). Riided ja jalatsid on EL-i keskmisest kallimad ka teistes Läänemere riikides, va Saksamaal ja Poolas. Suured erinevused Läänemere riikide hinnatasemetes on aga toidu ja alkoholivabade jookide osas: Põhjamaades on toit EL-i keskmisest 13–20% kallim, Poolas aga 28% odavam. Veelgi suuremad erinevused on tubaka ja alkoholi hinnatasemetes, mis Põhjamaades on 34–73% kallimad, Poolas aga 28% odavamad EL-i keskmisest.

Üheks riigi arengu- ja elatustaseme heaks näitajaks on toidukulude osakaal tarbimiskuludes. Suured kulutused toidule osutavad riigi nõrgemale konkurentsivõimele. Olukorras, kus toidule tehtavate

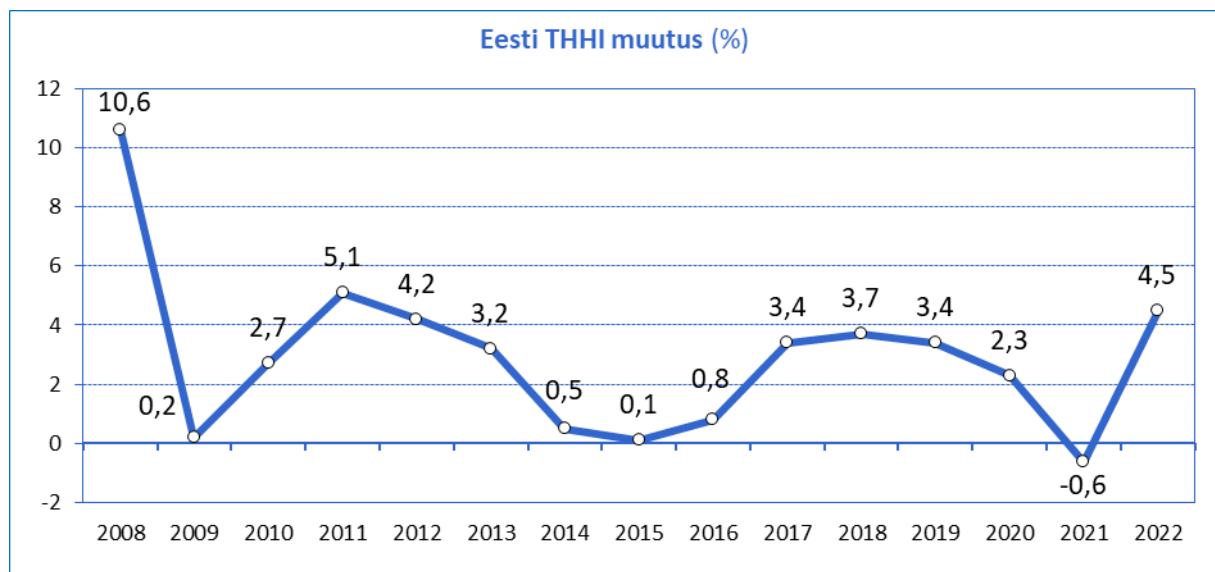
sundkulude osakaal pere eelarves on suur, on võimalus muid elukvaliteeti tõstvaid kulusi teha tunduvalt väiksem. Eesti elanike tarbimiskulude struktuuris on toidukulude osakaal püsinud viimastel aastatel 20% piires, mis andis 2021. aastal 58 riigi seas 40. koha. Läänemere riikidest olid toidukulud suuremad kui Eestis endiselt vaid Leedus (21%). Põhjamaade ja Saksamaa tarbimiskuludes on toidukulude osakaal 11–12% piires.

Inflatsioonimäära mõõtmiseks ning seeläbi riikide omavaheliseks võrdluseks on kasutusel harmoneeritud tarbijahinnaindeks (THHI). 2021. aastal maailma majanduse kasvutempo aeglustus. Kerkivad toormehinnad, tarneraskused, sisendite nappus ja kõrged energiahinnad, samal ajal aga eratarbimise suurenemine põhjustasid tarbijahindade kasvu kogu maailmas. 2021. aastal kasvas THHI Eestis 4,49%-le (–0,63% 2020. aastal). Läänemere piirkonnas oli Eestist kiirem inflatsioon vaid Poolas ja Leedus.

Eestis on hinnatõus tublisti kiirenenud (2021. a Eesti THHI 4,49%). Hindade kallinemise aeglasem tempo parandas 2020. aastal Eesti tarbijahindade konkurentsipositsiooni rahvusvahelises võrdluses märkimisväärselt – Eesti tõusis 63 riigi võrdluses 8. kohale. 2021. aastal toetas suurel määral Eesti majanduse kasvu eratarbimise kiire kasv. Energia-, toorme-, transpordihinnad tõusid kiiresti. Tugev nõudlus ja piisavate rahaliste vahendite olemasolu (sh II pensionisamba väljamaksed) võimaldasid tarbijahindu tõsta. Inflatsiooni kiire kasvutempo langetas Eesti 63 riigi võrdluses 47. kohale (langus 39 kohta).

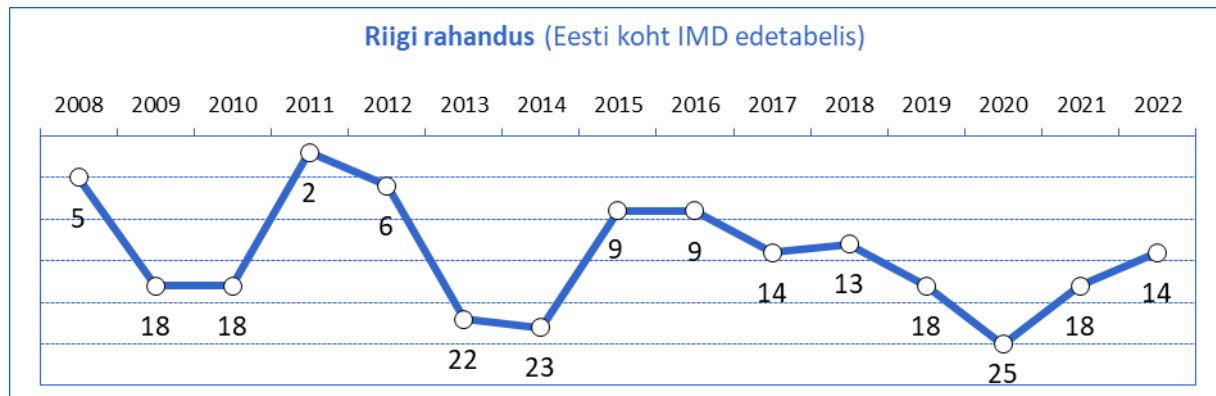
Eestis on elukallidus veel jätkuvalt madal, andes riikide edetabelis Eestile kõrge 19. koha (2020. aastal 19 koht). IMD metoodika kohaselt mõõdetakse elukallidust kaupade ja teenuste ostukorvi alusel suurimates linnades. Läänemere riikidest on Eestist madalama elukallidusega Leedu (17. koht) ja Poola (9. koht), kõige kulukam on elada Taanis (52. koht) ja Saksamaal (41. koht).

3.2. Valitsuse töö tõhusus

3.2.1. Riigi rahandus

Eesti positsioon riigi rahandusele antud hinnangute alusel on kahel viimasel aastal paranenud ja Eesti on IMD konkurentsivõime edetabeli 63 riigi hulgas tõusnud 14. kohale. Probleemkohtadeks on valitsemissektori kulude suhteliselt kõrge tase ja ka pensionifondide jätkusuutlikkus.

Riigi rahanduse tugevad ja nõrgad küljed.

Tugevused

- Valitsemissektori madal võlatase (suhtes SKP-sse, 2. koht, koht ei muutunud)
- Madalad intressikulud (suhtes eelarvesse, 2. koht, tõus 1 koht)
- Riigi rahandust juhitakse efektiivselt (küsitlus, 11. koht, tõus 22 kohta)
- Valitsussektori eelarve ülejääk/defitsiit (suhtes SKP-sse, 17. koht, tõus 1 koht)
- Maksudest kõrvalehoidmine ei kujuta majandusele ohtu (17. koht, tõus 7 kohta)

Nõrkused

- Pensionite rahastamise jätkusuutlikkus (küsitlus, 42. koht, langes 5 kohta)
- Valitsemissektori kulude kõrge tase SKP suhtes (35. koht, tõus 1 koht)
- Valitsemissektori koguvõla reaalkasv (27. koht, tõus 36 kohta)

Pikki aastaid on Eesti silma paistnud suhteliselt madala valitsemissektori võlatasemega. Kuigi valitsemissektori konsolideeritud võlg kasvas seoses pandeemiaga 2020. aastal enam kui kaks korda ja Eesti oli valitsemissektori võla kasvutempo poolest maailmas 1. riik, jäi Eesti võlatase teiste riikidega võrreldes oluliselt madalamaks ning on seda jätkuvalt. 2021. aastal valitsemissektori võlg SKP suhtes koguni pisut vähenes vaatamata sellele, et võla maht ise kasvas. Positiivses suunas on liikunud ka näitajad valitsussektori eelarve defitsiidi osas, mis on samuti vähenenud – kui 2020. aastal ulatus see SKP-st 5,6%-ni, siis 2021. aastal 2,4%-ni. Seejuures vähenes oluliselt keskvalitsuse puudujääk ja sotsiaalkindlustusfondid lõpetasid ülejäägiga. Eesti väikese võlatasemega on kaasnenud ka madalad intressikulud, mille järgi tõusis Eesti 2021. aastal IMD edetabelis 2. kohale Hong Kongi järel (2020. aastal edestas Eestit intressikulude osatähtsuse järgi eelarve suhtes lisaks veel Singapur). Samas on Eestis lähiaastatel oodata intressikulude mitmekordset kasvu ning seda põhjusel, et riigieelarve jääb lähiajal ikkagi püsivalt defitsiiti ja kulude katmiseks tuleb suurendada laenamist. Lisaks kasvavale laenukoormusele kergitavad intressikulusid ka järjest tõusvad intressimäärad.

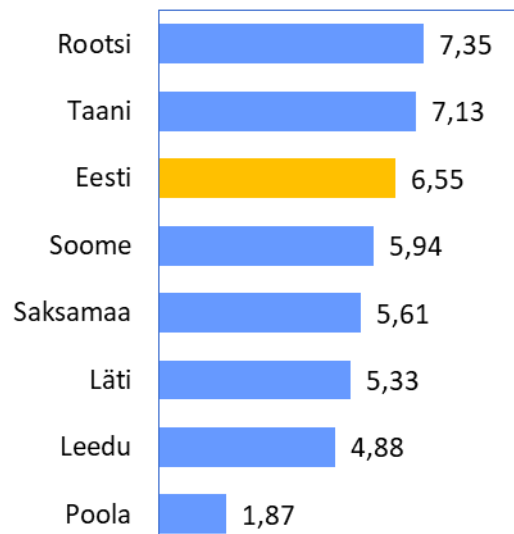
Riigi konkurentsivõimet mõjutab ka see, kui võimekaks hinnatakse riigi rahanduse juhtimist. Rahanduse juhtimise osas saavutas Eesti 2022. aasta küsitluse põhjal IMD edetabelis kõrge 11. koha, olles aastaga

tõusnud 24 koha võrra (2021. aastal oli Eesti 33. positsioonil). Kümne palli skaalal hinnati Eesti rahanduse juhtimise efektiivsust hindegaga 6,55 (aasta varem 4,51) ja Läänemeremaadest pälvisid kõrgema hinde vaid Rootsi ja Taani (vastavalt 7,35 ja 7,13 punkti). Edusamme on teinud Eesti ka maksekuulekuse vallas, mille tulemusel on Eesti oma positsiooni IMD edetabelis 2022. aastal parandanud 7 koha võrra. Läänemeremaadest on maksudest kõrvalehoidmine 17. kohal asuvast Eestist suuremaks probleemiks nii Leedus, Lätis kui Poolas, samas on kõik Põhjamaad edetabelis Eestist eespool.

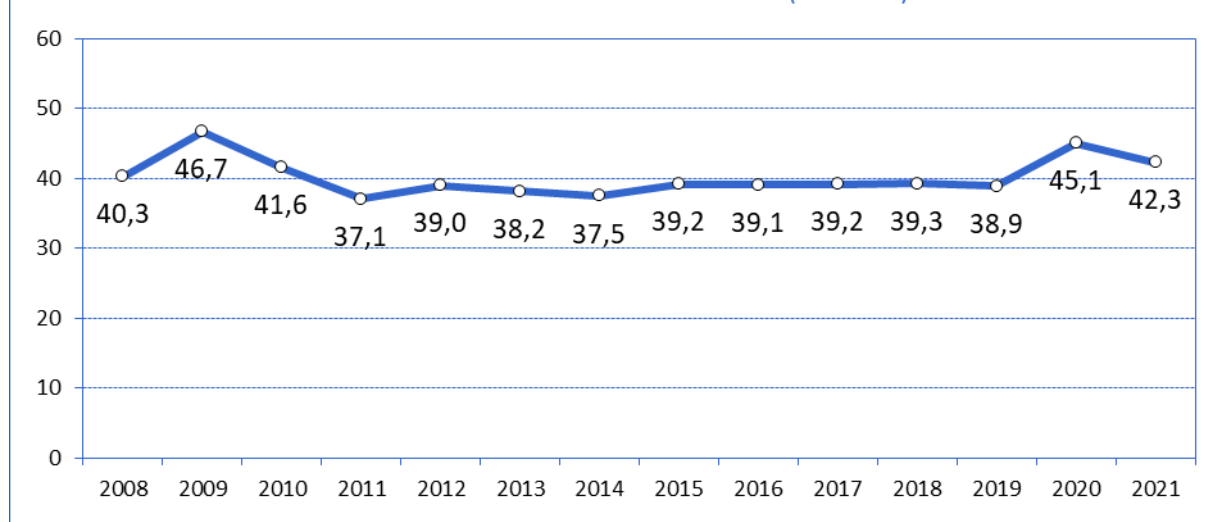
Üheks Eesti nõrkuseks riigirahanduse vallas on pensionisüsteemi madal jätkusuutlikkus. Eesti ettevõtjate hinnangud pensionifondide tuleviku suhtes on üsnagi negatiivsed ja ehkki suhtumine pensionite rahastamisse on võrreldes aastatagusega mõnevõrra paranenud, jääme ikkagi riikide võrdluses tabeli tagumisse otsa (45. koht 2022. aasta seisuga). Oma pensionisüsteemiga on kõige enam rahul Põhjamaad ja Holland, kes asuvad IMD edetabeli tipus, Läänemereriikidest jäävad Eestist ettepoole ka Läti ja Leedu.

Ehkki Eesti valitsemissektori võlg on suhteliselt madal ja ka eelarvedefitsiit pole suur, asume sellegipoolest teiste riikidega võrreldes valitsemissektori kulude tasemelt SKP suhtes suhteliselt keskpärasel kohal (valitsemissektori võlg SKP suhtes oli 2021. aastal 42,3% ja Eesti asus 35. kohal). Siiski on positiivne, et valitsemissektori kogukulud, mis tõusid 2020. aastal viimase kümne aasta kõrgeimale tasemele (45,1% SKP-st), 2021. aastal taas langesid (42,3%-le SKP-st), kuigi jäid kõrgemaks varasemate aastate keskmisega võrreldes. Samas kui võrrelda teiste Läänemereriikidega, siis edestab Eestit ainult Leedu (38,7% ning 29. koht) ja nii kuulume oma regioonis valitsemissektori kulude taseme poolest siiski parimate hulka. Suurimad kuluartiklid valitsemissektoris on jätkuvalt sotsiaaltoetused, mis kasvasid oluliselt juba 2020. aastal seoses koroonapandeemiaga, samuti avaliku sektori töötajate töötasud.

Riigi rahandust ei juhitakse efektiivselt (2022, punktid 0...10)

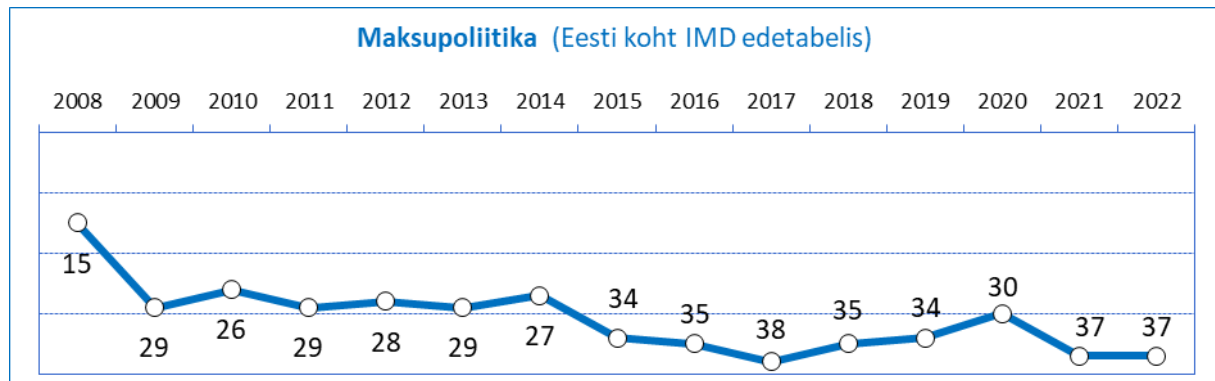

Eesti valitsemissektori kulude osakaal (% SKP-st)

3.2.2. Maksupoliitika

Konkurentsivõime hinnangu järgi on Eesti maksupoliitika teiste riikidega võrreldes keskmisel tasemel (37. koht 63 riigi hulgas 2022. aastal). Eesti positsioon viimasel aastal ei muutunud.

Maksudel on riigi majanduspoliitikas oluline roll, sest ühest küljest on tegemist tulude allikaga, teiselt poolt saab maksudega mõjutada tarbijate käitumist, ressursside kasutamist, keskkonna säilimist jms. Edukas maksupoliitika tagab riigi fiskaalsete eesmärkide täitmise ja reguleerib majandust ning on samal ajal võimalikult lihtne ja läbipaistev.

Maksunduse tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ettevõtetelt kogutud maksude osakaal SKP suhtes on madal (10. koht, langus 3 kohta)
- Kapitalilt ja kinnisvaralt kogutud maksude osakaal SKP suhtes on madal (12. koht, langus 2 kohta)
- Töövõtjate panus sotsiaalkindlustuse süsteemi on madal (suhtes SKP-st inimese kohta, 11. koht, tõus 2 kohta)
- Ettevõtte tulumaksu määr kasumilt (maksimaalne määr tulumaksueelselt kasumilt) ei ole kõrge (16. koht, koht ei muutunud)

Nõrkused

- Tööandjate suhteliselt suur koormus sotsiaalkindlustuse süsteemi ülalpidamiseks (kõrge näitaja SKP suhtes inimese kohta, 59. koht, tõus 1 koht)
- Kogutud sotsiaalkindlustusmaksu osakaal SKP suhtes on kõrge (54. koht, langus 8 kohta)
- Kaudsete maksudega kogutud maksutulu osatähtsus SKP suhtes on kõrge (49. koht, tõus 6 kohta)

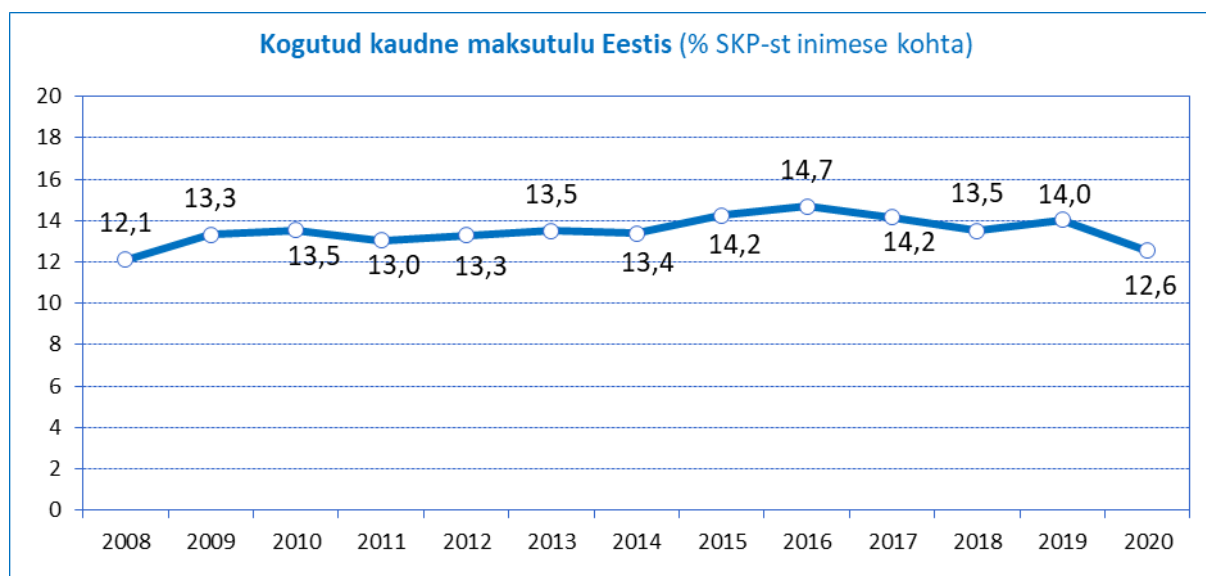
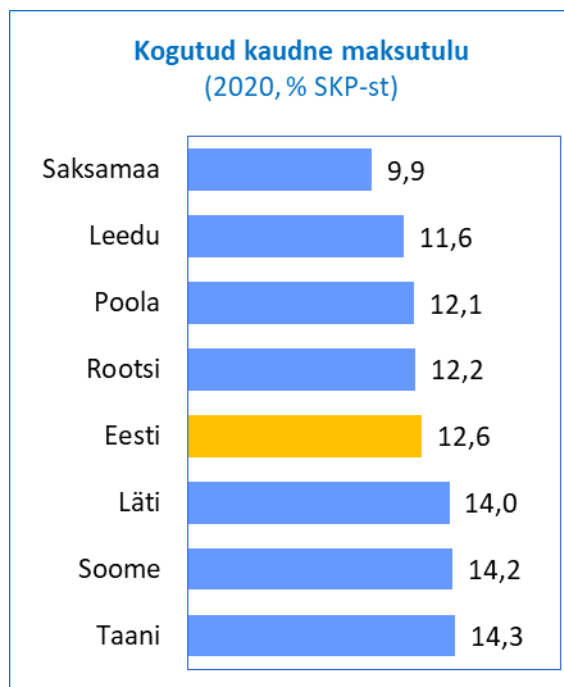
Eesti üldine maksukoormus on teiste võrdlusaluste riikide keskmise tasemega võrreldes kõrgem – Eesti maksulaekumised ulatuvad enam kui kolmandikuni riigi SKP suhtes (34,5%, 42. koht). Kaudsete maksude osakaalu poolest SKP-sse paikneb Eesti riikide võrdlustabelis veelgi rohkem tagapool (12,6%, 49. koht). Samal ajal on Eesti otsete maksude, nagu ettevõtetelt kogutud ning kapitalilt ja kinnisvaralt kogutud maksude laekumiste suhtes SKP-sse konkurentsiedetabelites kõrgetel kohtadel (vastavalt 10. ja 12. kohal).

Maksupoliitikas omavad olulist tähtsust tööjõumaksud. Riigi eelarvestrateegia näeb ette tööjõu maksukoormuse vähendamist ning maksustamise suunamist tarbimisele, loodusvarade kasutamisele ja keskkonna saastamisele, et saavutada kasvusõbralikum maksustruktuur. Tööjõu maksukoormust (eelkõige madala ja keskmise sissetulekuga töötajatel) vähendas maksuvaba tulu tõstmine 2018. aastal, kuid 2022. aastaks on selle mõju keskmise töötasu tõusust tulenevalt kahanenud. Paljude Euroopa Liidu riikidega võrreldes on Eestis kõrgete palkade maksustamine konkurentsivõimeline, sest tulumaksusüsteem on proportsionaalne.

Eesti tööandjate makstavad tööjõumaksud on küllaltki kõrged, riikide võrdluses on Eesti selle näitaja osas tagasihoidlikul 59. kohal. Eesti töövõtjate panus sotsiaalkindlustussüsteemi on samas suhteliselt madal, 2021. aastal 3,6% SKP suhtes 1 elaniku kohta, millega edetabelis saavutati 11. koht. Tööandjaid võiks motiveerida tööjõumaksude langetamine ja sotsiaalmaksukoormuse ühtlasem jaotamine töövõtja ning tööandja vahel.

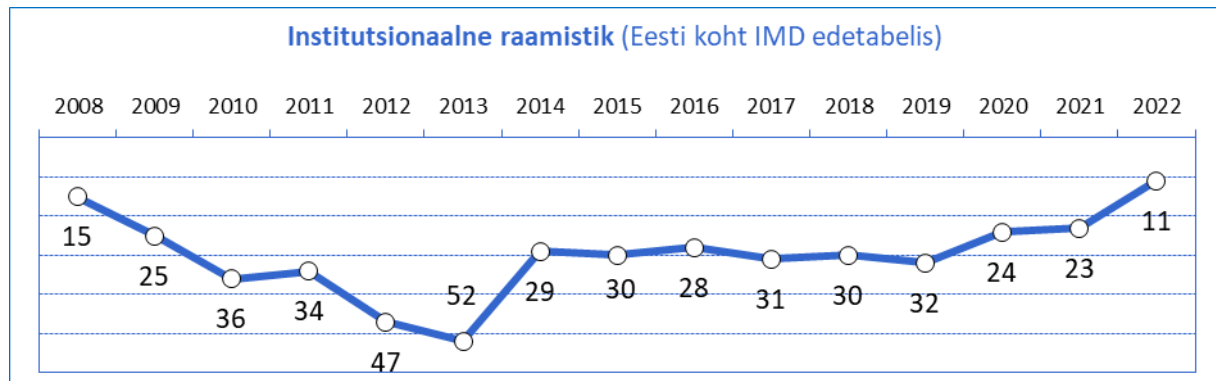
Läänemere riikide võrdluses on kogutud kaudne maksutulu Eestis küllaltki suure osakaaluga SKP-st. 2020. aastal oli vaid Lätis (14,0%), Soomes (14,2%) ja Taanis (14,3%) kogutud kaudse maksutulu osakaal suurem kui Eestis. Kõige madalama osakaaluga on kogutud kaudne maksutulu Läänemere riikidest Saksamaal ja (9,9%) Leedus (11,6%). Neist mõnevõrra kõrgem on see Poolas (12,1%) ja Rootsis (12,2%). Eestis on kogutud kaudne maksutulu olnud küllaltki suure osakaaluga SKP-st ka varasematel aastatel. Vahemikul 2015–2017 ja 2019. aastal oli see rekordiliselt kõrge (suurem kui 14%), aastatel 2003–2014 jäi kogutud kaudsete maksude osakaal SKPst Eestis vahemikku 12,0%–13,7%.

Kogutud kaudse maksutulu osakaalu vähendamiseks oleks ühe alternatiivina võimalik Eestis koguda rohkem vara- ja kapitalimakse. Ühena vähestest Euroopa Liidu riikidest puudub Eestis näiteks automaks. Kogutud vara- ja kapitalimakside osakaal Eestis on madalam nii Läänemere riikide kui ka Euroopa Liidu riikide võrdluses. Maksupoliitika seisukohalt on oluline, et tehtavad maksumuudatused oleksid realselt toimivad ning maksulaekumine ei väheneks, samuti ei tohiks nende administreerimine olla ülemäära keerukas.

3.2.3. Institutsionaalne raamistik

Eesti positsioon institutsionaalse raamistiku osas tõusis 2022. aastal IMD konkurentsivõime edetabelis märgatavalt ja Eesti paigutub 63 riigi hulgas 11. kohale. Institutsionaalne raamistik kirjeldab riigi toimimise tõhusust ja alates 2020. aastast on Eestil toimunud selles vallas teiste riikidega võrreldes suur edasimineku.

Institutsionaalse raamistiku tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

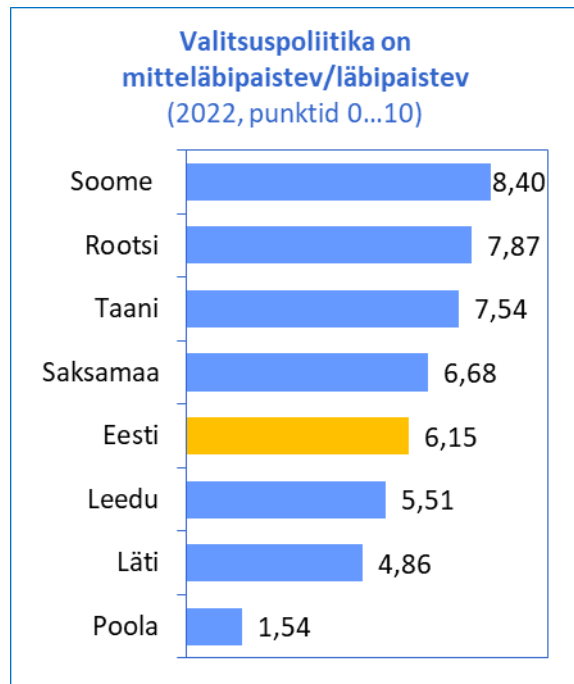
- Bürokratia pole takistuseks äritegevusele (küsitlus, 9. koht, tõus 10 kohta)
- Valitsuse poliitika on läbipaistev (küsitlus, 14. koht, tõus 17 kohta)
- Kapitali hind on soodne (14. koht, tõus 16 kohta)
- Korruptsioonitase on madal (küsitlus, 15. koht, tõus 6 kohta)
- Valitsuse poliitika suudab suhteliselt hästi kohaneda majanduse muutustega (küsitlus, 20. koht, tõus 16 kohta)
- Õiguslik ja regulatiivne raamistik soodustab ettevõtete konkurentsivõimet (küsitlus, 21. koht, tõus 6 kohta)
- Keskpanga poliitika toetab majandust (küsitlus, 23. koht, tõus 18 kohta)

Nõrkused

Välisvaluuta reservide maht elaniku kohta on väike (47. koht, tõus 2 kohta)

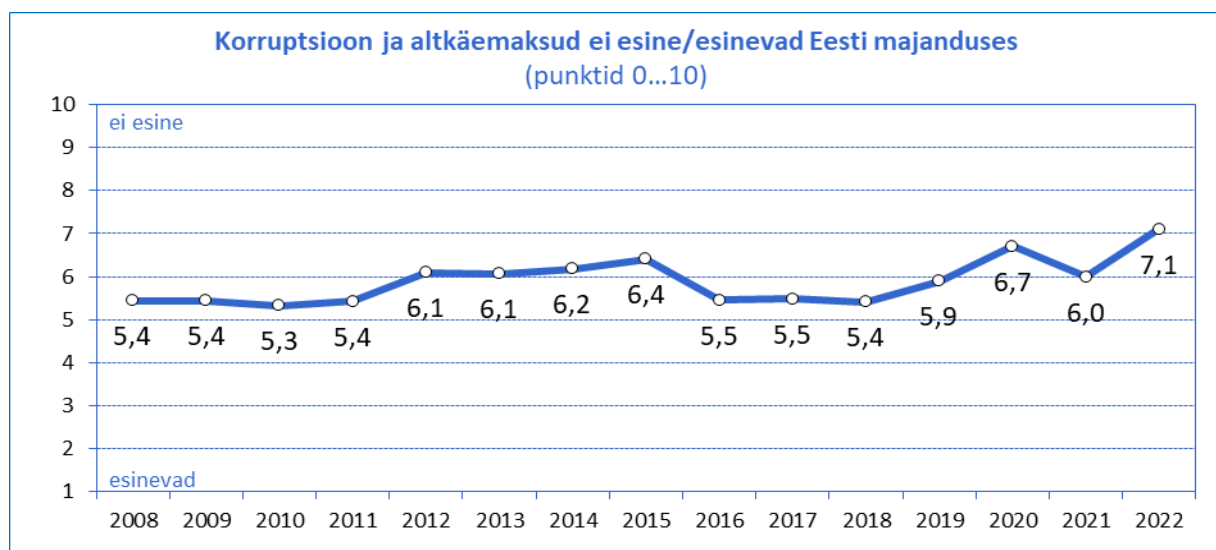
Riikide institutsionaalse raamistiku hindamisel vaadeldakse 16 näitajat, mille põhjal arvutatakse välja riikide paremusjärjestus. Eesti parandas 2022. aastal oma rahvusvahelist positsiooni oluliselt ja on tõusnud 63 riigi võrdluses 23. kohalt 11.-le ehk 12 koha võrra. Enamiku institutsionaalset raamistikku iseloomustava näitaja osas Eesti koht IMD edetabelis paranes ja eriti positiivse muutuse tegid läbi just valitsuse poliitika kohta antud hinnangud. Nii paranes küsitluse põhjal Eesti valitsuse suutlikkus kohaneda majanduse muutustega (tõus riikide võrdluses 16 kohta) ja samuti on valitsuse poliitika muutunud varasemaga võrreldes läbipaistvamaks (tõus 17 kohta). Valitsuse poliitika läbipaistvuse osas tõusis Eesti riikide võrdluses 14. kohale, saades 10-punktilisel skaalal 6,15 punkti. Läänemereriikidest olid Eestist eespool küll kõik Põhjamaad, samuti Saksamaa, samas jäid Eestist tahapoole meie lõunanaabrid Leedu, Läti ja Poola.

Olulisteks näitajateks riigi konkurentsivõime hindamisel on bürokraatia ja korruptsiooni tase. Ettevõtjate hinnangul tajuti Eestis 2022. aastal bürokraatiat märgatavalt vähem kui eelnenud aastal ja IMD edetabelis tõusime sellega 9. kohale. Läänemeriikidest hinnati bürokraatiat veelgi madalamaks vaid Taanis, Rootsis ja Soomes. Ka korruptsioonitaseme osas Eesti positsioon ettevõtjate hinnangul taas paranes ja Eesti tõusis edetabelis 15. kohale. Korruptsioonitaseme kohta anti 10-pallisel skaalal hindeks 7,1, mis on parim tulemus kogu ajaloo jooksul. Läänemeriikide võrdluses edestasid Eestit vaid Soome, Rootsi, Taani ja Saksamaa. Ka *Global Risk Profile* avaldatud globaalse korruptsiooniindeksi (GCI) järgi kuulub Eesti maailma 5 kõige vähem korrumpeerunud riigi hulka, keda edastavad vaid Põhjamaad (2022. aastal oli esikohal Norra, Eesti oli 5. kohal). Korruptsioonitaset hinnatakse veel ka korruptsioonitaju indeksiga (CPI, avaldab *Transparency International*) ning sellega mõõdetakse korruptsiooni taset avalikus sektoris ja poliitika kujundamises ning selle tajumist väliseksperptide ja ärieringkondade poolt. Korruptsiooni tajumise järgi jagas Eesti 2021. aastal 180 riigi hulgas 13.–17. kohta.

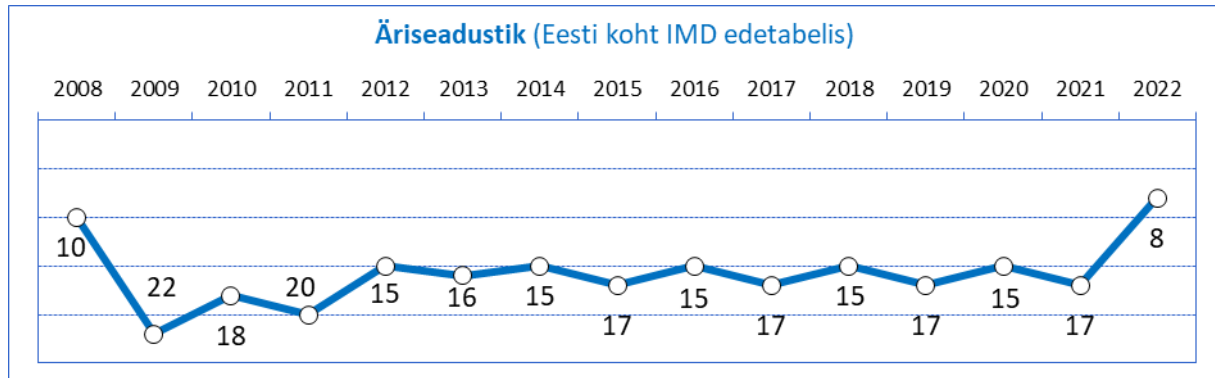
Kaalukaks teguriks ettevõtluse arenguks ja seeläbi ka riigi konkurentsivõime tõstmiseks on ligipääs soodsa hinnaga kapitalile. 2022. aasta küsitluse põhjal osutus kapital hinna poolest ettevõtjatele kättesaadavamaks kui varasematel aastatel ja edetabelis tõusis Eesti 16 koha võrra 14. kohale. Ettevõtjate hinnangul on ka riigi õiguslik reguleeriv raamistik hakanud senisest paremini ettevõtete konkurentsivõimet toetama ja Eesti edetabeli koht paranes seetõttu 6 koha võrra. Eesti paigutus selle näitajaga 21. kohale ja meist ettepoole jäävad Läänemeriikidest vaid Soome, Taani ja Rootsi. Olulisel määral (18 kohta) tõusis 2022. aastal Eestis hinnang keskpanga poliitikale, mis samuti mõjutab positiivselt majandusearengut (riikide võrdluses jäi Eestile 23. koht).

Institutsionaalse raamistiku näitajatest oli Eesti positsioon riikide võrdluses kõige nõrgem välisvaluuta reservide mahu osas elaniku kohta. Eesti parandas küll kohta 2 võrra, paigutudes 47. kohale, kuid nii Läänemeriikidest kui ka lähimatest naabritest jäi Eesti endiselt tahapoole.

3.2.4. Äriseadustik

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eesti äriseadustiku komponendi osas 63 riigi hulgas kõrgel 8. kohal ning võrreldes eelneva aastaga paranes positsioon 9 koha võrra. Eesti koht on läbi aja olnud soodsal tasemel.

IMD konkurentsivõime edetabeli äriseadustiku teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: avatus, konkurents ja regulatsioonid ning tööseadusandlus.

Äriseadustiku tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ettevõtete asutamine on lihtne (küsitlus, 1. koht, tõus 2 kohta) ja uusi ettevõtteid asutatakse palju (1. koht, tõus 1 kohta)
- Ettevõtte asutamismenetlus on võimalik läbi viia 3 toiminguga (6. koht, koht ei muutunud) ja ettevõtte asutamise mediaanaeg on 3,5 päeva (6. koht, koht ei muutunud)
- Tööregulatsioonid on paindlikud (küsitlus, 7. koht, tõus 7 kohta)

Nõrkused

- Immigratsiooniseadused raskendavad välis tööjõu värbamist (küsitlus, 53. koht, langus 3 kohta)
- Subsiidiumid moonutavad ausat konkurentsi (küsitlus, 38. koht, tõus 13 kohta)
- Riigi omandis olevad ettevõtted häirivad teatud määral majanduse efektiivset toimimist (küsitlus, 37. koht, tõus 17 kohta)
- Investeeringustiimulid ei ole välisinvestoritele piisavalt atraktiivsed (küsitlus, 37. koht, tõus 9 kohta)

Äriseadused aitavad korraldada Eesti majandust küllaltki efektiivselt. Eestis on lihtne firmat luua (1. koht) ja uusi ettevõtteid asutatakse palju (1. koht). Ettevõtte asutamismenetlusel on vaja teha kolm toimingut (6. koht) ning äri saab alustada kolme ja poole päevaga (6. koht). Tööregulatsioonid on paindlikud (7. koht) ega takista ettevõtlust ning töötusealane seadusandlus (11. koht) soodustab uue töökoha otsimist. Koondamiskuludena peavad ettevõtted maksma 4,3 nädala palga (21. koht). Riigihanked on piisavalt avatud välisriikide pakkujatele (11. koht) ning välisinvestoritel on võimalik omandada kontroll Eesti firmades (14. koht). Tollitariifid (11. koht) ja proteksionism (13. koht) ei tõkesta ettevõtete äritegevust. Valitsuse toetuste osakaal SKP-st ei ole liiga kõrge (1,0%, 15. koht). Konkurentsialane seadusandlus on piisavalt tõhusus kõlvatu konkurentsi ennetamisel (15. koht) ning varimajandus majandusarengut oluliselt ei kahjusta (20. koht). Ligipäasetavus välis- ja kodumaisele kapitaliturule (26. koht) on keskmine. Investeeringustiimulid ei ole aga välisinvestoritele piisavalt atraktiivsed (37. koht), riigi omandis olevad ettevõtted häirivad majanduse efektiivset toimimist (37. koht) ja toetused takistavad õiglast konkurentsi (38. koht).

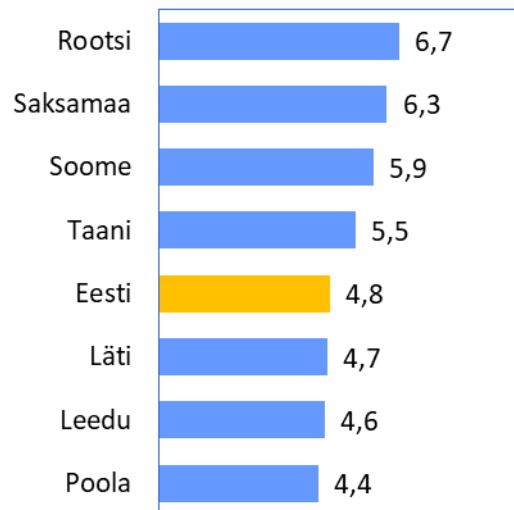
Immigratsiooniseadused

Eesti ettevõtete juhtide hinnangul on võõrtööjõu värbamine Eestis raskendatud – 2022. aasta edetabelis olime siin 53. kohal (ettevõtete juhtide hinne 4,8 punkti skaalal 1...10). Aastatel 2018–2020 oli hinne madalam pikaajalisest keskmisest (2003.–2022. a keskmine 4,8). 2021. aastal tõusis näitaja sellest kõrgemale, kuid 2022. aastal langes pikaajalisele keskmisele tasemele.

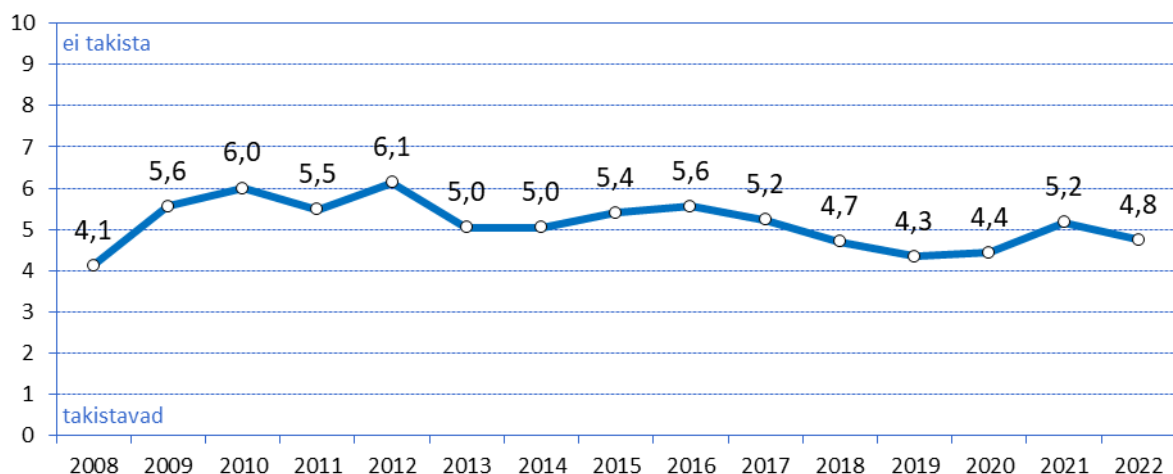
Euroopa majanduspiirkonnast töötajate palkamine on tööjõu vabast liikumisest tulenevalt suhteliselt lihtne, kuid kolmandatest riikidest tööjõu värbamine on keerukam. Tähtajalise elamisloa kvoot täitub sageli taotlemisperioodi alguses, lühiajaliselt on võimalik siiski töötada ja ettevõtlusega tegeleda ka ainult viisa alusel. 2023. aasta sisserände piiravuks on 1307 inimest, mis on 2022. aasta näitajaga võrreldes 4 inimest vähem. Osa piiravust on broneeritud erinevatele valdkondadele ja ülejäänud vabalt jaotamiseks. Teatud määral leevendab olukorda asjaolu, et piirav ei kehti kõikide töötajate jaoks, selle alla ei kuulu näiteks tippspetsialistid, suurinvestorid, teadlased, õppejõud, üliõpilased, idufirmad, IKT erialased ametikohad.

Rootsi ja Saksamaa ettevõtete juhtide hinnangul ei takista nende seadused nii oluliselt võõrtööjõu värbamist (hinne vahemikus 6,8...6,3). Lihtsam on võõrtööjõu värbamine ka Soomes (hinne 5,9) ja Taanis (hinne 5,5). Probleemne on võõrtööjõu värbamine Eestis, Lätis ja Leedus (hinne vahemikus 4,8...4,6). Läänemere riikide võrdluses takistavad Poola immigratsiooniseadused ettevõtetejuhtide hinnangul võõrtööjõu palkamist kõige rohkem (hinne 4,4).

Immigratsiooniseadused
takistavad/ei takista tööjõudu värvata
(2022, punktid 0...10)

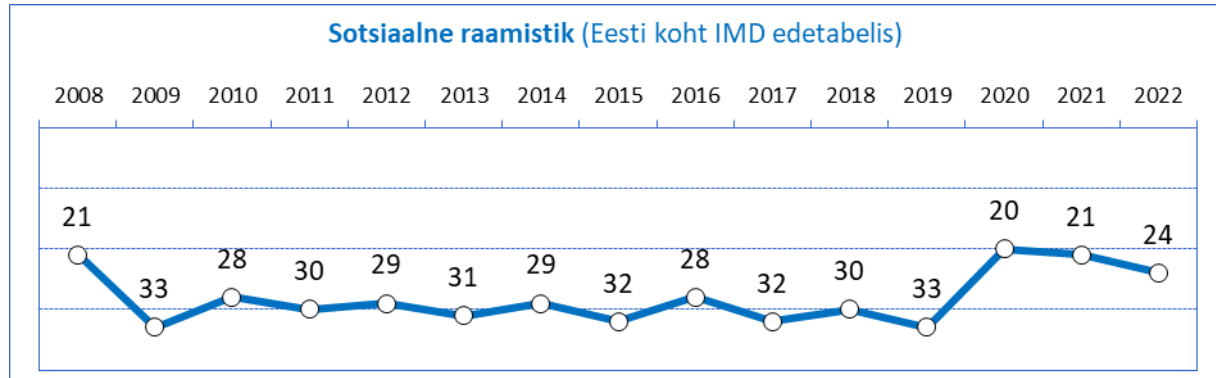

Immigratsiooniseadused takistavad/ei takista tööjõu värbamist Eestis (punktid 0...10)

3.2.5. Sotsiaalne raamistik

Eesti positsioon sotsiaalse raamistiku osas on IMD konkurentsivõime edetabelis võrreldes eelneva aastaga 3 koha võrra langenud ja Eesti on asetunud 63 riigi hulgas 24. kohale, kuuludes selle näitaja poolest võrreldud riikide teise kolmandikku. Ennekõike peegeldab see ühiskonnagruppide sotsiaalset võrdsust ja õigusriigi põhimõtete järgimist.

IMD konkurentsivõime edetabeli sotsiaalse raamistiku teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: kohtusüsteemi usaldusväärsus, tapmiste arv, rahvastiku vananemine, poliitilise ebastabiilsuse risk, sotsiaalne sidusus, Gini koefitsient, tulude jaotus, naiste osalemine parlamendis, töötus soolises võrdluses, sooline ebavõrdsus ja netopalgade suurus soolises võrdluses.

Sotsiaalse raamistiku tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Naised pole tööturult meestest enam tõrjutud (6. koht, tõus 18 kohta)
- Ajakirjandusvabadus on tagatud (12. koht, koht ei muutunud)
- Kohtusüsteem on õiglaselt korraldatud (küsitlus, 16. koht, tõus 3 kohta)
- Sissetulekute jaotus pole liialt ebavõrdne (Gini koefitsient, 20. koht, langus 2 kohta)
- Meeste ja naiste netosissetulekuis ei ole suuri erinevusi (23. koht, koht ei muutunud)
- Naiste ja meeste õigused on võrdselt kaitstud (23. koht, koht ei muutunud)

Nõrkused

- Üle 65-aastaste suur osakaal elanikkonnast (61. koht, langus 8 kohta)
- Kõrge mõrvade tase (48. koht, langus 6 kohta)
- Naisi on parlamendis meestest vähem (37. koht, langus 9 kohta)
- Püsib poliitilise ebastabiilsuse risk (küsitlus, 33. koht, langus 2 kohta)
- Sotsiaalne sidusus on suhteliselt madal (küsitlus, 30. koht, tõus 6 kohta)
- Võrdseid õigusi käsitlev õigusruum soosib majanduse arengut (küsitlus, 26. koht, tõus 5 kohta)

Eesti paistab positiivselt silma meeste ja naiste võrsete õiguste poolest tööturul, kus naised pole meestest rohkem tõrjutud (6. koht), ajakirjandusvabaduse (12. koht) ja õiglase kohtusüsteemi poolest (16. koht) ning sissetulekute võrdse jaotusega (20. koht), kus Eesti koht 63 riigi arvestuses jääb esimesse kolmandikku. Suhteliselt heaks võib lugeda ka teise kolmandiku piirile astuvaid näitajaid. Nii ei ole meeste ja naiste sissetulekuis suuri erinevusi (23. koht) ning naiste ja meeste õigused on võrdselt kaitstud ja soolise ebavõrdsuse indeks (reproduktiivtervis, mõju ühiskonnas, tööturul osalemine) ei too välja suurt lõhet (23. koht).

Eesti nõrkuseks on rahvastiku vananemine ja pensioniealiste (vanemad kui 65. aastat) suur osakaal ühiskonnas, kus Eesti oma 20,3%ga asetub 63 riigi võrdluses 61. kohale. Läänemeriikiidest on selle näitajaga Eestist paremas seisus Poola (üle 65. aastaseid 18,6%), Leedu (19,9%), Rootsi (20,1%), Taani (20,1%) ja Leedu (19,9%). Halvemas seisus on Läti (20,8%), Saksamaa (22,0%) ja Soome (22,7%).

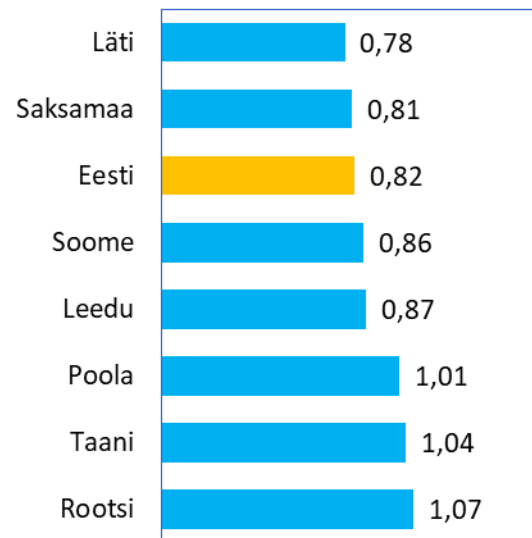
Suurim positiivne nihe võrdsuse suunas on toimunud naiste ja meeste töötuse määras, kus Eesti tõusis 24. kohalt 6. kohale. 2020. aastal oli Eesti selle näitajaga 40. kohal. Statistikaameti andmeil oli Eestis 2021. aastal töötuid mehi 6,8% ja töötuid naisi 5,6%. Võrreldes koroonaeepideemia eelse ajaga (2018. a) oli meeste ja naiste töötuse määr peaaegu võrdne (vastavalt 5,4% ja 5,3%), mis näitab, et eepideemia ja sellele järgnenud energiakriisiga tekkinud majanduskitsikus on pitsitanud rohkem mehi. Ka üldisemalt on töötus olnud meeste juures suurem, erandiks 2019. aasta, kui rohkem oli töötuid naisi (mehi vastavalt 4,1% ja naisi 4,8%).⁴

63 riigi hulgas (10-punkti süsteemis mõõdetuna) on ebavõrdsus meeste ja naiste töötuse määras kõige suurem Kataris (5,63 punkti) ja Saudi-Araabias (5,61 punkti), kus naiste töötamine pole kultuurilistel põhjustel soositud. Selle skaala teises otsas kõige väiksema naiste töötuse määraga on Hongkong (0,69 punkti) ja India (0,71 punkti). Läänemere riikidest on tabeli esikümnes koos Eestiga ka Läti (3. koht, 0,78 punkti), Saksamaa (4. koht, 0,81 punkti), Soome (9. koht, 0,86 punkti) ja Leedu (10. koht, 0,87 punkti). Allapoole jäävad Poola (26. koht, 1,01 punkti), Taani 29. koht (1,04 punkti) ja Rootsi (36. koht, 1,07 punkti).

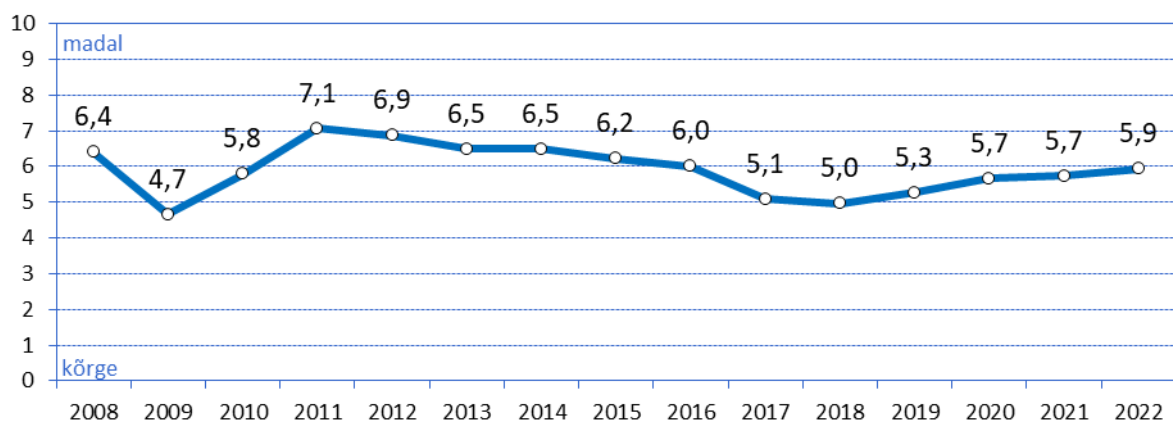
Poliitilise ebastabiilsuse riski näitajaga on Eesti langenud 2 korra võrra, püsites 63 riigi võrdluses keskmiste hulgas (2022. aastal 33. koht ja 2021. aastal 31. koht). Kui vaadelda, millised reitingutabeli osalisel kuuluvad koos Eestiga edetabeli keskmisse vahemikku 30–40, siis on seal ka Hongkong, Jordaania, Suurbritannia, Läti, Taiwan, Horvaatia, Leedu, USA, Botswana ja Iisrael. Kõige stabiilsemad riigid (3 esimest) on Šveits, Taani ja Soome ning kõige ebastabiilsemad IMD riikide loetelus (3 viimast) Venezuela, Peruu ja Argentiina.

Poliitilise ebastabiilsuse riski maandamisel on samas oluline ajakirjandusvabadus, kus Eesti on organisatsiooni Piirideta Ajakirjanikud hinnangul 12. kohal koos Kanadaga. Sõnavabaduse esikolmikus on Norra, Soome ja Rootsi; Lääneriikidest jäävad esikümnesse lisaks Saksamaa ja Taani.

Naiste töötuse määr võrreldes meestega on madalam/kõrgem (2022, punktid 0...10)

Poliitilise ebastabiilsuse risk Eesti majanduse arengule on madal/kõrge (punktid 10...0)

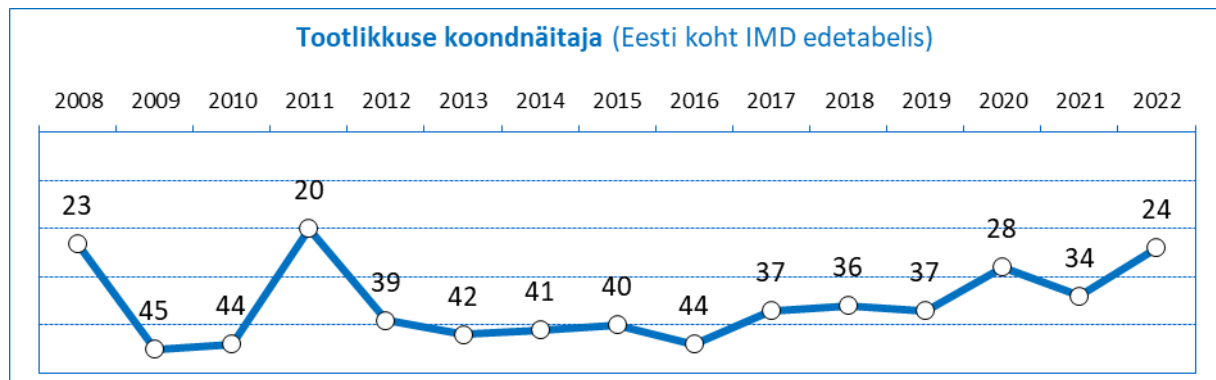

⁴ Statistikaamet, <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/tooelu/tooturg/tootuse-maar>

3.3. Äritegevuse efektiivsus

3.3.1. Tootlikkus ja efektiivsus

Tootlikkuse koondnäitajalt tõusis Eesti riikide edetabeli esimesse poolde 24. kohale (10 kohta.) Eestis paranesid 2021. aastal koroonakriisist taastumisel peaaegu kõik tootlikkuse näitajad.

Riikide võrdlemisel tootlikkuse alusel kasutatakse põhinäitajana tööjõu tootlikkust ehk riigis loodud siseriikliku kogutoodang (SKP) väärtust ühe hõivatu kohta. IMD kasutab tootlikkuse näitajaid võrreldava ostujõu alusel (PPP), arvestades hinnataseme erinevusi riikides. Tootlikkuse konkurentsivõime koondnäitaja hõlmab ka tööjõu tootlikkust erinevates majandussektorites, samuti hinnanguid ettevõtete efektiivsusele ja tööjõu kvaliteedile. 2021. aastal kiirenes tootlikkuse reaalkasv Eestis 5%-le, sest (SKP) kasv oli kiire (8%) ja hõivatute arv ei suurenenud.

Tootlikkuse näitajate tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Tootlikkuse kasv hõivatu kohta kiirenes 2021. aastal 5%-le, andes pingereas 15. koha (ostujõu pariteedi alusel; tõus 2 kohta)
- Eesti kuulub põllumajanduse tootlikkuselt pingerea esimesse poolde (70 tuh USD hõivatu kohta, 19. koht, tõus 6 kohta)
- Teenindusettevõtete tootlikkus tõusis 94,4 tuh eurole (tõus 6 kohta 25. kohale)
- Ettevõtjate hinnangud digitehnoloogia kasutamise kohta ettevõtetes tõusid (küsitlus; 6,8 punkti, 19. koht, tõus 21 kohta)
- Tööjõu tootlikkus tõusis 82,5 tuh USD-le hõivatu kohta (ostujõu pariteedi alusel, 32. koht, tõus 5 kohta)
- Tööjõu tootlikkus töötunni kohta suurenes 46 USD-le (ostujõu pariteedi alusel), mis tagas pingereas 33. koha (tõus koha võrra)
- Ettevõtjate hinnang tööjõu kvaliteedile rahvusvahelise konkurentsivõime aspektist tõusis (küsitlus; 6,5 p, tõus 16 kohta 26.-ks)

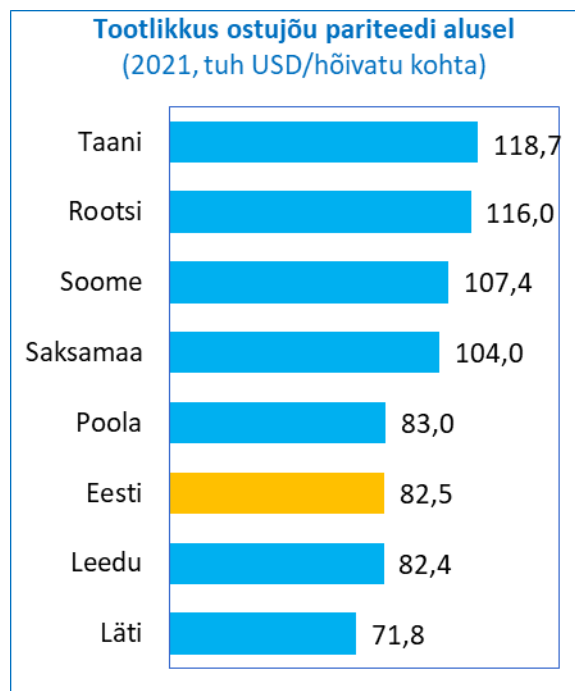
Nõrkused

- Tööstusettevõtetes on tootlikkus on madalavõitu, kuid tõusis 2021. aastal 67,5 tuh USD-le (47. koht, tõus 4 kohta)
- Suurettevõtete efektiivsusest jääb Eesti riikide pingereas teise poolde (küsitlus; 39. koht, tõus 3 kohta)
- Hinnangud väikeste ja keskmiste ettevõtete efektiivsusele langesid veidi (küsitlus; langus 3 kohta 25. kohale)

Tootlikkus kasvas 2021. aastal koroonakriisist taastumisel kõigis Euroopa Liidu riikides, kõige kiiremini Prantsusmaal, Hispaanias ja Itaalias (6%). Läänemere riikidest oli kiireim kasv Eestis (5,3%), peaaegu

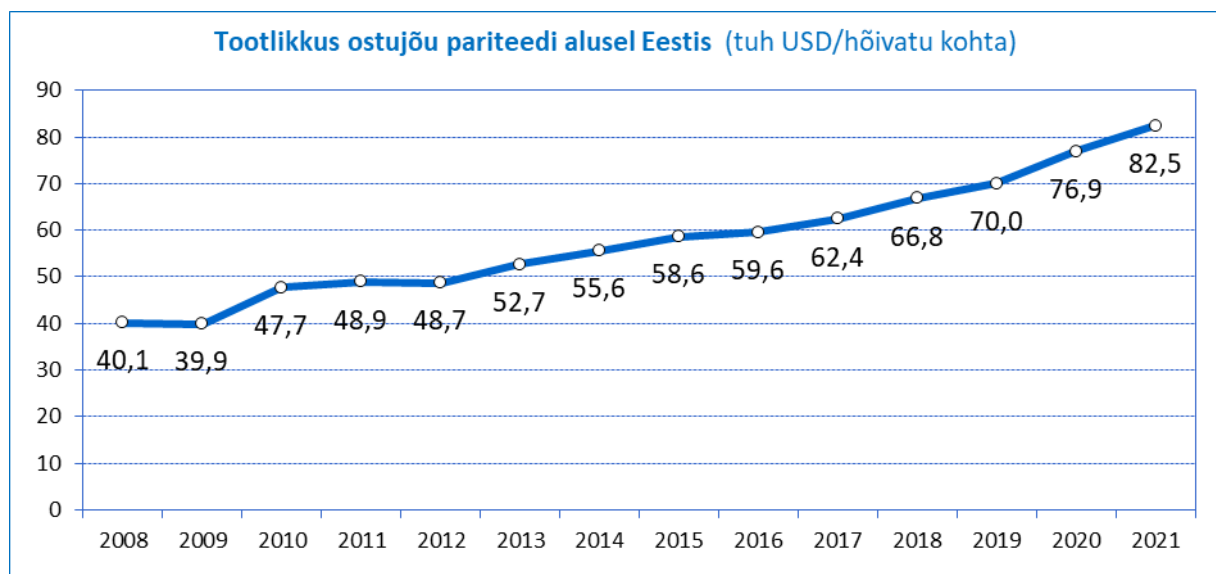
sama kiire oli see ka Lätis ja Poolas (4,8%), veidi aeglasem Rootsis ja Leedus (4%), Saksamaal ja Taanis (3%) ning Soomes (2%).

IMD arvestuse kohaselt tõusis tootlikkus hõivatu kohta Eestis 82,5 tuh USD-le (ostujõu pariteedi alusel), andes edetabelis 34. koha. See näitaja on Eestis, Poolas ja Leedus üsna lähedasel tasemel (82,4–83,0 tuh USD PPP). Kuna odavam hinnatase riigis tõstab ostujõu pariteedi alusel arvutatud tootlikkuse näitajaid, jääb Eesti näitaja veidi alla Poolale. Tööjõu tootlikkuse vahe Põhjamaadega on veidi vähenenud: Eesti tase moodustab nüüd 70% Taani ja 77% Soome tasemest. Tootlikkus oleneb kasutusel olevatest tehnoloogiatest, näiteks digitehnoloogia kasutamisest, töökorraldusest, tööjõu kvaliteedist, infrastruktuurist, toodete ja teenuste hinnast jm.

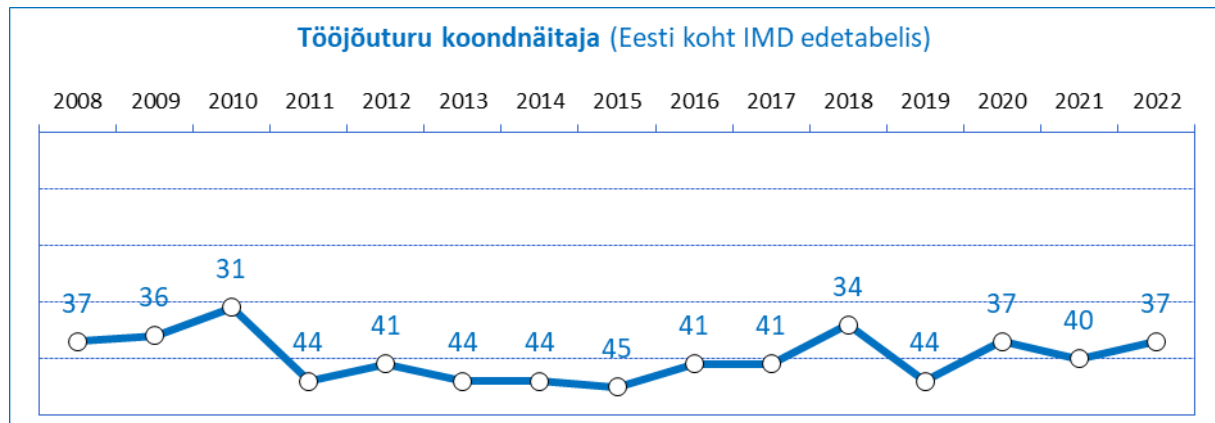
2021. aastal kasvas Eestis tootlikkus nii põllumajanduses, tööstuses kui ka teenindussektoris ja kohad pingereas paranesid. Põllumajanduse ja teenindussektori tootlikkuselt kuulub Eesti 63 riigi pingerea esimesse poolde (19. ja 25. koht PPP alusel), kuid tööstusettevõtete tootlikkuselt üsna rea lõppu (47. koht). Kaheksa Läänemere riigi võrdluses oleme tööjõu tootlikkuselt põllumajanduses 4. kohal, teeninduses 5. ja tööstuses viimasel kohal. Madal tootlikkus tööstuses tuleb toodete madalavõitu lisandväärtusest, vähesest automatiseeritusest ja ettevõtete väiksusest. Samas koroonakriisi ajal digilahenduste kasutamine osalt paranes. Eesti ettevõtjate hinnangud digitehnoloogia kasutamisele ettevõtetes, mis aastate lõikes mõneti kõikusid, tõusid 6,8 punktile ehk pingerea esimesse poolde (19. koht). Samuti tõusis ettevõtjate hinnang Eesti tööjõu tootlikkusele rahvusvahelises standardite kohaselt: 6,5 punkti (10 p skaalal) andis pingereas 26. koha. Põhjamaades hinnatakse tööjõu kvaliteeti kõrgeks (7–8 punkti), samas on ka tootlikkus kõrge.

2022. aastal jätkus Eestis tööjõu tootlikkuse kasv, kuid seda üksnes nominaalnäitajates, reaalkväärtuses (püsivhindades) tootlikkus I–III kvartalis hinnatõusu tõttu vähenes (aastavõrdluses).

3.3.2. Tööjõuturg

2022. aastal asus Eesti tööjõuturu komponendi osas 63 riigi võrdluses 37. kohal, tõustes 3 koha võrra. Positiivselt iseloomustavad Eesti tööturгу naiste suur hõivatus, töötajate koolitamise olulisus, töövaidluste vähesus ja ettevõtete personalipoliitika talentide hoidmisel.

IMD konkurentsivõime edetabeli tööjõuturu teema alla kuuluvad sellised näitajate grupid nagu tööjõukulud, tööaeg aasta lõikes, töötajate motivatsioon, töövaidluste tõttu kaotatud tööaeg, praktikavõimalused, töötajate koolitus, töösuhted, kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus, naiste osakaal tööjõuturul jm.

Tööjõuturu komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Suur naistööjõu osakaal kogu tööjõust (6. koht, tõus 3 kohta)
- Töötajate koolitamise olulisus ettevõttele (küsitlus, 8. koht, tõus 8 kohta)
- Töövaidluste vähesus, 12. koht (langus 2 kohta)
- Ettevõtete personalipoliitika talentide hoidmisel (küsitlus, 15. koht, tõus 3 kohta)
- Suurettevõtete juhtkonna töötasu pole liiga kõrge (15. koht, tõus 1 koht)

Nõrkused

- Ebapiisav kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus (küsitlus, 61. koht, langus 1 koht)
- Tööjõu vähesus (60. koht, tõus 1 koht)
- Finantsspetsialistide puudus (küsitlus, 60. koht, langus 3 kohta)
- Tööjõu aeglane juurdekasv (55. koht, langus 35 kohta)
- Tiptaseme juhtide nappus (küsitlus, 53. koht, tõus 4 kohta)

Positiivsete näitajatena iseloomustavad Eesti tööturгу naiste suur hõivatus tööturul (6. koht), töötajate koolitamise olulisus (8. koht), töövaidluste vähesus (12. koht), ettevõtete personalipoliitika talentide hoidmisel (15. koht) ja suurettevõtete juhtkondade madalamad töötasud (15. koht). Võrreldes koroonaeelse ajaga 2018. aastal on tööhõive Statistikaameti andmeil rohkem vähenenud ja töötus kasvanud meeste kui naiste hulgas,⁵ mis seletab ka Eesti asendi paranemist naistööjõu osakaalu näitajalt IMD edetabelis.

Kuigi Eesti tunnuseks on tööjõu keskmisest suurem osakaal elanikkonnast (21. koht), siis teiselt poolt kaasneb madala rahvaarvuga ja tööjõu vananemisega tööjõu üldine nappus (60. koht) ja aeglane juurdekasv (55. koht). Kui 2021. aastal oli Eesti tööjõu juurdekasvu näitajaga (+0,28%) veel positiivse poole peal, siis 2022. aastal langes see näitaja miinusesse (-1,22%). Üldisest tööjõunappusest tuleneb

⁵ Statistikaamet

<https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/tooelu/tooturg/toohoive-maar>
<https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/tooelu/tooturg/tootuse-maar>

ka kvalifitseeritud tööjõu vähene kättesaadavus (61. koht) ning finantsspetsialistide ja tippjuhtide puudus (vastavalt 60. ja 53. koht). Kuigi ettevõtted hoiavad ja väärtustavad oma talente (15. koht) ja ka koolitavad neid (8. koht), iseloomustab Eestit teatud määral ka ajude äravool (30. koht) ja nappiv atraktiivsus kvalifitseeritud tööjõu riiki meelitamisel (26. koht).

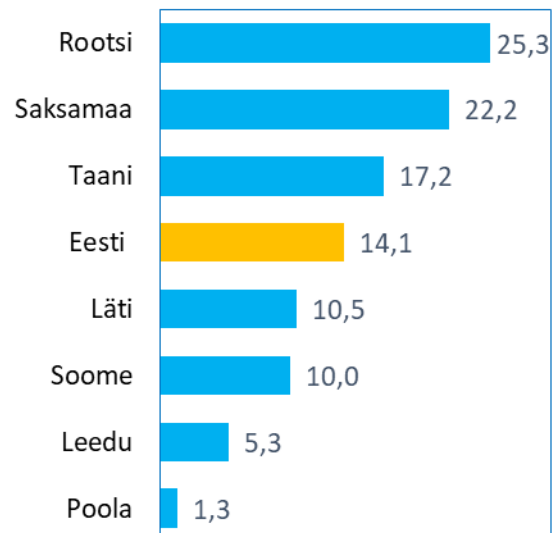
Kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavuselt on Eesti 63 riigi hulgas 3.3 punktiga 61. kohal, edestades selle näitajaga vaid Uus-Meremaad ja Mongooliat ning olles kõige viimane Euroopa riikide hulgas. Kõige paremaks on hinnatud spetsialistide kättesaadavust Norras ja Filipiinidel (6,8 punkti, vastavalt 1. ja 2. koht). Euroopa riikidest kuuluvad kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavuselt esikümnesse Norra kõrval veel Island (6,8 punkti), Šveits (6,5 punkti) ja Rootsi (6,4 punkti).

Kvalifitseeritud tööjõu puuduse üheks põhjuseks Eestis on olnud piirangud välistööjõu värbamisel, mille taga on olnud ennekõike poliitiliste jõudude erimeelsused, kui palju tööjõudu ja missugustel tingimustel tohib Eestisse lubada. Olukorda on pingestanud ka Ukraina põgenike suur arv. Välistööjõu osakaalult (14,1%) elanikkonna hulgas on Eesti 63 riigi võrdluses 33. kohal. Kõige suurem on see Rootsis (25,3%) ja Saksamaal (22,2%) ning väiksem Poolas (1,3%) ja Leedus (5,3%). Maailma riikidest on võõrtööjõudu kõige rohkem Kataris (78,1%) ja AÜEs (69,9%); Euroopa riikidest Luksemburgis (57,6%), Šveitsis (36,5%) ja Austrias (36,0%).

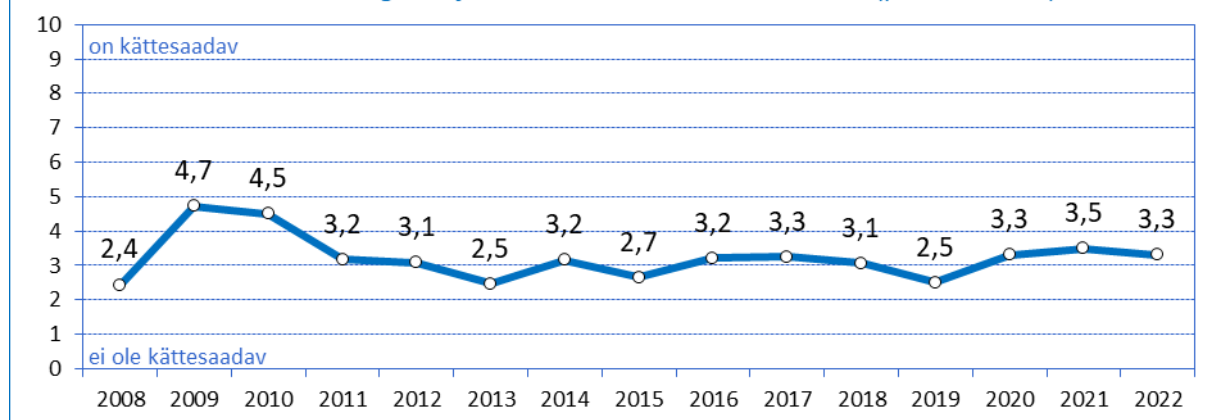
Valdavalt osalt tööturu näitajail jääb Eesti 63 riigi võrdluses kas esimese kolmandiku piirimaile või keskmiste hulka. Esikolmandiku alumisel piiril on ta töötajate motivatsiooni (20. koht), tööpraktika võimaldamise (20. koht) ja tööjõu osakaalu poolest elanikkonnas (21. koht) ning keskmiste hulgas ajude äravoolult (30. koht), osaajaga töötamiselt (32. koht), aastaste töötundide arvult (33. koht) ja tippjuhtide rahvusvahelise kogemuse poolest (37. koht).

Samad asetused kohtade jaotuses on Eestil ka töötasude (palk+hüvitised) osas: teenindajate aastases palgatasemes 21. ja tehasetöölise tunnitasu osas 32. koht. Lähtudes sellest, et töötasu on osa tootmise sisendist (seega ettevõtte kulu), siis keskmisest parem positsioon on Eestil suurettevõtete juhtkondade töötasude osas (ettevõtete käive alates 250 mln dollarit, 15. koht). Kõige rohkem teenivad ettevõtete tippjuhid Šveitsis, USAs ja Saksamaal ning kõige vähem Mongoolias, Kasahstanis ja Venezuelas.

Võõrtööjõu osakaal
(2022, % elanikkonnast vanuses 20-64 aastat)

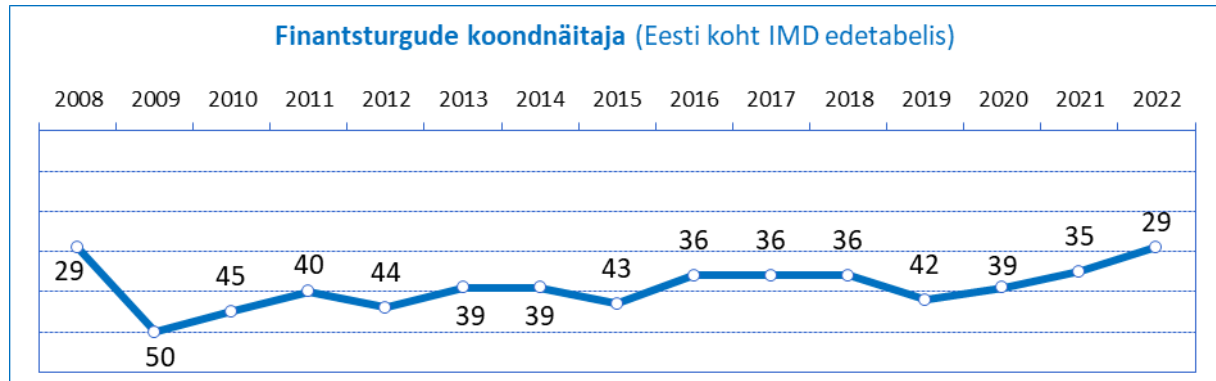

Sobivate oskustega tööjõud ei ole/on Eestis kättesaadav (punktid 0...10)

3.3.3. Finantsturud

Finantsturgude komponendi osas on Eesti 63 riigi seas 29. kohal ning võrreldes eelneva aastaga paranes positsioon 6 koha võrra. Koondnäitajale osutasid kõige positiivsemat mõju börsiindeksi tõus ning paranenud hinnangud aktsiaturu võimalustele ettevõtete finantseerimisel.

IMD konkurentsivõime edetabeli finantsturgude teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: pankade efektiivsus, aktsiaturu toimimine ning finantsjuhtimine. Väikeriigina on Eesti puhul keskmisest madalam koht tingitud paljuski finantsturu väikesest mahust.

Finantsturgude komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ühinemis- ja ülevõtmistegevuste tehingute arv börsil noteeritud ettevõtete arvu suhtes (6. koht, tõus 1 koht)
- Börsiindeks tõusis võrreldes eelneva aastaga (7. koht, tõus 22 kohta)
- Riskikapital on ettevõtetele kättesaadav (küsitlus, 10. koht, tõus 7 kohta)
- Juurdepääs finantsteenustele on hea (15. koht, koht ei muutunud), seda ka naiste osas (12. koht, tõus 1 koht)

Nõrkused

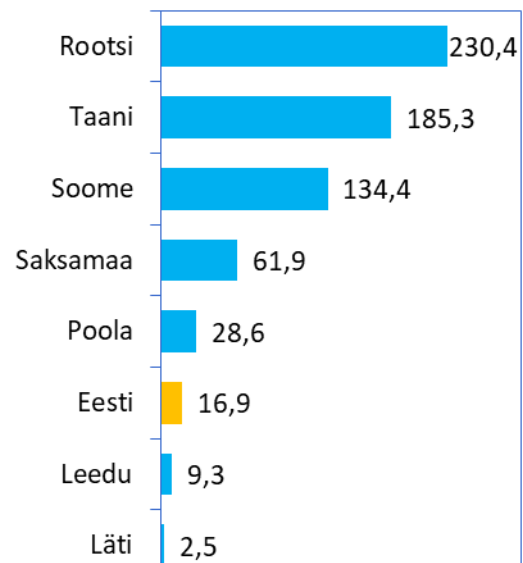
- Börsil noteeritud kodumaiste ettevõtete väike arv (62. koht, tõus 1 koht)
- Madal börsi kapitalisatsioon (rahalisel mahus 56. koht, tõus 2 kohta; osakaaluna SKP suhtes 55. koht, tõus 1 koht)
- Börsi kauplemissaht elaniku kohta on väike (46. koht, tõus 2 kohta)
- Finantskaartide arv ringluses on elaniku kohta madal (43. koht, tõus 1 koht)

Ettevõtetus saab edukalt areneda, kui ettevõtetel on võimalik turult saada piisavalt finantsvahendeid. IMD kasutab riigi äritegevuse efektiivsuse iseloomustamiseks erinevaid börsiaktiivsust kajastavaid näitajaid, nendest üheks olulisemaks on börsi kapitalisatsioon SKP suhtes, mis näitab kohaliku aktsiaturu suurust ja erakapitali olulisust majanduses. Eesti aktsiaturg on maailma mõistes väga väike, börsi kapitalisatsioon SKP suhtes oli 2021. aastal 16,91%, millega Eesti oli 63 riigi hulgas 55. kohal (2020. aastal 10,37% ja 56. koht). Börsil noteeritud 18 ettevõtte arvult oli Eesti 62. kohal ja rahaliselt mahult 56. kohal. Kui viimasel 14 aastal on börsikapitalisatsioon olnud vahemikus 8,3–16,9%, siis varasemalt on antud näitaja olnud suurem, näiteks 2007. aastal 28,9 ja 2004. a 55,2%. Eesti riik saaks kohaliku börsi elavdada, viies investoritele atraktiivsemad riigifirmad osaliselt börsile.

IMD poolt kasutatud maailmapanga andmetel on teistest Läänemere riikidest edukaimad Rootsi, kus börsi kapitalisatsioon oli 2021. aastal 230,4% SKP suhtes ja Taani 185,3%. Soomes oli vastav näitaja (134,4%) samuti kõrge. Börsikapitalisatsioon ületas nimetatud kolmes riigis ka USA (120,4%) ja Suurbritannia (115,9%) näitajat. Saksamaa ja Poola börsi kapitalisatsioon jäi vahemikku 28,6–61,9% SKP-st. Balti riikidest ainsana ületas börsi kapitalisatsioon 10% taseme Eestis (16,9%). Leedus oli börsi osakaal SKP-st 9,3% ja Lätis 2,5%.

Börsiindeks võrreldes eelneva aastaga tõusis, millega Eesti oli riikide pingereas 7. kohal. Ettevõtjate hinnangul ei paku Eesti börs piisavalt võimalusi ettevõtete finantseerimiseks, siin oleme 63 riigi hulgas 6,3 punktiga (maksimum 10 p) keskmisel 27. kohal. Eesti lähiriikidest asuvad selle näitaja poolest meist tagapool Leedu (41. kohal), Läti (45. kohal) ja Poola (49. kohal).

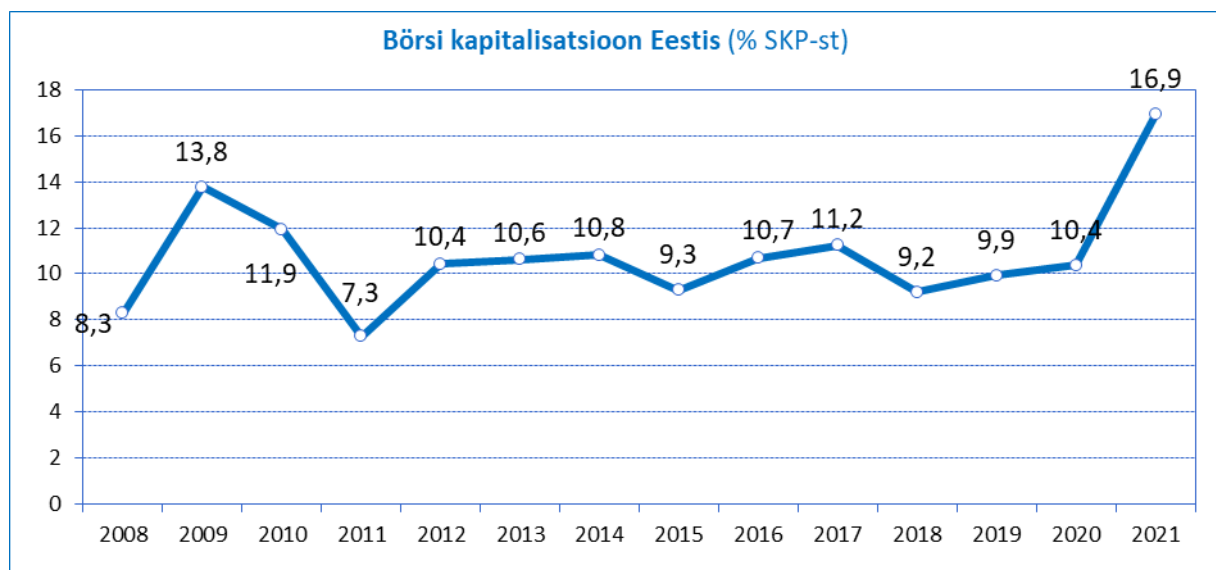
Börsi kapitalisatsioon (2021, % SKP-st)

Eesti ettevõtjad otsivad rahastamisvõimalusi enamasti mujalt kui börsilt, seda tulenevalt suurte ettevõtete vähesusest ja piisavalt soodsast laenukeskkonnast. Eesti asub ettevõtete äritegevuseks laenu saamise näitaja (7,0 punkti) poolest edetabeli 18. kohal eespool Leedu, Läti ja Poola vastavast näitajast. Võrreldes eelneva aastaga on krediidi kättesaadavus Eesti ettevõtjate hinnangul mõnevõrra paranenud (2021. a küsitluses 6,5 punkti ja 29. koht, tõus 11 kohta).

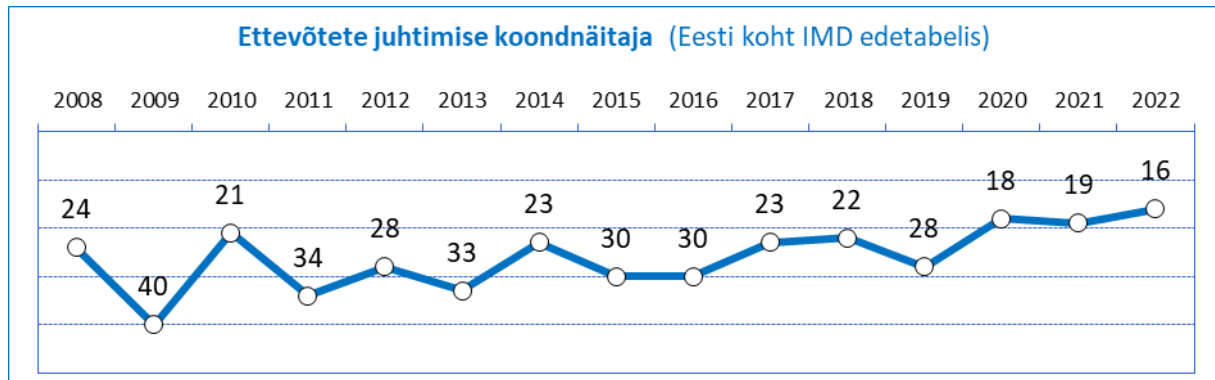
Ettevõtjate hinnangul on pangandusnormide järgimine mõnevõrra paranenud (7,4 punkti, 23. koht, tõus 9 kohta). Riskikapital on ettevõtetele kättesaadav (10. koht). Aktsionäride õiguste tagamisel (7,3 punkti, 25. koht) ning laenamise ja võla mõjuga konkurentsivõimele (5,9 punktiga 31. koht) on Eesti ettevõtted rahvusvaheliselt keskmike hulgas.

Börsi kapitalisatsioon Eestis (% SKP-st)

3.3.4. Ettevõtete juhtimine

Ettevõtete juhtimispraktikatelt on Eesti rahvusvahelises konkurentsivõimes tõusnud 16. kohale 63 riigi hulgas ja see on ajalooliselt kõige parem tulemus. Võrreldes eelmise aastaga on Eesti oma positsiooni parandanud 3 koha võrra. Hinnangu positiivse tulemuse peamisteks põhjusteks on klientide rahulolu väärtustamine, ettevõtjate ettevõtlikkus ja madal riskikartus uute ettevõtete loomisel

Ettevõtete juhtimise komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Ettevõtetejuhtide ettevõtlikkus (küsitlus, 4. koht, tõus 1 koht)
- Madal riskikartus uute ettevõtete loomisel (7. koht, tõus 6 kohta)
- Ettevõtetes väärtustatakse klientide rahulolu (küsitlus, 9. koht, tõus 4 kohta)
- Ettevõtted on oma tegevuses paindlikud (agiilsed) (küsitlus, 11. koht, tõus 1 koht)
- Ettevõtetejuhtide usaldusväärsus ühiskonnas on kasvanud (küsitlus, 20. koht, tõus 13 kohta)
- Ettevõtted suudavad varasemast paremini orienteeruda muutunud turutingimustes (küsitlus, 21. koht, tõus 9. kohta)
- Ettevõtted suudavad aina enam kasutada andmete analüüsi oma juhtimisotsuste langetamisel (22. koht, tõus 12 kohta)
- Ettevõtted on enam teadlikud muutuvatest turutingimustest (küsitlus, 21. koht, tõus 7 kohta)

Nõrkused

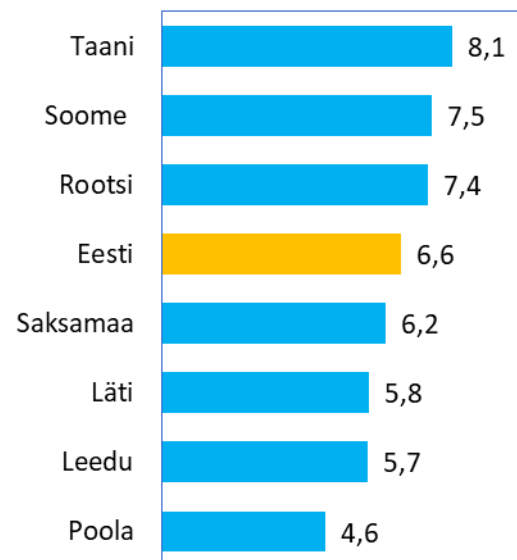
- Naiste väike osakaal ettevõtete nõukogudes (53. koht 2019. aastal, langus 4 kohta)
- Ettevõtete nõukogud ei ole piisavalt efektiivsed (küsitlus, 34. koht, tõus 9. kohta)
- Aeglane reageerimine turu võimalustele ja ohtudele (küsitlus, 28. koht, langus 4 kohta)
- Ettevõtete juhtide sotsiaalne vastutus ei ole kõrge (küsitlus, 27. koht, langus 1 koht)
- Auditeerimis- ja raamatupidamistavade rakendamisel ettevõtete juhtimisel on veel arenguruumi (küsitlus, 25. koht, langus 8 kohta)

Arvamused Eesti ettevõtete juhtimise kohta on olnud valdavalt positiivsed ja enamiku hinnatud näitajate osas paigutub Eesti IMD edetabeli esimeses kolmandikus asuvate riikide hulka. Kõige positiivsemalt on leidnud äramärkimist ärijuhtide ettevõtlikkus, nende madal riskikartus uute ettevõtete loomisel ja klientide rahulolu väärtustamine – kõigis neis asetub Eesti kümne parima riigi hulka. Juhtide ettevõtlikkuse järgi oli Eesti 2022. aastal riikide üldarvestuses 4. kohal ja Läänemeri-riikidest 2. kohal Leedu järel, saades 10-pallisel skaalal hindeks 7,1 (Leedul 7,5 ja Eestile järgnenud Rootsil 6,8). Ettevõtlikkusega koos paistab Eesti rahvusvahelises võrdluses silma ka madala riskikartusega uute ettevõtete loomisel, sellega asume Euroopa riikidest 3. kohal peale Šveitsi ja

Bulgaariat (riikide üldjärjestuses 7. kohal). Riikide võrdluses jääb Eesti 2022. aastal veel esikümnesse ka klientide rahulolu väärtustamisega ettevõtete poolt (9. koht, 7,7 punkti 10-palli skaalal). Läänemeri-riikidest olid selles osas Eestist eespool Taani (8,2 punkti), Rootsi (7,9 punkti), Leedu (7,8 punkti) ja meiega samal tasemel oli Soome (7,7 punkti).

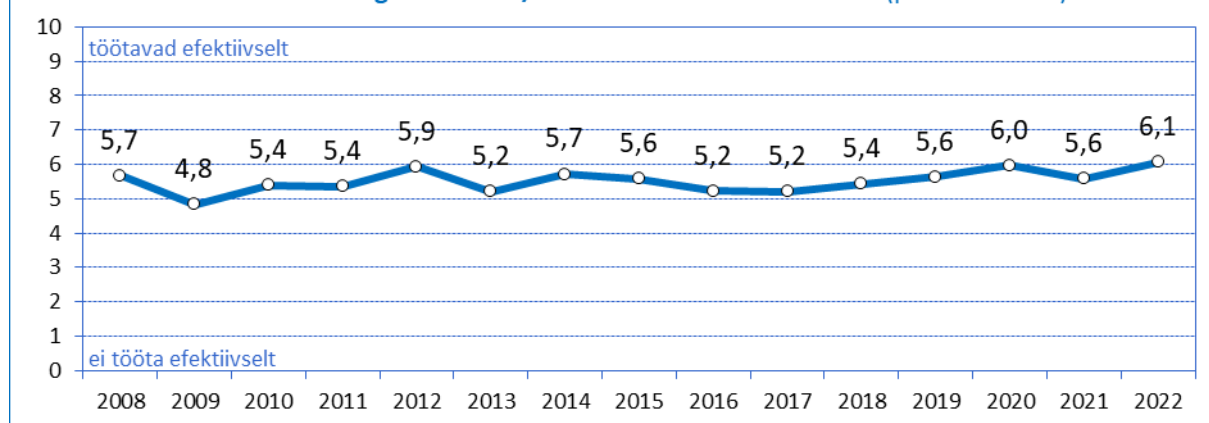
Kõige enam on Eesti suutnud oma kohta konkurentsivõime edetabelis parandada aga ettevõtetejuhtide usaldusväärsuse suurenemise läbi. Küsitluse järgi hinnati 10-palli skaalal Eesti ärijuhtide usaldusväärsust ühiskonnas 2022. aastal hindegaga 6,64, millega tõusis aastases võrdluses IMD edetabelis 13 koha võrra 20. positsioonile. Läänemeri-riikidest andis see Eestile tubli 4. koha peale Taanit, Soomet ja Rootsit. Mõnevõrra tagasihoidlikumad on Eesti tulemused auditeerimise ja raamatupidamistavade rakendamise osas, mille järgi Eesti langes riikide võrdluses 8 koha võrra 25. positsioonile, samuti ärijuhtide sotsiaalse vastutuse osas (27. koht), aga ka võimekuses reageerida kiiresti turul avanevatele võimalustele või hoiduda seal valitsevatest ohtudest (28. koht).

Ettevõtetejuhtide usaldusväärsus ühiskonnas (2022, punktid 0...10)

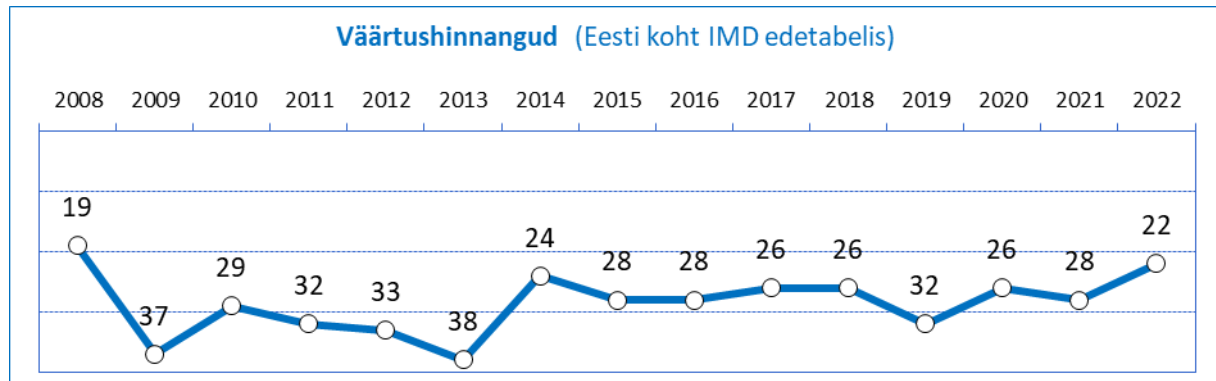
Läbi aastate on Eesti nõrkuseks rahvusvahelises võrdluses olnud ettevõtete nõukogude töö vähene efektiivsus. Ettevõtete arengu seisukohalt on aga olulise tähtsusega, et eksisteeriks kompetentne ja efektiivne nõukogu, mis püstitaks juhatusele selgeid eesmärgi ja hindaks juhatuse töö tõhusust. Küsitluste tulemuste järgi on Eesti pikalt paiknenud ettevõtete nõukogude efektiivsuse osas riikide pingerea tagumises pooles, kuigi 2022. aastal tulemus paranes ja Eesti tõusis 9 kohta 34. positsioonile. Eesti ettevõtetejuhid hindasid nõukogude töö efektiivsust 10-palli skaalal 6,1 punkti vääriliseks ja sellega oleme Leeduga samal tasemel. Ülejäänud Läänemere riikidest jäid Eestist tahapoole vaid Läti (4,9 punkti) ja Poola (3,9 punkti). Samas said ettevõtete nõukogude tulemuslikkuse osas parimaid hinnanguid Taani (7,9 punkti), Soome (7,7 punkti) ja Rootsi (7,5 punkti). Mis puudutab veel ettevõtete nõukogusid, siis on Eesti eripäraks olnud ka naiste madal esindatus nendes. Nii moodustas naiste osakaal ettevõtete nõukogudes 2019. aastal vaid 9,4%, millega Eesti asetus 58 hinnatud riigi hulgas 53. kohale. Võrdluseks moodustasid Läänemeri-riikidest parima tulemusega Rootsis naised ettevõtete nõukogudest 38,3%. Oluliselt tasakaalustatum oli olukord siiski ettevõtete juhatustes, kus 2019. aastal oli naisi keskmiselt 35,1% (IMD edetabelis 57 riigi hulgas 21. koht).

Ettevõtete nõukogud ei tööta/töötavad Eestis efektiivselt (punktid 0...10)

3.3.5. Väärtushinnangud

Ettevõtlust puudutavate hoiakute ja väärtuste osas on Eesti tõusnud rahvusvahelises võrdluses 6 koha võrra ja paigutub 63 riigi võrdluses 22. kohale. Oluliste näitajatena mõjutasid seda Eesti riigi suhteliselt hea maine ja ühiskonna väärtushinnangud, mis toetavad konkurentsi. Eesti arengut takistavaks komponendiks on samal ühiskonna madal toetus globaliseerumise suhtes ja inimeste vähenenud kohanemisvõime uute väljakutsetega.

IMD konkurentsivõime edetabeli väärtushinnangute teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: suhtumine globaliseerumisse, riigi maine välismaal, rahvuskultuuri avatus väliste ideedele, inimeste paindlikkus ja kohanemisvõime uute väljakutsetega, vajadus majanduslike ja sotsiaalsete reformide järele, digitehnoloogia rakendamine ettevõtetes, konkurentsivõimet toetavad väärtushinnangud ja ettevõtete väärtushinnangud.

Väärtushinnangute komponendi tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Riigi rahvusvaheline kuvand toetab majandusarengut (küsitlus, 18. koht, tõus 3 kohta)
- Ühiskonna väärtushinnangud toetavad konkurentsi (küsitlus, 18. koht, tõus 2 kohta)
- Digitehnoloogiat on ettevõtetes hästi rakendatud (küsitlus, 19. koht, tõus 10 kohta)
- Mõistetakse majanduslike ja sotsiaalsete reformide läbiviimise vajadust (küsitlus, 22. koht, tõus 5 kohta)

Nõrkused

- Ühiskonna hoiakud ei toeta globaliseerumist (küsitlus, 34. koht, langus 1 koht)
- Inimeste paindlikkus ja kohanemisvõime uute väljakutsetega võiks olla parem (küsitlus, 30. koht, tõus 8 kohta)
- Rahvuskultuuri vähenenud avatus (küsitlus, 25. koht, tõus 5 kohta)

Ettevõtlusega seotud väärtushinnangute osas paistab Eesti riikide hulgas positiivselt silma oma positiivse kuvandi poolest (18. koht), konkurentsi väärtustava ühiskondlike hoiakutega (18. koht) ja digitehnoloogia efektiivse rakendamisega ettevõtetes (19. koht). Kõigi eelmainitud komponentide osas parandas Eesti 2022. aastal oma asukohta riikide pingereas, kõige enam tõusis see aga digitehnoloogia kasutamise vallas, kus Eesti positsioon paranes IMD edetabeli 63 riigi võrdluses 10 koha võrra. Ettevõtete hea kohanemisega digitehnoloogiaga pälvis Eesti 10-pallisel skaalal 6,6 punkti, eespool olid Läänemeri-riikidest Taani (7,7 punkti), Rootsi (7,6 punkti), Soome (7,5 punkti) ja Leedu (6,8 punkti); Eestist tahapoole jäid Läti (6,0 punkti), Poola (5,2 punkti) ja Saksamaa (4,7 punkti).

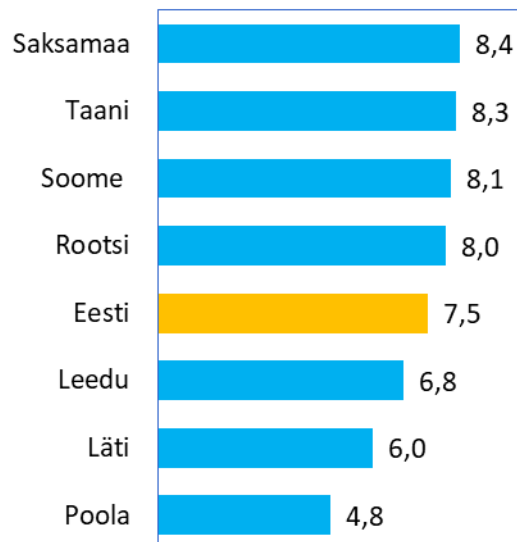
Riigi rahvusvahelise kuvandi järgi on Eesti IMD edetabelis 7,5 punktiga 18. kohal, tõustes eelneva aastaga võrreldes 3 koha võrra. Nii kõrget hinnangut pole Eesti maine rahvusvahelisel areenil kunagi varem saavutanud. Eesti jääb selle tulemusega Läänemeri-riikidest alla küll Saksamaale (8,4 punkti),

Taanile (8,3 punkti) ja Soomele (8,1 punkti), kuid on eespool Leedust (6,8 punkti), Lätist (6,0 punkti) ja Poolast (4,8 punkti).

Kui peatuda ettevõtete väärtushinnangute nõrkadel külgedel, siis tajuvad ettevõtjad endiselt, et ühiskondlikud hoiakud Eestis ei toeta piisavalt üldist globaliseerumist. Sellise konservatiivse orientatsiooniga langes Eesti aasta jooksul veel 1 koha võrra, paigutudes teiste riikide suhtes 34. positsioonile (6,5 punkti). Teisalt on Eesti rahvuskultuur viimastel aastatel muutunud järjest enam välismõjude suhtes avatumaks (2022. aastal tõusis Eesti 5 kohta ja asub üldjärjestuses 25. kohal), mis võiks luua eeldused ka liikumiseks suurema globaliseerumise suunas. Läänemeriikiides ja üldse kogu maailmas on kõige toetavamad globaliseerumise suhtes aga Põhja-maad – nii on 1. ja 2. kohal Rootsi ja Soome (mõlemal 8,5 punkti) ning Taani (8,1 punkti) 3. kohal.

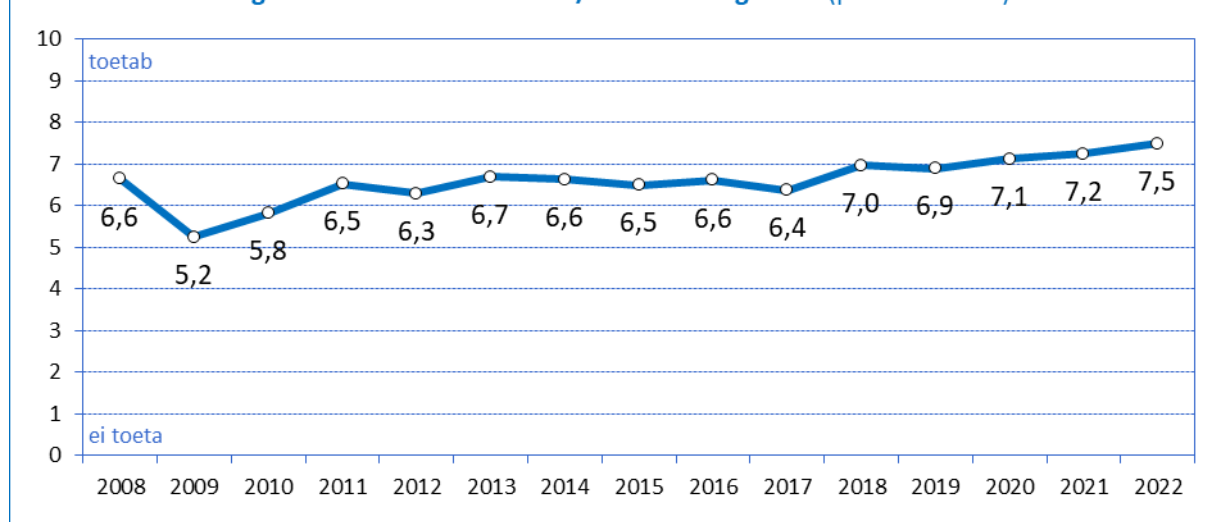
Eestist tahapoole jäid Läänemeriikiidest vaid Läti (5,9 punkti) ja Poola (5,2 punkti).

Riigi maine välismaal ei toeta/toetab äritegevust (2022, punktid 0...10)

Pigem tagasihoidlikuks jääb Eesti ka hinnangutes inimeste paindlikkuse ja kohanemisvõime osas uute ideede ning väljakutsete suhtes. Selle näitaja kohaselt on Eesti edetabelis keskmisel 30. positsioonil (6,8 punkti). Siiski on positiivne, et aastaga on Eesti riikide järjestuses 8 koha võrra tõusnud. Tabeli eesotsas on Läänemeriikiidest taas Taani (8,0 punkti) ja Soome (7,7 punkti), kuid Eestist on eespool veel ka Leedu (7,3 punkti) ja Rootsi (7,2 punkti). Võrreldes eelnenud aastaga on tabelis eriti tõusnud Soome, kes liikus 25. kohalt 6. kohale. Kuigi töötajate paindlikkus ja kohanemisvõime Eestis võiks olla parem, näitavad küsitlustulemused, et siiski tajutakse meil muutuste paratamatust ja koos sellega saadakse aru, et arenguga kaasaskäimiseks on vaja edendada majanduslikke ja sotsiaalseid reforme. Reformide paratamatuse aktsepteerimiselt on Eesti Läänemeriikiidest koos Soomega 4. kohal (mõlemal 6,5 punkti), eespool on Rootsi (7,5 punkti) ja Taani (7,1 punkti). Üldarvestuses on Eesti selle näitaja 22. kohal, tõustes aastaga 5 koha võrra.

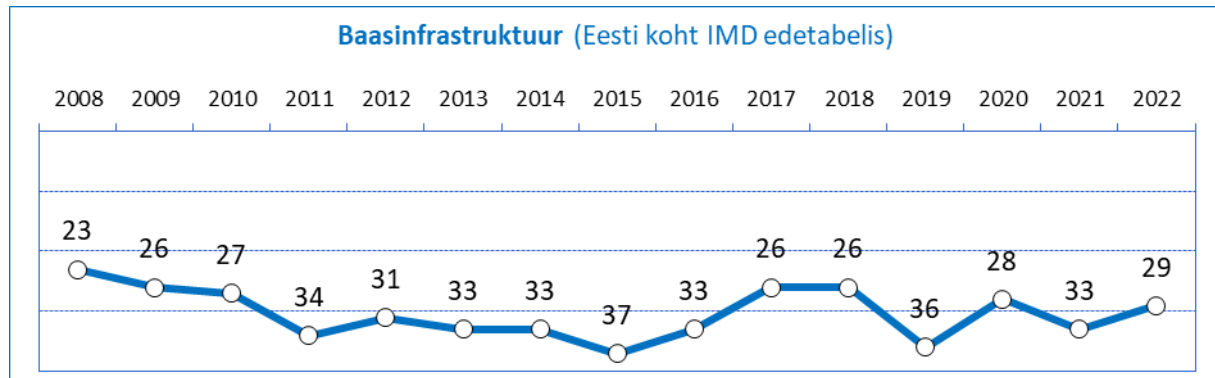
Riigi maine välismaal ei toeta/toetab äritegevust (punktid 0...10)

3.4. Infrastruktuur

3.4.1. Baasinfrastruktuur

IMD konkurentsivõime edetabelis tõusis Eesti baasinfrastruktuuri komponendi osas 4 koha võrra kõrgemale kui 2021. aastal ning paiknes 29. kohal.

Baasinfrastruktuur on majanduse arengu seisukohalt väga oluline, sealjuures selle arendamine ja korrashoidmine nõuab pikaajalist strateegiat ja suuri investeeringuid.

Eesti baasinfrastruktuuri tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Piisavalt põllumaad (m^2 inimese kohta, 7. koht, tõus 2 kohta)
- Vee kättesaadavus (küsitlus, 12. koht, tõus 8 kohta)
- Piisavad veevarud inimese kohta (16. koht, tõus 1 koht)
- Suhteliselt arenenud teedevõrgustik (km teid km^2 kohta, 21. koht, koht ei muutunud)
- Paranenud raudteeühendus (km teid km^2 kohta, 24. koht, tõus 7 kohta)

Nõrkused

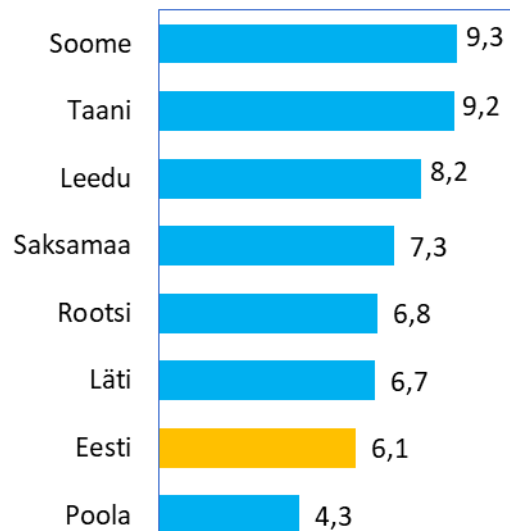
- Õhutranspordi seis on endiselt halb (küsitlus, 54. koht, tõus 4 kohta)
- Alla 15-aastaste ja üle 65-aastaste suhe töötavasse elanikkonda (15–64 a) nn ülalpeetavate tase (54. koht, koht ei muutunud)
- Aeglane rahvastiku kasv (48. koht, langus 7 kohta)
- Kohalike omavalitsuste ebapiisav toetus äritegevuse arengule (küsitlus, 42. koht, langus 3 kohta)
- Energeetika infrastruktuur ei ole piisavalt efektiivne (küsitlus, 45. koht, langus 13 kohta)

Kuna suurem osa Eesti baasinfrastruktuuri indikaatoreid jäid samaks või paranesid võrreldes eelmise aastaga, tõusis see näitaja 2022. aastal 29. kohale (2021. a 33. koht). Eestis on piisavalt põllumaad 1 inimese kohta (7. koht), jätkub ka veevarusid (16. koht) ning nende kättesaadavus paranes märgatavalt (2022. a 12. koht, 2021. a 20. koht). Teedevõrgustik ja raudteevõrgustiku tihedus on rahuldaval tasemel, kusjuures hinnangud teedele püsisid 21. kohal ja raudteele paranesid (2022. a 24. koht, 2021. a 31. koht). Läänemere riikidest on Saksamaa ärijuhtide arvamused parimad nii auto- kui raudteede osas. Arvestades, et raudteeliiklust peetakse keskkonnasõbralikuks transpordiks, on väga oluline, et edukalt areneks edasi Balti riikide suurim taristuprojekt Rail Baltica, mis integreerib Balti riigid Euroopa raudteevõrku. Eestil on võimalus peagi alustada raudtee põhitrassi esimese lõigu ehitamisega. Baasinfrastruktuuri nõrgimaks lüliks on olukord Eesti õhutranspordis, mis oluliselt takistab ettevõtluse arengut, kuid hinnangud on kõrgemad kui aasta tagasi (2022. a 54. koht, 2021. a

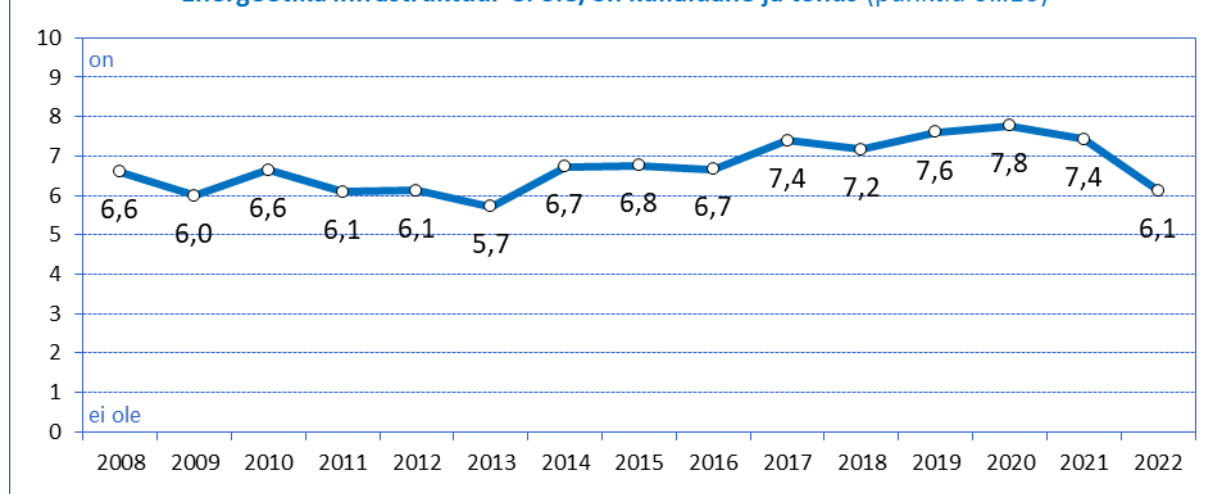
58. koht). Eesti ettevõtete juhtide arvamused energeetika infrastruktuuri kohta on palju kriitilisemad kui aasta tagasi ning langesid keskmisest madalamale tasemele (2022. a 45. koht, 2021. a 32. koht; langus 13 kohta).

Eesti energeetika infrastruktuuri probleemid on alguse saanud aastaid tagasi ja süvenesid 2022. aastal. Piisavate tootmisvõimsuste ja ühenduste puudumise tõttu jäävad spetsialistide hinnangul energiahinnad, sealhulgas ka elektri hinnad kõrgeks. Muutuste ajal sõltub palju sellest, kui kiiresti suudab riik uute tingimustega kohaneda ja kriisideks valmis olla. On välja töötatud Tööandjate manifest 2022⁶, mille kohaselt hinnatõusu peapõhjuseks on taastuv-elektri ja süsinikuneutraalsete tootmisvõimekuste vähesus Eestis ja naaberriikides. Energiakriisi tingimustes on tähtis parandada võrguühendusi naaberturgudega, samas peab ka Eestil endal olema võimekus vajalikul määral energiat toota. Energiaallikate järsk kallinemine näitab, kui tähtis on iga riigi jaoks energiapuudusele ja suutlikkusele oma riigi elanikke elektri ja soojaga varustada. Kiiretelt tuleb parandada börsireeglid ja turukorralduse kitsaskohad. Spetsialistide eelduste kohaselt olukord muutub paremaks alates 2025. aastast, kui turul on piisavalt LNG-d (veeldatud maagaas) ja terminale, mis on Eestimaa jaoks ainsaks võimaluseks olukorra parandamiseks, kuid hinnad jäävad kõrgemaks. Elektrituru ebakindlas olukorras toetas valitsus taastuvelektrile ülemineku kiirendamise eelnõud⁷, mis seab eesmärgiks, et 2030. aastal oleks kogu Eestis tarbitav elekter toodetud taastuvatest energiaallikatest, sealjuures kehtiv taastuvelektri eesmärk 2030. aastaks on 40% kogu Eesti elektritarbimisest. Eestis arendatakse ka võimalusi uue põlvkonna väikereaktori kasutuselevõtuks, et tagada süsinikheitmeteta ja taskukohane, ilmast sõltumatu elektritootmine⁸. Väikese moodulreaktori Eestisse toomine eeldab põhjalikke eelteadmisi ja uuringuid.

Energeetika infrastruktuur ei ole/on küllaldane ja tõhus (2022, punktid 0...10)

Energeetika infrastruktuur ei ole/on küllaldane ja tõhus (punktid 0...10)

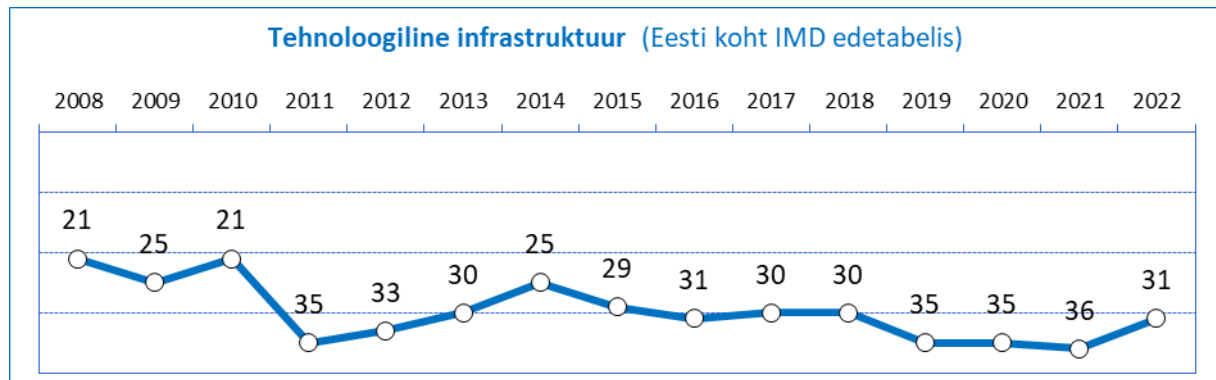
⁶ <https://employers.ee>; Tööandjate manifest 2022

⁷ <https://mkm.ee>

⁸ <https://fermi.ee>

3.4.2. Tehnoloogiline infrastruktuur

IMD konkurentsivõime edetabelis püsib Eesti tehnoloogilise infrastruktuuri komponendi poolest keskmisel tasemel ehk 31. kohal, mis on 5 kohta kõrgem kui aasta tagasi.

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eestis interneti serverite turvalisuse seisukohalt kõrgel tasemel (8. koht). Ka mitmed teised tehnoloogilise infrastruktuuri indikaatorid said head hinnangud. Nii interneti kasutajate arvu kui ka küberturvalisuse poolest on Eesti jätkuvalt edetabelite eesotsas. Paranesid hinnangud infotehnoloogiliste teenuste (ICT) ekspordi ja interneti keskmise kiiruse kohta. Kuigi kommunikatsioonitehnoloogia ei vasta täiel määral ettevõtjate vajadustele, on ka selle indikaatori hinnangud paremad kui aasta tagasi. Samal ajal digitaaltehnoloogia oskustega spetsialistide ja heade inseneride palkamine on jätkuvalt ettevõtete jaoks suureks probleemiks.

Tehnoloogilise infrastruktuuri tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Turvalised interneti serverid (avalikult tunnustatud TLS/SSL sertifikaadid, Netcraft Secure Server Survey, 8. koht)
- Internetikasutajate arv (1000 elaniku kohta, 12. koht, koht ei muutunud)
- Küberturvalisuse hea tase (küsitlus, 16. koht, tõus 4 kohta)
- ICT teenuste eksport (16. koht, tõus 4 kohta)
- Lairibaühenduse abonentide arv (1000 elaniku kohta, 17. koht, langus 1 kohta)

Nõrkused

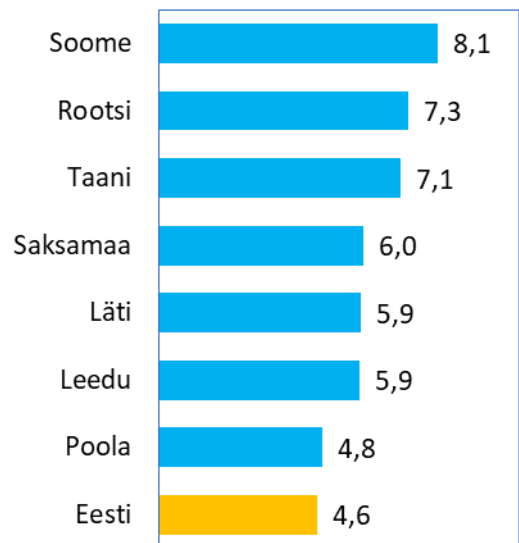
- Kvalifitseeritud inseneride puudus (küsitlus, 61. koht, tõus 1 koht)
- Digitaal/tehnoloogiavaldkonna spetsialistide puudus (küsitlus, 44. koht, langus 1 koht)
- Avaliku ja erasektori nõrk koostöö tehnoloogia arengu küsimustes (küsitlus, 50. koht, koht ei muutunud)
- Investeeringud telekommunikatsiooni valdkonda (% SKP-st, 45. koht, langus 6 kohta)

Nagu ka aasta tagasi püsib Eesti internetikasutajate arvu poolest IMD edetabelis endiselt 12. kohal. Ka lairibaühenduse abonentide arv 1000 elaniku kohta ei ole suuri muutusi toiminud (2022. a 17. koht, 2021. a 16. koht). Läänemere riikidest on 2022. aastal kõige kiirem internetiühendus Taanis (3. koht) ja Rootsis (10. koht). Eesti küberturvalisus paikneb IMD konkurentsivõime tabeli esimeses kolmandikus ja on aastaga paranenud (2022. a 16. koht, 2021. a 20. koht), sealjuures Läänemere riikide seas püsime 4. kohal. Lähiriikidest on kõige kõrgem turvalisus Soomes (3. koht). Aastaga paranes märgatavalt Leedu positsioon (2022. a 19. koht, 2021. a 33. koht). Samas Läti langes küberturvalisuse edetabelis 30. kohale (2021. a 25. koht, langus 5. kohta). Äriühenduste hinnangud tehnoloogia arendamise ja rakendamise kohta on paremad kui aasta tagasi (2022. a 23. koht, 2021. a 29. koht, tõus 6 kohta). Sellele aitas kaasa tehnoloogia arengu parem finantseerimine, mille järgi tõusis Eesti 3 koha võrra kõrgemale (2022. a 22. koht). Veidi paremaks pidasid Eesti äriühendid kommunikatsioonitehnoloogia vastavust äri vajadustele

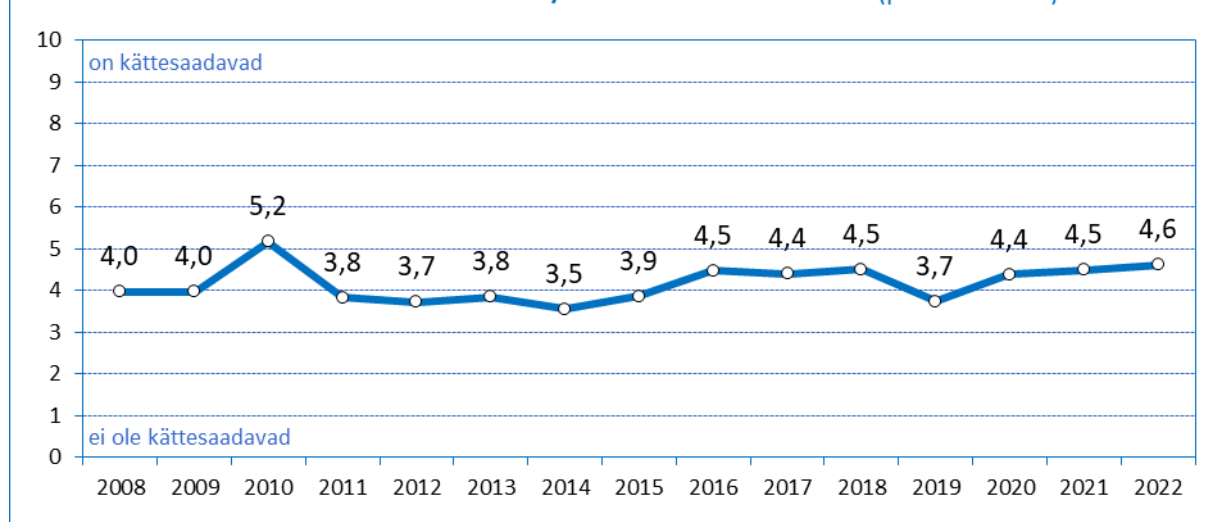
(2022. a 37. koht, 2021. a 40. koht, tõus 3 kohta). Avaliku ja erasektori koostöö tehnoloogia arengu küsimustes ei ole aastaga edasi liikunud ning püsime 50. kohal. Eesti konkurentsivõimet nõrgendab oluliselt heade IT-spetsialistide vähesus (2022. a 44. koht, 2021. a 43. koht) ja veelgi rohkem kvalifitseeritud inseneride puudus tööturul, nende kättesaadavuse poolest püsime madalal 61. kohal (2022. a 62. koht). Naaberriikidest paranes olukord Lätis, kes tõusis 44. kohale (2021. a 54. koht), seevastu Leedu positsioon oli 5 koha võrra halvem kui aasta tagasi (2022. a 45. koht).

Eesti konkurentsivõime tõstmiseks on välja töötatud tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA⁹, mis analüüsib majanduse arenguks vajaliku tööjõu nõudlust lähemal 10 aastal, tutvustab kus ja kuidas neid oskusi saab omandada ning mida peaks haridussüsteemis muutma. Uuringute tulemused näitavad, et eelseisvatel aastatel koolitatakse Eesti kõrgkoolides insenere liiga vähe ning lõpetajad täidavad vaid kolmandiku töötleva tööstuse juhtide ja spetsialistide vajadusest. Sarnane olukord on ka ehituses ja energeetikas. OSKA uuring pakub kahte lahendust kvalifitseeritud inseneride puuduse vähendamiseks. Üheks peaks olema insenerihariduse süsteemne tähtsustamine, sh inseneriakadeemia loomine. Vaja on, et protsessi lülituksid riik ja inseneeriaga seotud ettevõtted, mis toimiksid ühtse koostööplatvormina. Teiseks abinõuks peaks olema MATIK-õppe arendamine. MATIK (matemaatika, teaduse, tehnoloogia, inseneeria, kunstid) sobiks insenerihariduse alusõppeks ning tekitaks noortes huvi inseneeria vastu.

Kvalifitseeritud insenerid ei ole/on kättesaadavad (2022, punktid 0...10)

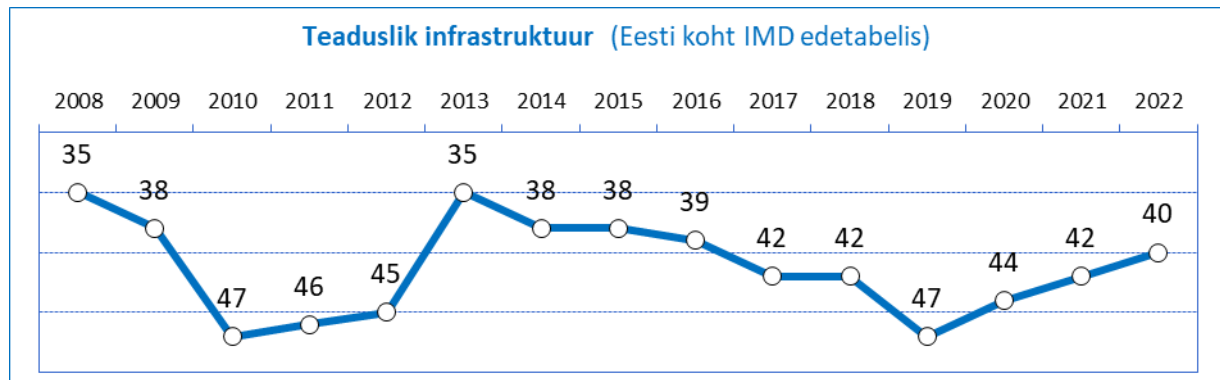
Kvalifitseeritud insenerid ei ole/on Eestis kättesaadavad (punktid 0...10)

⁹ <https://oska.kutsekoda.ee/>

3.4.3. Teaduslik infrastruktuur

Teadusliku infrastruktuuri komponendi osas tõusis Eesti IMD konkurentsivõime edetabelis 40. kohale, mis on 2 koha võrra parem positsioon kui aasta tagasi.

IMD konkurentsivõime edetabelis paiknes Eesti teadusliku infrastruktuuri koondkomponendi osas 2 koha võrra kõrgemal kui aasta tagasi, kuna paranesid mitme indikaatori hinnangud. Samal ajal on see jätkuvalt Eesti riigi infrastruktuuri kõige nõrgem komponent (2022. a 40. koht, 2021. a 42. koht).

Teadusliku infrastruktuuri tugevad ja nõrgad küljed:

Tugevused

- Suuremad kulutused teadus- ja arendustegevusele (% SKP-st, 21. koht, tõus 2 kohta)
- Suuremad ärilised kulutused teadus ja arendustegevusele (% SKP-st, 23. koht, tõus 4 kohta)
- Kiirem teadmiste liikumine ülikoolidest ettevõtlussektorisse (25. koht, tõus 11 kohta)
- Intellektuaalomandi õigused on paremini kaitstud (25. koht, tõus 8 kohta)
- Teadlaste arv 1000 elaniku kohta (28. koht, langus 1 koht)

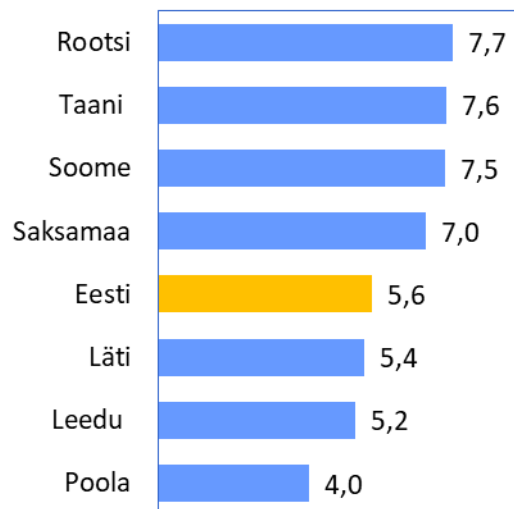
Nõrkused

- Avaldatud teadusartiklite vähesus (55. koht, tõus 3 kohta)
- Patenditoetuste vähesus (54. koht, tõus 1 koht)
- Patendi taotluste vähesus (53. koht, tõus 2 kohta)
- Teadus- ja arenduskulutuste väike maht (53. koht, tõus 2 kohta)
- Teadus- ja arendustöötajate arv äriettevõtetes (51. koht, tõus 2 kohta)

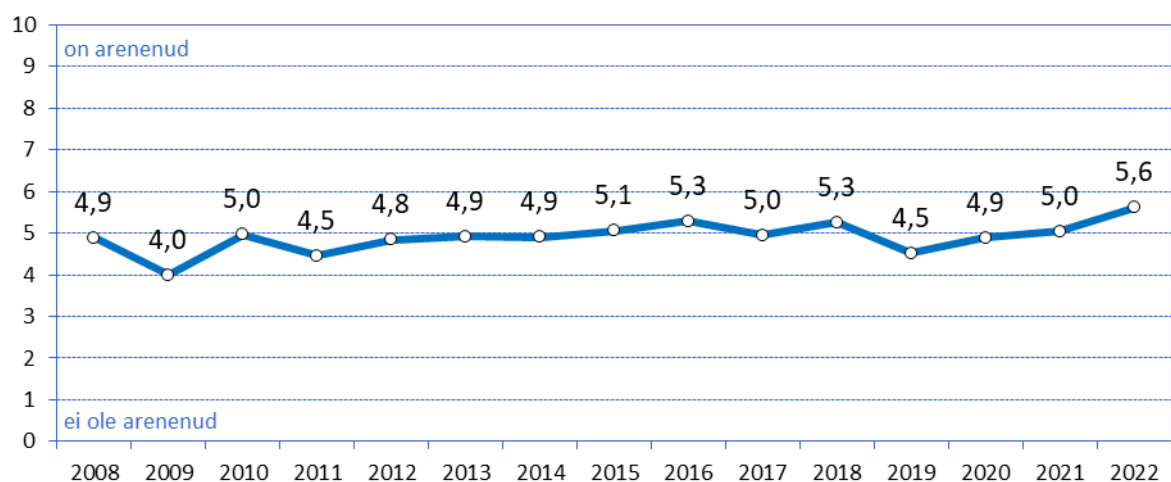
Eesti kui väikeriik on endiselt absoluutnäitajate järgi (kulutused teadus-arendustööle, teadustöötajate arv, patenditaotluste hulk) riikide edetabelite teises osas, kuid vastavate suhtarvude järgi püsib oluliselt kõrgematel kohtadel. IMD andmetest nähtub, et Eesti panus teaduse arengusse on nii kulutuste kui ka inimeste arvu poolest väike, samas teadus- ja arendustööle tehtud kulutused SKP suhtes suurenesid ning Eesti paikneb edetabelis 21. kohal (2021. a 23. koht). Teadustöötajate arvu poolest elaniku kohta on Eesti edetabeli keskel (28. koht). Patenditaotluste arv ei ole oluliselt muutunud (2022. a 54. koht, 2021. a 55. koht), samal ajal nende arvu poolest elaniku kohta on Eesti 63 riigi pingereas 30. kohal, mis on 2 koha võrra kõrgem kui aasta tagasi. Ärijuhtide arvamusel on intellektuaalne omand kaitstud paremini (2022. a 25. koht, 2021. a 33. koht, tõus 8 kohta). IMD konkurentsivõime tabeli kohaselt teadmiste liikumine ettevõtete ja ülikoolide vahel on kõige kiirem Šveitsis. Põhjamaadest on see suuremaks konkurentsieeliseks Rootsis, kellele järgnes Taani ning Soome oli 3. positsioonil. Ärijuhtide hinnangul laienes teadmiste liikumine ettevõtete ja ülikoolide vahel ka Eestis, mis võimaldas meil olla Balti riikide seas 1. kohal (üldedetabelis 2022. a 25. koht, 2021. a 36. koht). Ka teiste Balti riikide positsioonid olid aastatagusega võrreldes kõrgemad. Nii tõusis Läti 31. kohale (2021. 39. koht) ja Leedu 37. kohale (2021. a 42. koht). Aastaga paranes olukord ka Poolas (2022. a 42. koht, 2021. a 57. koht) ning Saksamaa püsis peaaegu aastatagusel tasemel (2022. a 8. koht, 2021. a 9. koht).

Arvestades, et ülikooli ja ettevõtjate koostööst võidavad kõik, teiste hulgas edendab ettevõtluse ja Tartu Ülikooli koostööd 2018. aastal loodud ettevõtlus- ja innovatsioonikeskus. Selle ülesandeks on eelkõige teaduspõhise majanduse arendamine, samuti ülikooli teadlaste ja üliõpilaste ning ettevõtjate koostöö arendamine. Tartu Ülikool on 3 aasta jooksul investeerinud üle 1,5 miljoni sellistesse projektidesse, mis tulevad teadusest ja mida saaks viia turule.¹⁰

Teadmiste liikumine ei ole/on arenenud ettevõtete ja ülikoolide vahel
(2022, punktid 0...10)

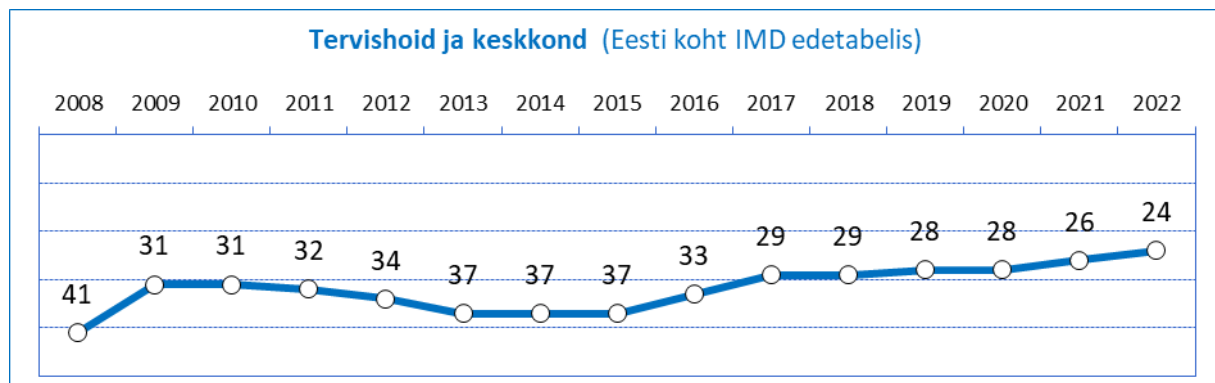
Teadmiste liikumine Eestis ei ole/on arenenud ettevõtete ja ülikoolide vahel (punktid 0...10)

¹⁰ www.toostusuudised.ee/uudised/2022/07/05

3.4.4. Tervishoid ja keskkond

Tervishoiu ja keskkonna komponendi osas on Eesti 63 riigi seas 24. kohal, eelmise aastaga võrreldes tõusime pingereas 2 koha võrra.

Tervishoid ja keskkond mõjutavad oluliselt riigi konkurentsivõimet, tagades jätkusuutlikkust elujõulise tööjõu, eluterve ja puhta keskkonna näol. Eesti positsiooni pingereas on tõstnud ettevõtjate paranenud hinnangud tervishoiu infrastruktuurile, saasteprobleemide mõju vähenemine, kasvav suundumus keskkonnasõbralikkuse poole ning kõrge hinnang elukvaliteedile.

Tervishoiu ja keskkonna tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Madalal tasemel väikelaste suremus (2. koht, tõus 3 kohta)
- Madal peenosakeste saaste (3. koht, koht ei muutunud)
- Suur biokapatsiteet (5. koht, koht ei muutunud)
- Jätkusuutlik areng on ettevõtetele oluline (küsitlus, 14. koht, tõus 6 kohta)
- Avaliku sektori suhteliselt suured kulutused tervishoiule (% kogu tervishoiu kulutustest, 20. koht, tõus 2 kohta)

Nõrkused

- SKP suhtes liialt väikesed kulutused tervishoiule (% SKP-st, 38. koht, koht ei muutunud)
- Keskmisest lühem eluiga ja vähem tervelt elatud aastaid (vastavalt 32. koht, tõus 2 kohta ja 32. koht, tõus 4 kohta)
- Majanduse energiamahukus (32. koht, tõus 1 koht)
- Keskkonnavalad määrused mõjuvad majandusele takistavalt (küsitlus, 35. koht, tõus 4 kohta)
- Suur ökoloogiline jalajälg (54. koht, koht ei muutunud)

Energia tarbimise intensiivsus enamikes riikides ja ka Eestis väheneb. Eestis energia tarbimine ühe ühiku SKP tootmiseks langeb, kuid püsib jätkuvalt suur (32. koht, tõus 1 koht). Põlevkivi Eesti peamise energiaallikana tekitab jätkuvalt suuri keskkonnaprobleeme. Riik ja ettevõtjad pingutavad vähendamaks põlevkivi kasutamist ja järjest enam liigub Eestis energia tootmine keskkonnasõbralikumasse suunas ning taastuvate energiaallikate kasutamise osakaal kasvab (18. koht, tõus 4 kohta). Vee kasutuse ja CO₂ emissiooni näitajad SKP suhtes küll paranevad, kuid on endiselt kõrged (vastavalt 46. ja 36. koht). Ohutult käideldud reovee näitajate järgi oleme riikide pingereas 24. kohal ja Eesti reoveest puhastatakse ca 91%. Peenosakeste heite kogus õhusaastes on madal (3. koht). Kokkuvõtlikult on Eesti ökoloogiline jalajälg põlevkivienergeetika tekitatud saaste tõttu endiselt suur (54. koht). Reostusprobleemide pärssivat mõju majanduse arengule hindavad ettevõtete juhid väiksemaks kui eelmistel aastatel ja tõusime riikide arvestuses 21 koha võrra (hinne 6,36 punkti maksimaalsest 10 punktist, 18. koht). Eesti äriühingute hinnangul on säästva arengu tähtsus ettevõtete jaoks kasvanud (hinne 7,07 punkti, 14. koht, tõus 6 kohta). Keskkonnakaitsealaste seaduste piiravat mõju konkurentsivõimele

hindavad ettevõtjad eelmise aastaga võrreldes väiksemaks (hinne 6,12 punkti). Keskkonnakaitsealaste seaduste takistavat mõju on teistes riikides ettevõtjate hinnangul vähem, mille tõttu on neil ka suurem konkurentsieelis ning see asetab Eesti riikide võrdluses 35. kohale, tõus 2 kohta.

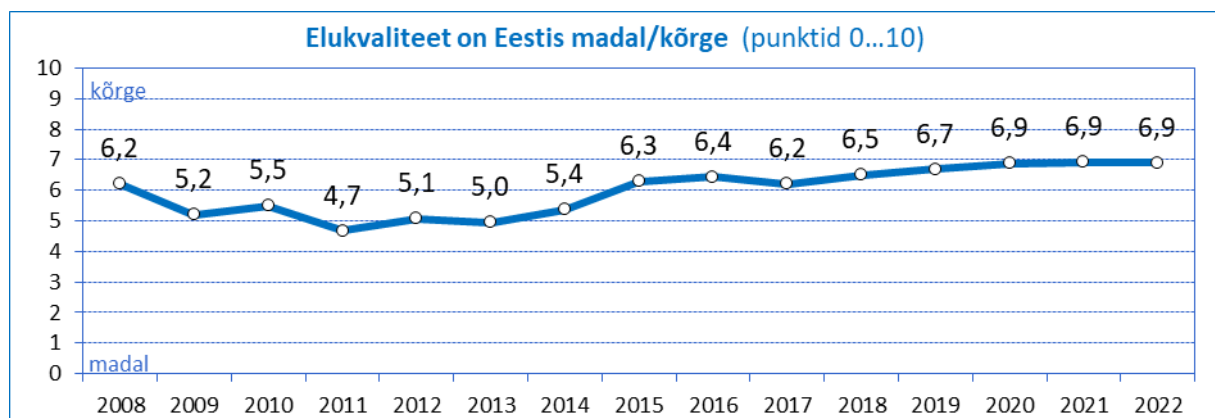
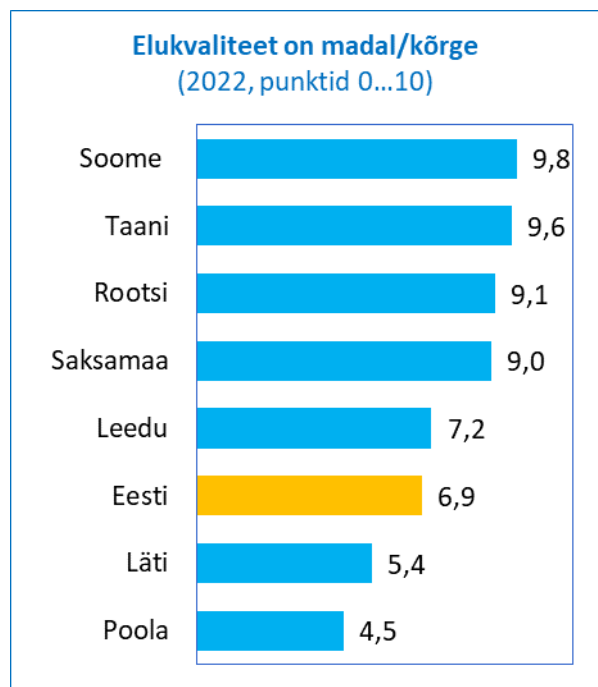
Tervishoiu kogukulud SKP suhtes on teiste riikidega võrreldes endiselt väikesed (38. koht, tõus 3 kohta), mille tulemusena on tervishoiuteenuste kättesaadavus jätkuvalt halb: ravijärjekorrad on pikad, arstiabi teenus jaguneb riigis ebaühtlaselt ning arstiabi (eelkõige eriarstiabi, hambaravi) kättesaadavus langeb. Koroonapandeemia aastate suurenenud ravikulud, meditsiinipersonali ülekoormus ja palgasurve süvendab neid probleeme ning puudujääke veelgi.

Väikelaste suremuse näitaja püsib madal ja oleme riikide võrdluses 2. kohal (tõus 3 kohta). Ettevõtjad hindasid tervishoiu infrastruktuuri mõnevõrra paremaks kui aasta tagasi ja riikide arvestuses tõusime 5 kohta (27. koht, 6,8 punkti).

Eestis on oodatav keskmine eluiga sünnimomendil 78,3 aastat (2020. aasta, 32. koht, langus 2 kohta). Põhjamaadega võrreldes on see ca 3–5 aasta võrra lühem, teistest Balti riikidest ca 3–4 aastat pikem. Keskmine eluiga sünnimomendil oli Eestis Statistikaameti andmetel 2021. aastal 77,2 aastat, mis on 2020. aastaga võrreldes ligi 1,6 aastat vähem (meeste oodatav eluiga sünnimomendil langes 1,6 ja naistel 1,4 aastat). Ka tervena elatud aastate näitaja langes 2021. aastal võrreldes eelneva aastaga (68,8 aastat, 32. koht). Enamikest Euroopa riikidest on Eesti näitaja madalam, kuid kõrgem kui teistes Balti riikides. Inimeste tervena elatud eluaastate langus pärsib inimeste võimalusi osaleda tööjõuturul ning kasvatab tervishoiukulusid.

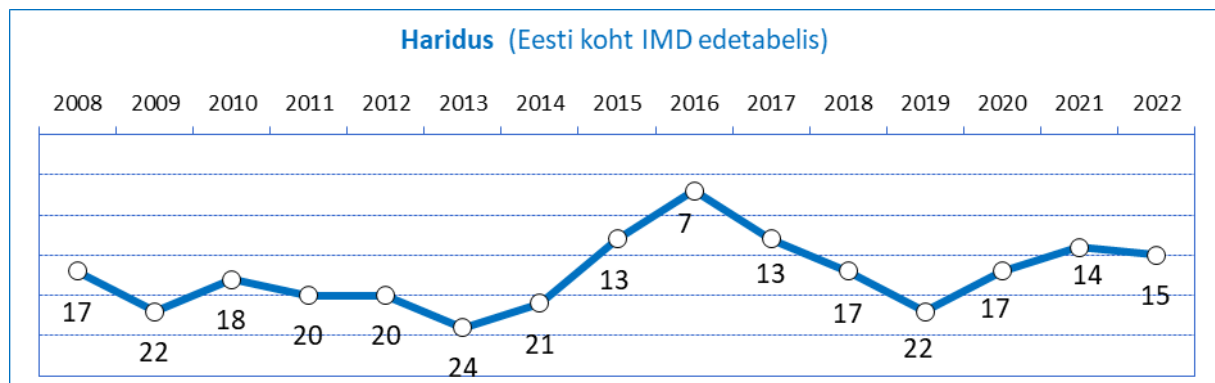
Elukvaliteet on viimastel aastatel ettevõtjate hinnangul olnud Eestis kõrge. Võrreldes eelmise aastaga jäime elukvaliteedinäitaja poolest samale tasemele ja asume võrdluses teiste riikidega tabeli keskel (34. koht, hinne 6,9 punkti, langus 2 kohta).

Läänemere riikidest on elukvaliteedi näitaja kõige kõrgem Soomes (9,8 punkti, üldedetabelis 1. koht), järgneb Taani (9,6 punkti, 5. koht). Aastaga paranesid ettevõtete juhtide hinnangud elukvaliteedile kolmest Balti riigist vaid Leedus, mis on neist ka kõrgemal positsioonil. Leedu on üldedetabelis 3 koha võrra Eestist kõrgemal ja Läti 10 koha võrra madalamal (vastavalt 31. koht, tõus 3 kohta, 7,18 punkti ja 47. koht, langus 3 kohta, 5,37 punkti) positsioonil kui Eesti.

3.4.5. Haridus

Hariduse koondindikaatori osas püsis Eesti riikide võrdluses kõrgel 15. kohal. See näitab Eesti haridusvaldkonna olulist panust Eesti konkurentsivõimesse.

Haridus on väga tähtis riigi konkurentsivõime hoidmisel ja parandamisel. Kõrgemalt haritud inimesed aitavad luua suuremat lisandväärtust ja tõsta elanike heaolu. Konkurentsivõime tõusu eelduseks on hariduse hea kvaliteet, millele aitab kaasa nii Eesti tudengite õppimine välismaal kui ka välistudengite õppimine Eestis.

Hariduse valdkonna tugevad ja nõrgad küljed

Tugevused

- Head tulemused PISA testides (4. koht, koht ei muutunud) ning koolides pööratakse suurt tähelepanu reaalinetele ja lugemisele (3. koht)
- Avaliku sektori kulutused haridusele (% SKP suhtes, 9. koht, koht ei muutunud)
- Kõrgharidusega naiste osakaal 25–65 aastastest naistest (12. koht, langus 1 koht).
- Põhi- ja keskharidus vastab konkurentsivõimelise majanduse nõuetele (küsitlus, 14. koht, tõus 1 koht)
- Paljud Eesti tudengid omandavad haridust välismaal (17. koht, langus 2 kohta)

Nõrkused

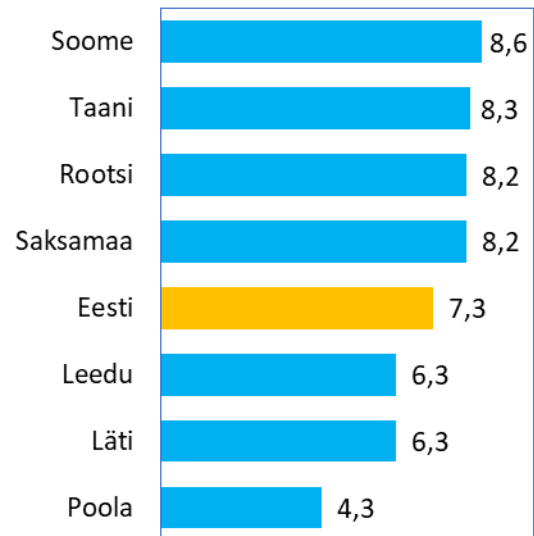
- Suhteliselt suur õpilaste arv 1 õpetaja kohta keskhariduses (35. koht, tõus 1 koht)
- Vähemalt kolmanda taseme hariduse (kõrghariduse) omandanud 25–34 aastaste inimeste suhteliselt väike osakaal elanike hulgas (33. koht, koht ei muutunud)
- Inglise keele oskustaseme testi (TOEFL) tulemused (31. koht, langus 20 kohta)
- Avaliku sektori kulutused 1 õpilase kohta on mõnevõrra madalamad parimate riikidega võrreldes (28. koht, langus 1 koht)
- Eesti vähene atraktiivsus välistudengite jaoks (25. koht, koht ei muutunud)

Eesti haridusvaldkonna koondnäitaja paikneb riikide võrdluses kõrgel 15. kohal (2021. a 14. koht), sealjuures suurem osa haridusparameetrite hinnanguid olid samad, mis aasta tagasi või muutusid 1–3 koha võrra. Eesti püsib suhteliselt eesotsas avaliku sektori hariduskulutuste osakaalu osas SKP-sse (6,6% 2020. aastal ja 9. koht), samas kulutuste järgi 1 õppuri kohta püsime enam-vähem edetabeli keskel (28. koht). Aastaga on kõige rohkem paranenud hinnangud juhtimiselase hariduse vastavusele äri- ja juhtkondade vajadustele (2022. a 20. koht, 2021. a 33. koht, tõus 13 kohta). Eesti hariduse kõrget taset kinnitavad jätkuvalt PISA testide tulemused, nende järgi oleme IMD edetabeli eesotsas (4. koht), sealjuures koolides pööratakse suurt tähelepanu reaalinetele ja lugemisele mille järgi püsime 3. kohal. Eesti hariduse nõrkuseks võib pidada suhteliselt suurt õpilaste arvu õpetaja kohta keskhariduses (35. koht). Endiselt on probleemiks Eesti vähene atraktiivsus välisstudengite jaoks (25. koht). Kõige suuremat negatiivset mõju avaldasid inglise keele oskustaseme testi (TOEFL) tulemused, selle järgi langes Eesti 31. kohale. Eesti põhi- ja keskhariduse vastavus konkurentsivõimelise majanduse vajadustele on

äriringkondade hinnangute järgi päris hea ehk asume edetabelis 14. kohal, mis on 1 koha võrra kõrgem kui 2021. aastal

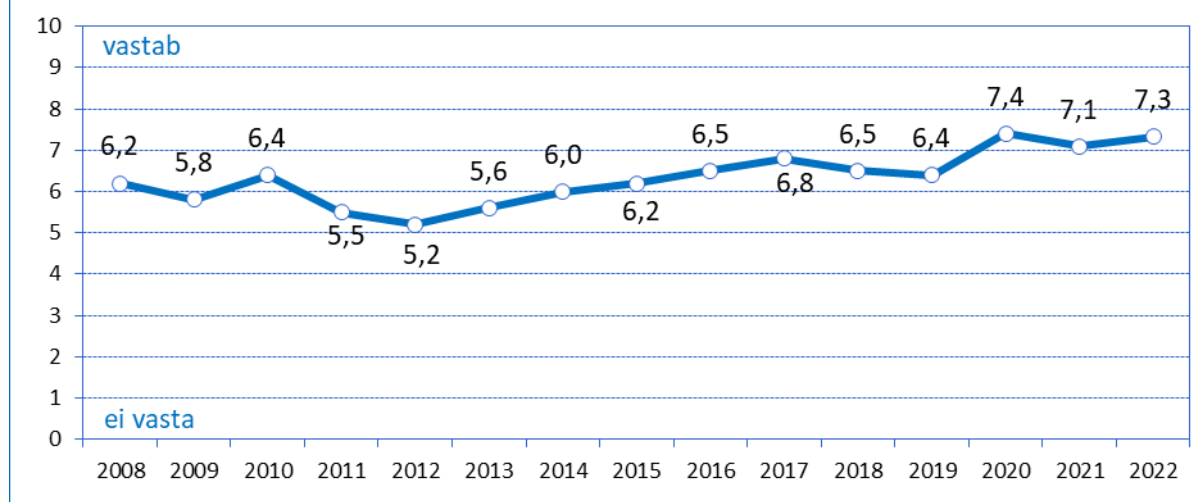
Ülikoolihariduse vastavuse järgi konkurentsivõimelise majanduse nõuetele püsis Eesti edetabeli esimeses pooles, tõustes riikide pingereas 22. kohale (2021. a 25. koht). Kõrgel positsioonil (12. koht) on Eesti kõrgharidusega naiste osakaalu järgi (2020. aastal 52,4% 25–65 aastastest naistest). Läänemeriikidest edestas Eestit vaid Soome (5. koht). Samal ajal lähiriikidega võrreldes oli kõrghariduse omandanud kuni 34-aastaste elanike osatähtsuse järgi Eesti positsioon tagasihoidlikum (2020. a 33. koht, 43,1%). Selles kategoorias olid Leedu tulemused märgatavalt paremad (2020. a 13. koht). Soome ja Läti jäid vastavalt 29. ja 30. kohale. Ettevõtjate küsitlus näitas, et juhtimisalase hariduse vastavus äriringkondade vajadustele tõusis 20. kohale (2021. a 33. koht). Välistudengite suhtarvult 1000 elaniku kohta püsis Eesti riikide pingereas 25. kohal.

Ülikooliharidus ei vasta/vastab majanduse vajadustele (2022, punktid 0...10)

Eesti ülikoolides koolitatakse liiga vähe tööturul nõutavaid spetsialiste, eriti insenere. Kutsekoja andmetel jääb järgmise 10 aastaga puudu 2/3 töötleva tööstuse, ehituse, energeetikavalkonna juhtidest ja spetsialistidest, teravneb ka IT-sektori spetsialistide puudus. Eesti väiksuse tõttu ei saa tagada erialaõpet kõikidel aladel ning kõrgharidus peab olema rahvusvaheline. Seetõttu tuleb toetada vajalike spetsialistide koolitamist välisülikoolides ja kaasata välismaa ülikoolide teadureid Eesti ülikoolides. Selleks, et tiheda konkurentsi tingimustes saada rohkem välistudengeid Eestisse õppima tuleks pingutada Eesti kõrghariduse võimaluste tutvustamisel mujal maailmas¹¹.

Ülikooliharidus Eestis ei vasta/vastab majanduse vajadustele (punktid 0...10)

¹¹ <https://Employers.ee>; Tööandjate manifest 2022

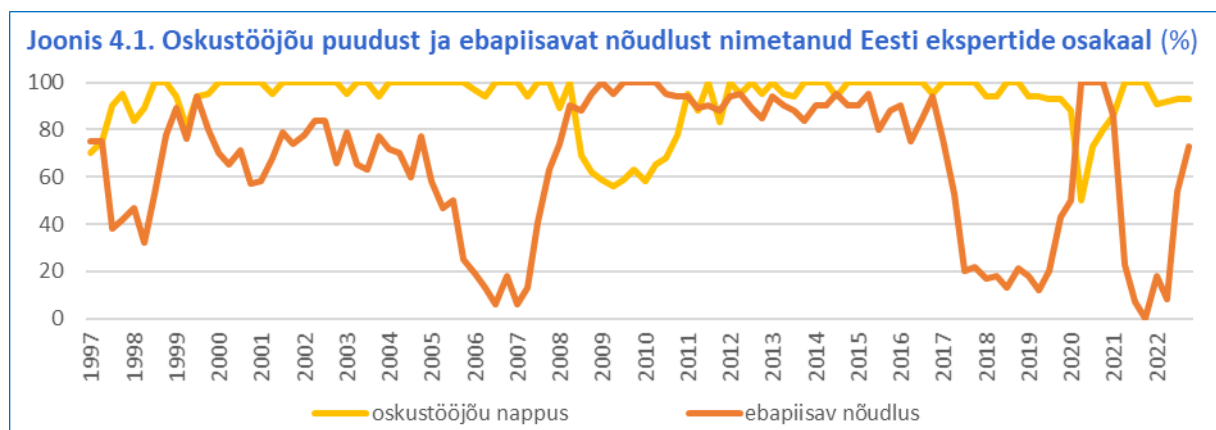
4. EESTI MAJANDUSARENGUT TAKISTAVAD TEGURID

Eesti majandusekspertide¹² hinnangul on Eesti arengut viimastel aastakümnetel enim takistanud oskustööjõu puudus (tabel 4.1 ja joonis 4.1). Vaid majanduskriiside tingimustes (2008/2009. a ja 2020. a pandeemia) on see probleem oma teravust kaotanud.

COVID-19 kriisist põhjustatud majanduslangus 2020. aastal tõi esile vähese nõudluse probleemi. Majanduskasvu taastumisel 2021. ja 2022. aastal oli suurimaks kitsaskohaks taas oskustööjõu nappus. Teiste Eesti ees seisvate oluliste probleemidena nimetati ekspertide poolt 2022. aastal rahvusvahelise konkurentsivõime vähesust ja vähest innovatsiooni. Usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes 2022. aastal suurenes. Inflatsiooni kasvades ja väga erineva palgakasvuga erinevatel ametialadel on probleemiks sissetulekute ebavõrdsuse suurenemine.

Tabel 4.1. Eesti ekspertide hinnangud riigi ees seisvatele probleemidele
(detsembri küsitlus, % ekspertidest, kes antud tegurit nimetasid)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vähene usaldus valitsuse majanduspoliitika suhtes	84	64	79	53	21	40
Ebapiisav nõudlus	22	21	43	100	0	73
Vähene innovaativsus	100	94	100	60	57	67
Infrastruktuuri mahajäämus	39	43	38	20	36	47
Rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus	94	87	64	53	50	67
Kaubandustõkked ekspordile	29	44	29	33	23	47
Oskustööjõu puudus	100	100	93	80	100	93
Juriidilised ja administratiivsed takistused äritegevusele	31	31	8	27	15	20
Ebasoodne keskkond välisinvestoritele	19	27	8	27	15	47
Kapitali vähesus	11	7	7	7	7	13
Keskpanga poliitika vähene usaldusväärsus	0	0	0	0	15	13
Võlgade ebaefektiivne haldamine	22	14	15	20	23	20
Sissetulekute ebavõrdsuse suurenemine	33	14	31	47	71	53
Poliitiline ebastabiilsus	29	23	50	53	15	20
Korruptsioon	29	27	17	27	15	14
KOKKU	642	596	582	607	463	634

¹² EKI majandusekspertide paneel. Küsitluste tulemused leiab kvartaalsetest väljaannetest „Konjunktuur“.

Kuna oskustööjõu puudus on Eesti jaoks läbi aastate olnud murekohaks, siis on oluline vaadata kuidas on tööturuga olukord teistes riikides. Üheks regulaarselt ilmuvaks rahvusvaheliseks ülevaateks, mis annab rohkem taustainformatsiooni erinevate riikide tööturgude kitsaskohtadest, on IMD poolt koostatav World Talent Ranking. 2022. aastal asus Eesti selles reitingus¹³ 17. kohal 63 riigi hulgas (vt tabel 4.2) ja aastaga koht paranes. Alates 2015. aastast on Eesti parandanud oma positsiooni 11 koha võrra. IMD reiting tugineb kolmele sambale: haridusse ja tööjõu arendamisse tehtud investeeringud, riigi atraktiivsus tööjõule ja tööturu tegelik olukord. Eesti positsioon halvenes mõnevõrra III samba osas ja paranes I ja II samba osas. Haridusse ja tööjõu arendamiseks tehtavate investeeringute samba osas oleme 10. kohal ning tõus aastaga oli 2 kohta. Riigi atraktiivsuse osas oleme 19. kohal (aastaga tõusime 1 koha) ja tööturu tegeliku olukorra osas oleme 31. kohal (aastaga langesime 2 kohta). Viimase 8 aastaga on Eesti muutunud nii kohalikule kui välistööjõule oluliselt atraktiivsemaks ja siin oleme oma positsiooni parandanud 21 koha võrra. Ka lõpptulemus – tööturu tegelik olukord on nende aastatega paranenud 11 kohta.

Tabel 4.2. Eesti positsioon IMD oskustööjõu uuringus aastatel 2015–2022 (koht 63 riigi hulgas)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
KOKKU	28	26	29	28	27	19	19	17
Haridusse tehtud kulutused (I sammas)	12	13	14	16	21	10	12	10
Riigi atraktiivsus kohalikule ja välistööjõule (II sammas)	40	35	38	33	23	19	20	19
Tööturu olukord (III sammas)	42	34	35	31	35	32	29	31

Maaailma riigid võib tinglikult jagada nelja gruppi:

- riigid, kes panustavad tagasihoidlikult haridusse ja tööjõu arendamisse, ei ole tööjõule atraktiivsed ja kus tööturu olukord on halb (näiteks Brasiilia, Mehhiko, India, Indoneesia jne);
- riigid, kes panustavad tagasihoidlikult haridusse ja täiendkoolitusse, kuid on tänu muudele teguritele (huvitav maa, hea kliima) või läbi valitsuse atraktiivse immigratsioonipoliitika või tänu demograafilisele situatsioonile (suur sündimus) saavutanud selle, et tööturul suuri probleeme ei ole (Iirimaa, Singapur, AÜE jne);
- riigid, kes panustavad haridusse ja tööjõu arendamisse ja kus atraktiivsus ning tööturu olukord on hea (Šveits, Taani, Rootsi, Norra jne);
- riigid, kes panustavad aktiivselt haridusse ja tööjõu arendamisse, kuid kelle atraktiivsus ja olukord tööturul on keskpärane (Eesti, Läti, Leedu jne).

Võrreldes paljude teiste riikidega, on Eestil suhteliselt suur negatiivne lõhe haridusse tehtud investeeringute ja tööturu tegeliku olukorra vahel. Sama olukord on Lätis.

¹³ IMD World Talent Ranking 2022.

Tabel 4.3. Riikide positsioon IMD oskustööjõu uuringus 2022. a

Kokku riigi koht	Riik	Kokku riigi koht	Riik	Kokku riigi koht	Riik
1	Šveits	22	Küpros	43	Botswana
2	Rootsi	23	Prantsusmaa	44	Ungari
3	Island	24	Portugal	45	Tai
4	Norra	25	Sloveenia	46	Peruu
5	Taani	26	Leedu	47	Tšiili
6	Soome	27	Läti	48	Slovakkia
7	Luksemburg	28	Suurbritannia	49	Jordaania
8	Austria	29	Tšehhi	50	Poola
9	Holland	30	Saudi Araabia	51	Indoneesia
10	Saksamaa	31	Uus Meremaa	52	India
11	Kanada	32	Hispaania	53	Türgi
12	Singapur	33	Malaisia	54	Filipiinid
13	Belgia	34	Katar	55	Rumeenia
14	Hong Kong	35	Bahrein	56	Argentiina
15	Iirimaa	36	Itaalia	57	Brasiilia
16	USA	37	Kreeka	58	Mehhiko
17	Eesti	38	Korea	59	Bulgaaria
18	Austraalia	39	Kasahstan	60	Lõuna Aafrika
19	Taiwan	40	Hiina	61	Kolumbia
20	Iisrael	41	Jaapan	62	Mongoolia
21	AÜE	42	Horvaatia	63	Venetsueela

Haridusse ja täiendkoolitusse tehtud investeeringute osas on Eesti 63 riigi hulgas 10. kohal. Eestis on naised hästi kaasatud tööturule (6. koht), haridusele eraldatud osa on SKP suhtes piisavalt suur (9. koht) ja hästi on korraldatud töötajate täienduskoolitus (8. koht). Hariduse teisel tasemel võiks olla enam õppejõude õpilaste kohta (36. koht) ja tervishoiu infrastruktuur võiks olla parem (27. koht).

Tööturu atraktiivsuse osas on Eesti 19. kohal. Hea tööjõu leidmine on ettevõtetele oluline (15. koht) ja elu ei ole liialt kallis (19. koht). Probleemideks on juhtide (48. koht) ja teenindussektori (39. koht) madalad palgad.

Tööturu olukorra poolest oleme 31. kohal. Positiivsena paistab Eesti silma PISA testide heade tulemuste poolest (4. koht). I ja II taseme haridus vastab meie ühiskonna vajadustele (14. koht). Eesti nõrkuseks on aga kvalifitseeritud tööjõu nappus. Ettevõtjate hinnangul on kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus halb (61. koht) ning viimaste aastatega pole siin mingit paranemist toimunud. Ei jätku hea haridusega töötajaid kriitilise tähtsusega töökohtadele (rahvusvahelise kogemusega tippjuhid, finantsjuhid, müügijuhid, IT-spetsialistid jne).

Eesti on jõudnud majandusarengus staadiumi, kus tootlikkuse kasvuks on määrava tähtsusega tööjõu hea kvalifikatsioon ja investeeringud innovatsiooni. Samas ei lisandu demograafilise olukorra tõttu lähiaastatel tööturule piisavalt uut haritud tööjõudu ja eriti napib IT ning inseneri erialade spetsialiste. Riigi jaoks peaks olema eraldi prioriteediks suurendada tehniliste erialade populaarsust ja lisada õppekohti, et suurendada selles valdkonnas õppivate ja lõpetavate tudengite hulka. Sageli saab tehnikaerialade väike populaarsus alguse juba põhikoolist, kus napib häid reaalinete õpetajaid.

Oskustööjõudu napib paljudes maailma riikides. Seega on lähiaastate võtmeküsimuseks, kuidas suurendada riigi atraktiivsust, et vältida ajude äravoolu ja olla huvipakkuv sihtmaa vajalikele välismaa spetsialistidele. Riigi muudavad atraktiivseks arenenud majandus, õigusriigi põhimõtete järgimine, madal korruptsioonitase, arenguvõimalusi pakkuv keskkond, hea infrastruktuur, kõrge elatustase. Pehmemad sotsiaalsed väärtused, turvatunne, riigi kuvand maailmas, huvitav kultuurielu ja sõbralik suhtumine omavad sama suurt tähtsust kui teenitav palk.

2022. aastal puhkenud sõda Ukrainas, meie naabri Venemaa agressiivne käitumine ja suur sõjapõgenike laine ei muuda olukorda Eesti tööturul lihtsamaks.

5. EESTI POSITSIOON RAHVUSVAHELISTES REITINGUTES

Rahvusvahelised reitingud aitavad võrrelda ühe riigi tulemusi teistega, et hinnata, mida on riigid saavutanud, mida on vaja paremaks muuta. Samuti näitavad reitingud riikide edusamme teatud eesmärkide saavutamisel. Reitingud võimaldavad saada kiiresti ülevaadet riikide tugevustest ja nõrkustest ning arengutasemest ja arengutrendidest.

Lisame valiku **rahvusvaheliste reitinguagentuuride ja analüüsikeskuste** hinnanguid, mis iseloomustavad Eesti majandusolukorda 2022. või 2021. aastal, võrreldes teiste riikidega:

- **Rahvusvaheline konkurentsivõime reiting** (IMD)
IMD World Competitiveness Yearbook 2022. 22. koht 63 riigi võrdluses. Võrreldes 2021. aastaga on Eesti tõusnud 4 kohta.
- **Globaalne konkurentsivõime reiting** (WEF)
The Global Competitiveness Report 2021. 21. koht 130 riigi võrdluses. Reiting iseloomustab riigi võimet tagada jätkusuutlik majanduskasv keskpikal perioodil. Võrreldes aasta varasemaga, paranes Eesti koht 1 koha võrra.
- **Digitaalse arengutaseme reiting** (IMD)
IMD World Digital Competitiveness Ranking 2022. 20. koht 63 riigi võrdluses. Võrreldes 2021. aastaga tõusis Eesti 5 koha võrra. Reiting järjestab riike suutlikkuse ja valmisoleku järgi võtta kasutusele ning uurida digitaaltehnoloogiaid ettevõtluses, valitsemises ja ühiskonnas laiemalt.
- **Globaalne innovatsiooniindeks** (WIPO)
Global Innovation Index 2022. aastal asub Eesti 132. riigi võrdluses 18. kohal (tõusis aastaga 3 kohta). Globaalne innovatsiooniindeks on *World Intellectual Property Organization* avaldatav iga-aastane edetabel, mis võrdleb riikide innovatsioonialast suutlikkust ja edukust.
- **Rahvusvaheline inimarengu indeks** (ÜRO)
Global Human Development Index. 2021. aastal 30. koht 191 riigi hulgas. Võrreldes 2020. aastaga langes Eesti 1 koha võrra. Indeks mõõdab riikide sotsiaalset ja majanduslikku arengut, keskendudes elanike oodatavale elueale, hariduse omandamisele kuluvale ajale ja rahvamajanduse kogutulule elaniku kohta.
- **Rahvusvaheline majandusvabaduse indeks** (The Heritage Foundation)
Index of Economic Freedom. 2022. aastal 7. koht 177 riigi hulgas. Võrreldes möödunud aastaga on Eesti 2 koha võrra tõusnud. Majandusvabaduse indeksi kaudu hinnatakse riikide kaubandusvabadusi, maksukoormust, kohtute tõhusust, valitsuste kulutusi, ärivabadusi jpt.
- **Rahvusvaheline pikaajaliste väliskohustuste täitmise võimet iseloomustav reiting** (S&P).
Reitinguagentuur Standard & Poor's (S&P) kinnitas 2022. aasta augustis Eesti riigireitingu senisel kõrgel tasemel AA– koos stabiilse väljavaatega. Eesti reitingut toetavad tugevad institutsioonid ning tugev majandus- ja eelarvepoliitika, aga ka kulumine Euroopa Liitu ja NATOsse. Ka reitinguagentuur Fitch säilitas Eestile varem antud AA– taseme, kuid muutis pikaajase riigireitingu väljavaate stabiilsest negatiivseks. Selle põhjuseks on negatiivsed välismõjud, sest kuigi Eesti võlatase on madal, siis viimaste aastate kiire kulude kasv ja tagasihoidlikum majanduskasvu prognoos võivad muuta võlakasvu peatamise keerulisemaks.

- **Globaalne korruptsioonindeks** (Global Risk Profile)
Global Corruption Index. See indeks hindab riikide korruptsiooni ja majanduskuritegevuse taset ja Eesti on selles 2022. aastal 5. kohal, tõustes aastaga 1 koha võrra.
- **Rahvusvaheline korruptsioonitajumise indeks** (Transparency International)
Corruption Perception Index. Korruptsioonitajumise indeks hindab korruptsiooni taset avalikus sektoris ja poliitika kujundamises ning kuidas seda tajutakse välisekspertide ja äriringkondade poolt. Eesti jagas 2021. aastal 13.–17. kohta 180 riigi võrdluses, aastaga langes 1 koha võrra.
- **Riikide majandusliku ebavõrdsuse edetabel** (Global Finance)
World Inequality Ranking. See edetabel näitab riikide rahvatulu jaotust 50% kõige vaesema elanikkonna ning kõige rikkama 10% ja 1% elanikkonna vahel. Mida väiksemat osa rahvatulust omab vaesem elanikkonna grupp, seda ebavõrdsema varandusliku jaotusega riigiga on tegemist ja vastupidi. 2022. aasta seisuga asub Eesti selles pingereas 169 riigi hulgas 131. kohal.
- **Rahvusvaheline maksude konkurentsivõime indeks** (Tax Foundation)
International Tax Competitiveness Index. See indeks püüab mõõta, mil määral riigi maksusüsteem järgib kahte olulist maksupoliitika aspekti, nagu konkurentsivõimet ja neutraalsust. Ameerika mõttekoja *Tax Foundation* avaldatav indeks hõlmab 38 OECD riiki ja Eesti oli nende hulgas 2022. aastal juba üheksandat aastat järjest 1. kohal.
- **Rahvusvaheline soolise lõhe indeks** (WEF)
The Global Gender Gap Index. See indeks mõõdab naiste ja meeste vahelisi erinevusi neljas põhivaldkonnas: võimalused ja osalemine majanduselus ning poliitiliste otsuste tegemisel, hariduselus, tervislikus seisundis ning oodatavas elueas. 2022. aastal on Eesti 146 riigi hulgas 52. kohal ja soolise lõhe indeks 0,733 (soolise lõhe puudumisel oleks indeks 1). Kuigi soolise lõhe määr jäi samaks, langes Eesti 2021. aastaga võrreldes riikide edetabelis 6 koha võrra.